

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

НАЦІОНАЛЬНИЙ МУЗЕЙ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Тарас Шевченко

(1814—1861)

200-річчю від дня народження Тараса Григоровича Шевченка присвячується

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

НАЦІОНАЛЬНИЙ МУЗЕЙ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ПРОГРАМА ТА МАТЕРІАЛИ

**Всеукраїнської наукової конференції
молодих учених, аспірантів і студентів**

***"Тарас Шевченко — світоч української
духовності"***

17 березня 2014 р.

Київ НУХТ 2014

**Порядок роботи
Всеукраїнської наукової конференції
молодих учених, аспірантів і студентів
«Тарас Шевченко — світоч української духовності»**

17 березня 2014 року

- 9⁰⁰-10⁰⁰ — реєстрація учасників конференції
10⁰⁰-13⁰⁰ — відкриття конференції, робота секцій
13⁰⁰-14⁰⁰ — перерва
14⁰⁰-16⁰⁰ — робота секцій
16⁰⁰-17⁰⁰ — підведення підсумків роботи конференції.

Порядок роботи пленарного засідання конференції

**Відкриття конференції
(аудиторія А-439)**

Вітальне слово:

1. Мосстенська Тетяна Леонідівна — д.е.н., професор, проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків Національного університету харчових технологій

2. Колосюк Валерій Олексійович — к.і.н., доцент, завідувач кафедри українознавства «Літературна творчість Тараса Шевченка та сьогодення»

3. Косицька Ольга Іванівна — завідувач відділу Національного музею Тараса Шевченка «Т. Шевченко — художник. Від майстра до академіка»

Тематичні напрямки конференції

1. Художній світ поезії Тараса Шевченка.
2. «Нове життя нового прагне слова»: шляхи прочитання Шевченкових повістей на тлі українсько-російських історико-культурних відносин.
3. Минуле, сьогодення, прийдешнє: пророче бачення подій української історії в ліро-епічних творах Тараса Шевченка.
4. Таємниці письменницької праці: інтерпретації щоденникової та епістолярної спадщини Тараса Шевченка.

**Робота Всеукраїнської наукової конференції молодих учених,
аспірантів і студентів
«Тарас Шевченко — світоч української духовності»**

Керівник — професор кафедри українознавства *Буравченкова
Світлана Борисівна.*

Секретар — професор кафедри українознавства *Левицька Надія
Миколаївна.*

ДОПОВІДІ

1. Пророцтво, велич і краса Шевченкового слова
Наталія Гайворонська, викладач вищої категорії, викладач-методист
Антон Агеєв, студент
Полтавський технікум харчових технологій НУХТ
2. Полтавський слід Тараса Григоровича Шевченка
Людмила Грінченко, викладач вищої категорії
Полтавський технікум харчових технологій НУХТ
3. Таємниці епістолярної спадщини Тараса Шевченка
Артем Довгий, викладач
Полтавський технікум харчових технологій НУХТ
4. «Ти в моєму серці, Україно, думою Шевченка гомониш...»
Надія Левицька, професор, доктор історичних наук
Олена Саухіна, студентка
Національний університет харчових технологій
5. Історія України в поезії Тараса Григоровича Шевченка
Надія Левицька, професор, доктор історичних наук
Віроніка Хижняк, студентка
Національний університет харчових технологій
6. Проблема гендерного насильства у творчості Т. Шевченка
Людмила Приблуда, асистент
Національний університет харчових технологій
7. Мотиви козацьких літописів у доробку Тараса Шевченка
Тетяна Тютюма, студентка
Маріупольський державний університет
8. Образ жінки в інтимній ліриці Т.Г. Шевченка
Юлія Загородна, студентка
Маріупольський державний університет
9. Мотиви біблійних пророцтв у творчості Т.Г. Шевченка
Катерина Золотарьова, студентка
Маріупольський державний університет
10. Романтичний настрій у ранніх баладах Т.Г. Шевченка

(на прикладі балади «Причинна»)

Марія Ляхова, студентка

Маріупольський державний університет

11. Втілення трагічного образу жінки в творах Шевченка

Діана Морозова, студентка

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

12. Минуле, сучасне і майбутнє у творчості Тараса Шевченка

Ольга Костюченко, студентка

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

13. Звільнення світоча української духовності з неволі

Катерина Тулюля, студентка

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

14. Метафора як засіб зображення мовної картини світу в поезіях Т. Шевченка

Людмила Приблуда, асистент

Наталія Литвинчук, студентка

Національний університет харчових технологій

15. Художні особливості балад Тараса Шевченка та Олександра Пушкіна

Людмила Приблуда, асистент

Аліна Бабій, студентка

Національний університет харчових технологій

16. Офорти Тараса Шевченка

Ірина Хоменко, студентка

Національний університет харчових технологій

17. Тарасова любов

Анастасія Івасенко, Дарія Пацан студентки

Національний університет харчових технологій

18. Бог у творчому житті Т. Г. Шевченка

Христина Риштун, студентка

Національний університет харчових технологій

19. Тарас Шевченко як громадський діяч

Антоніна Лобас, студентка

Національний університет харчових технологій

20. Живий Шевченко

Анастасія Івасенко, студентка

Національний університет харчових технологій

21. Скринька з віршами Тараса Шевченка

Дарія Пацан, студентка

Національний університет харчових технологій

22. Тарас Григорович Шевченко — художник не тільки слова, а й пензля

Яна Сиволобова, студентка

Національний університет харчових технологій

23. Мовні засоби реалізації експресивності та емоційності у щоденникових текстах на синтаксичному рівні (на матеріалі «Дневника» Т. Шевченка)

Юлія Любцова, студентка

Національний університет харчових технологій

24. Унікальний внесок Тараса Шевченка в мистецтво України

Ірина Муравська, студентка

- Національний університет харчових технологій*
25. Жінки в житті Тараса Шевченка
Ганна Купрієнко, студентка
- Національний університет харчових технологій*
26. Таємниці письменницької праці: інтерпретації щоденникової спадщини Тараса Шевченка
Наталія Зерніна, студентка
Андрій Савчук, студент
- Національний університет харчових технологій*
27. Тема Батьківщини у творчості Шевченка
Тетяна Павлова, студентка
- Національний університет харчових технологій*
28. Тарас Шевченко — поет моєї душі
Віталіна Полева, студентка
- Національний університет харчових технологій*
29. Тарас Григорович Шевченко: лірика періоду заслання
Сергій Шевчук, Павло Черненко, студенти
- Національний університет харчових технологій*
30. Заповіт Тараса Шевченка майбутній Україні
Ірина Кордак, студентка
- Національний університет харчових технологій*
31. Дніпро в поетичній творчості Т. Г. Шевченка
Юлія Синявська, студентка
- Національний університет харчових технологій*
32. Тарас Шевченко — художник слова та пензля
Інна Щербатюк, студентка
- Національний університет харчових технологій*
33. Тарас Шевченко і народна культура
Катерина Чава, студентка
- Національний університет харчових технологій*
34. Які вони, «шевченківські» жінки?
Марія Кононенко, студентка
- Національний університет харчових технологій*
35. Церковнослов'янізми у творчості Тараса Шевченка
Ірина Кожухівська, студентка
- Національний університет харчових технологій*
36. Образ Божої Матері у поетичній спадщині Тараса Шевченка
Анастасія Ярош, студентка
- Національний університет харчових технологій*
37. Деформованість української мови в сучасних умовах в Україні
Діана Климчук, студентка
- Національний університет харчових технологій*
38. Літературознавці про творчість Тараса Шевченка
Юлія Чернобай
Юлія Микитенко
- Національний університет харчових технологій*

ДОПОВІДІ

1. ПРОРОЦТВО, ВЕЛИЧ І КРАСА ШЕВЧЕНКОВОГО СЛОВА

Антон Агєєв

Полтавський технікум харчових технологій

Наталія Гайворонська

Національного університету харчових технологій

Вступ. Уся світова спільнота відзначає у ці дні 200-ту річницю з дня народження Тараса Шевченка, у сонячному таланті якого сяє нам краса і велич народного генія. Тарас Шевченко — чи не єдиний серед світочів людства, хто мав цілковите право сказати про себе: «Історія мого життя становить частину історії моєї Батьківщини» [1]. Упродовж свого короткого, сповненого злигоднями віку леліав він у серці образ поневоленої і зневаженої України і, кажучи словами І.Франка, «і горів, і яснів, і страждав, і трудився для неї».

Мета роботи полягає у висвітленні краси творчості Тараса Григоровича Шевченка.

Виклад основних результатів дослідження. Існує з далеких часів така легенда: коли спартанці в критичні години бою запросили допомоги в афінян, ті послали до них поета Тіртея. Його поезії так піднесли бойовий дух спартанців, що вони скоро вщент розгромили ворога [2].

Сучасники Тараса Григоровича пригадують, що струни Шевченкової поезії були справді страшні для ворога, і наводять такий факт з біографії: коли прах Шевченка поховали на Чернечій горі над Дніпром, навколишні поміщики дуже злякалися, бо їм ввижалося, що в поетову труну поклали зброю для повстанців... Вони навіть подали скаргу про це.

Свідки подій на Майдані Незалежності у грудні 2013 р. — січні 2014 р. зазначають в різних засобах масової інформації, що учасників цих подій також надихали рядки Великого Кобзаря у виконанні безвинно убієнного Сергія Нігояна: «...Борітеся — поборете...» [3]. На Майдані з вуст учасників часто звучали вірші Тараса Григоровича Шевченка.

І справді, поетичні твори Шевченка завжди актуальні і улюблені для народу, бо вони сповнені ідеями свободи, любові до рідної землі, до людини-трудівника, бо вони і зараз кличуть до світлого, благородного, справедливого і вільного життя.

Байдужих до віршованого слова Тараса Шевченка немає. І це не випадково. Цьому сприяє сила і краса поетичних творів Шевченкового «Кобзаря», бо автор черпав своє натхнення з життя народу й творив для народу. Він наполегливо прагнув, щоб у світі було менше людей жорстоких, черствих, бездушних, духовно убогих. Думки й почуття у віршах поета злиті так, що його думки стають почуттям, а почуття — думкою. Така єдність почуття й думки, правди й краси особливо характерна для поетичних творів Великого Кобзаря.

Досягненнями Шевченка були спростовані погляди його сучасника — українця Миколи Гоголя, який вважав, що талановиті українці можуть зажити літературної слави лише в контексті російської літератури. Шевченко розширив

гнучкість, експресивні можливості й ресурси української мови, синтезувавши кілька українських діалектів, сільську і міську говірки, а також елементи церковнослов'янської мови. Тим самим він продемонстрував своїм співвітчизникам, що їхня мова здатна блискуче передавати найширше розмаїття почуттів і думок, довів, що українці не мають ніякої потреби спиратися на російську мову як на засіб досягнення вищого стилю. Його поезія фактично стала проголошенням літературної та інтелектуальної незалежності українців. Колишній кріпак не забував про своїх «знедолених братів» і, наче біблійний пророк, проникливо таврував гнобителів закріпаченого селянства.

Обурення Шевченка соціальною несправедливістю нероздільно переплітається з його ненавистю до національного гноблення на Україні, на цій «нашій не своїй землі», як він про неї писав. Але націоналізм Шевченка не був шовіністично обмеженим, він вважає прагнення України до свободи складовою всезагальною боротьби за справедливість. Як свідчать поема «Сретик», присвячена знаменитому чеському великомученику Янові Гусу, та поема «Кавказ», поет симпатизує пригнобленим народам усього світу.

Висновки. Що ж є головною причиною величезної дієвості, сили та краси поетичних творів Шевченка? По-перше, це глибока народність його поезії: високий демократизм змісту й форми, близькість до джерел народної естетики, до поглядів народу на красу взагалі й зокрема на красу поетичного слова, які викристалізувались віками. Саме органічна близькість Шевченка до народної естетики призвела до того, що в «Кобзарі» немає жодного рядка, який був би незрозумілий народові. По-друге, поезія Кобзаря має не тільки велику ідейно-тематичну силу, вона також чарує нас красою форми: ритмами, римами, яскравою своєрідною музикою, образністю. По-третє, сила й краса віршованого слова Кобзаря полягають в тому, що вони мають глибоке народне коріння й невіддільні від нього.

ЛІТЕРАТУРА

1. Брижицька С. «Я не одинокий» Національне самоствердження Тараса Шевченка та його вплив на становлення національної ідентичності українців (друга чверть XIX ст. — середина 20-х років XX ст.) / С. Брижицька. — Черкаси: Брама-Україна, 2006. — 146 с.

2. Дзюба І. Тарас Шевченко / І. Дзюба. — К.: Видавн. дім «Альтернативи», 2005. — 704 с.

3. Сергій Нігоян на барикадах читає Шевченків «Кавказ» [Електронний ресурс] / Режим доступу: www.youtube.com/watch?v=CyFqqstK7e0

2. ПОЛТАВСЬКИЙ СЛІД ТАРАСА ГРИГОРОВИЧА ШЕВЧЕНКА

Людмила Грінченко

Полтавський технікум харчових технологій

Національного університету харчових технологій

Вступ. Напередодні 200-річчя від дня народження Тараса Григоровича Шевченка не можна черговий раз не усвідомити велич цієї людини, його геніальність та пророчі обдарування. Закінчивши Петербурзьку Академію мистецтв, здобув-

ши столичну славу, молодий автор «Кобзаря» не залишився там, як інші відомі українці. Він повернувся на Батьківщину. Тільки на Полтавщину Т.Шевченко приїжджав тричі: у 1843-1844, 1845-1846, 1859 роках і відвідав загалом понад 50 населених пунктів, зав'язав багато нових знайомств, написав багато нових творів. Живе спілкування з читацькою аудиторією доповнило життєвий досвід поета, надихнуло його на боротьбу з людською неправдою силою свого поетичного слова, схожого на народну пісню.

Мета роботи. Окреслити коло полтавських знайомств і подорожей Тараса Шевченка як чинник становлення образно-стильової палітри його творів, установити біографічну концептосферу прозового та поетичного доробку, пов'язаного з Полтавщиною.

Вклад основних результатів дослідження. На Полтавщині Шевченко написав протягом короткого часу вершинні твори, які склали основу циклу «Трьох літ»: «Не завидуй багатому», «Не женися на багатій», «Великий льох» (Миргород), «Єретик» / «Кругом неправда і неволя», «Сліпий», «Стоїть в селі Суботіві» (Мар'їнське), «І мертвим, і живим, і ненародженим», «Минають дні, минають ночі» (В'юнища), «Наймичка», «Кавказ», «Заповіт» (Переяслав, раніше належав до Полтавської губернії). Ці творчі «Три літа» (1843-1845 рр.) мали вирішальний вплив на Т. Шевченка, адже він усвідомив, що має не тільки відродити літературу свого народу, а й стати пророком України. Не випадково, у рукописі збірки «Три літа» поет після зображення пророка Ієремії вмістив свій автопортрет, що передує 23 творам, з якими український пророк Т. Шевченко звертається до свого зацікавленого народу, щоб розбудити його з невольничого сну.

На Полтавщині доля звела Т.Шевченка з двома жінками, які залишили слід в його серці — Ганною Іванівною Закревською (1822-1857) і княжною Варварою Миколаївною Рєпніною (1808-1891). Шевченкові часто замовляли портрети власники маєтків. Така тоді була мода та й гонорари за ці роботи часто були єдиним заробітком для поета. Портрет Ганни Закревської Т.Шевченко малював з особливим почуттям, вона була його таємним коханням. Портрет вийшов теплим, без аристократичної манірності. З червоного тла виступає обличчя вродливої молодої жінки, яка сором'язливо посміхається. Г.Закревській поет присвятив вірші «Якби зустрілися ми знову...» та «Г.З.» (Немає гірше, як в неволі про волю згадувать...), написані в Кос-Аралі. Через усе своє життя Т. Шевченко проніс симпатії до родини Рєпніних, особливо до княжни Варвари Миколаївни. Вони познайомилися у жовтні 1843 р., коли Т.Шевченко, маючи намір малювати портрет князя М.Г.Рєпніна два тижні, затримався тут на три місяці. Свідченням небайдужості до княжни стала віршова посвята їй поеми «Тризна». Ця присвята являла собою вірш на 13 рядків, підписаний «На пам'ять про 9-те листопада». Варвара Рєпніна поширювала твори поета — розпродувала їх під час дворянських з'їздів. На відміну від багатьох «друзів», вона не відвернулася від Шевченка, коли він опинився на засланні.

Т.Шевченко з глибокою повагою ставився до уродженця Полтавщини М.Гоголя. Йому поет присвятив свій вірш «За думою дума роєм вилітає», у якому іменує Миколу Васильовича братом і наголошує: «Ти смієшся, а я плачу, великий мій друже...». А в листі до Варвари Рєпніної 1850 р. Шевченко писав: «Перед Гоголем должно благоговеть, как перед человеком одаренным самым глубоким умом и самой нежной любовью к людям!...Гоголь — истинный ведатель сердца человеческого! Самый мудрый философ!».

Про те, що Т. Шевченко перебував у гоголівській Василівці Миргородського, пізніше Полтавського повіту (нині село Гоголеве Шишацького району) свідчить намальований аквареллю красвид «У Василівці», на якому зображено церковну дзвіницю, дерев'яну, старовинну, поблизу невисокого цегляного паркану, зробленого «в решітку»; ліворуч видніється невисока церковна сторожка з цегли. Також відомий малюнок Т.Шевченка «Стінка», виконаний на Полтавщині в 1845р. На ньому зображено красивий куточок узлісся, дорога, що в'ється в долині, а далі видніється хутірець, чи подвір'я. Стінка здавна належала родині Гоголів-Яновських і була улюбленим місцем відпочинку та прогулянок М.Гоголя. Також пензлю Шевченка належить «Портрет літньої жінки з хлопчиком» (який датують 1845-1864 роками), виконаний на папері олівцем. Вірогідно, це портрет Марії Іванівни — матері Миколи Гоголя з онуком Миколою Трушковським, хрещеником відомого письменника.

Тарас Шевченко високо цінував творчість відомого полтавця Івана Петровича Котляревського. Він відвідав виставу «Наталка Полтавка», яку поставив у Петербурзі Михайло Щепкін і під враженням намалював чудову ілюстрацію до п'єси. У вірші «На вічну пам'ять Котляревському», написаному у 1838 році у Санкт-Петербурзі, Т. Шевченко порівнює Івана Петровича з соловейком і обіцяє вічну пам'ять в серцях народу.

У самій Полтаві Т.Шевченко побував в кінці червня — на початку липня 1845 року. З хвилюванням він відвідав оселю І.Котляревського, оглянув чистенькі, поклеєні шпалерами кімнати будинку, звернув увагу на один із сволоків, на якому була вирізана дата спорудження будинку — 1705 р., спілкувався з людьми, котрі знали І.Котляревського. Пізніше, під впливом побаченого та почутого, у повісті «Близнець» поет з симпатією описав свої враження. Сумовито стояв Т.Шевченко над могилою Івана Петровича, шепочучи слова: «Будеш, батьку, панувати, поки живуть люди, поки сонце з неба сяє, тебе не забудуть», виконав акварельний малюнок «Будинок І.П.Котляревського в Полтаві». Саме він, цей малюнок, став у пригоді вже в радянські часи: за ним відбудовано садибу І.Котляревського, яка гостинно приймає відвідувачів, тим самим зберігаючи пам'ять про великого сина українського народу.

Т.Шевченко, повернувшись з Петербурга в Україну, став збирати археологічні матеріали, описував і змальовував старі церкви, могили, укріплення. Перебуваючи серед людей, він пізнавав народне життя, залишив багато свідчень, які ми використовуємо для відтворення, вивчення та збереження української історії.

Висновки. Літературне краєзнавство — галузь духовної діяльності, яка нині активно відроджується. Представники тієї чи тієї області ведуть наукову роботу з виявлення, висвітлення та документування біографічних і літературних фактів — перебування в їхніх краях видатних письменників, дослідження писаних там творів тощо. Це спільна праця не лише істориків літератури, музейних робітників і краєзнавців, а й простих людей, які пишуться, зокрема, й тим, що їхнє місто чи село залишило вікопомний слід у творчості Тараса Шевченка.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білоусько О.А. Наш край в складі Російської імперії (остання чверть ХУІІІ — початок ХХ ст.) / О.А. Білоусько. — Частина І: Матеріали на допомогу вчителям, учням, студентам, абітурієнтам, шанувальникам вітчизняної історії. — Полтава: ТОВ «АСМІ», 1999. — 112 с.

2. Загайко П.К. Полтавські дороги Кобзаря / П.К. Загайко. — Полтава: Видавництво «Полтава», 1990. — 27 с.

3. Жук В.Н. Що відомо про перебування Т.Г.Шевченка на батьківщині М.В.Гоголя? / В.Н. Жук // Наш рідний край (Сторінки про розвиток культури на Полтавщині). — Випуск 4. — Полтава: Друкарня видавництва «Полтава», 1990. — 61 с.

4. Шевченко Т.Г. Твори: в 5-ти т. — Том 4: Повісті / Тарас Шевченко. — К.: ДВХЛ «Дніпро», 1978. — 411 с.

5. Шевченко Т.Г. Твори: в 5-ти т. — Том 5: Автобіографія. Щоденник. Вибрані листи | Тарас Шевченко. — К.: ДВХЛ «Дніпро», 1979. — 567 с.

6. Шевченко Т.Г. Кобзар / Т.Г. Шевченко. — К.: Дніпро, 1981. — 613 с.

3. ТАЄМНИЦІ ЕПІСТОЛЯРНОЇ СПАДЩИНИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Артем Довгий

*Полтавський технікум харчових технологій
Національного університету харчових технологій*

Вступ. Епістолярна спадщина Кобзаря має визначну роль для сучасників. Його листи освітлюють темні місця і є провідною ниткою в лабіринті питань, пов'язаних з життям, літературними інтересами і власною творчістю Шевченка.

Мета роботи. Дослідження епістолярної спадщини Т.Г. Шевченка як органічної частини його творчості, з погляду на її змістове, стилістичне та художнє оформлення через призму відношення до кореспондентів.

Виклад основних результатів дослідження. Листи Шевченка варті уваги не тільки як елемент дослідження біографії митця, а й із суто літературного погляду, як прояв певної епістолярної манери, своєрідного літературного стилю. Досліджуючи листування Кобзаря, можна з впевненістю сказати, що він був акуратний і пильний кореспондент. Писав він листів багато і охоче, особливо до деяких, найбільш улюблених кореспондентів, як Андрій Лизогуб, Варвара Репніна, Яків Кухаренко, Михайло Лазаревський, Михайло Щепкін, Григорій Квітка... Хоча й не обробляв Шевченко своїх листів, не працював над ними, не мав, скільки можемо гадати, навіть звичаю писати спочатку чернетки і робив це дуже рідко, за виняткових хіба okazji — проте у нього безперечно вироблялась своя епістолярна манера, свій стиль, для кожного з кореспондентів індивідуалізований, відмінний, інший. Спомини і лірика переважають у листах до Квітки, Лизогуба; роздуми, філософські міркування, рефлексії — в листах до Броніслава Залеського; фактичність — у листах до Лазаревського, Щепкіна; жартівливий тон — до Кухаренка.

Шевченко зважав на індивідуальність кожного зі своїх кореспондентів, добирав того способу листовної з ними розмови, якого вживав і в своїх особистих стосунках. Для нього лист — це не тільки спосіб ділових відносин, порозуміння, фактичного викладу справи. Діловий бік він раз у раз умів оживити теплим ліричним відступом або виразом обурення, ілюструвати спогадом, окрасити філософічним рефлексом, оздобити вдалим жартом і завжди напоїти глибокою, непідробленою щирістю. І це здебільшого — лаконічно, виразно. Деякі його листи з погляду стислості можна вважати справжніми шедеврами, зразками епістолярного стилю, блискучого, барвистого. «Шлю вам дві блудниці,

обидві недороблені; у гості до вас не поїду, не можна, ніколи байдикувати, треба трохи полежать. Ви казали, що в вас єсть якась зелена рослина на шталт хмелю чи винограду. Вручіть її вручителю блудниць, а я не блудний скажу вам спасибі», — ось маємо зразок жартівливої приятельської цидулки.

Характерно, що у великому за обсягом часу й гуртом людей листуванні поета ми тільки зрідка-зрідка знайдемо негативну оцінку тієї чи тієї особи. Молодий, життєрадісний, довірливий, чуйний, енергійний, запальний, з великим розмахом і творчої, й звичайної життєвої сили — такий ранній Шевченко-митець. «Получив свободу от поміщика своего...» — цими значущими словами починається листування з братом Микитою. І це почуття волі цілком захопило молодого поета й художника.

Попри уривчастість та неповність Шевченкового листування, воно взагалі подає дорогоцінний, часто єдиний у світі матеріал до його творчості і як поета, і як художника. Про скульптурні роботи Шевченка знаємо, на жаль, дуже скупо — тільки з листів: оті скульптурні спроби в Новопетровському, як «Трію», «Христос», «Іван Хреститель». Якби не випадкові згадки про них у листах до Залеського чи Артемівського, то, може, ми й зовсім і не знали б нічого про це зворушливе намагання поета — вхопитися за будь яку можливість, аби працювати на мистецькому полі. Так само тільки з листів відомо нам і про десятки Шевченкових малюнків, що або зовсім не дійшли до нас, або хтосьна в кого тепер переховуються («Монах», «Циган», акварель «Ніч», «Дочка хіоського гончаря»). До історії розвитку Шевченка-художника, його продуктивності, його шукань та нелюдських зусиль листи подають такий дорогоцінний матеріал, що рівного йому не знайдемо ні в яких інших документах. Те ж саме можна сказати і про літературні праці Кобзаря. Тільки листи дають змогу прослідкувати долю цих творів, а також їх вагу у його загальній творчості.

Висновки. Є люди, у яких публічна діяльність і особисте інтимне життя розходяться різко: один чоловік на людях і інший сам із собою чи в гурті близьких своїх. Шевченко до таких не належав. Безпосередність почуття й дивна щирість були основними у його вдачі рисами і йшли в парі з усіма його вчинками чи публічної, чи інтимної натури. Він помилявся, падав, але ніколи не лукавив, не позував ні перед іншими, ні перед собою навіть, не випинав своєї особи. Такий він у своїх художній творих. Такий він і у своєму листуванні. Шевченкові листи — це органічна частка його творчості й найцінніший додаток до його творів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єфремов С.О. Шевченко в своєму листуванні / С.О. Єфремов // Єфремов С.О., Шевченкознавчі студії. — К.: Україна, 2008. — С. 318-352.

2. Єфремов С.О. Недруковані листи Т.Г. Шевченка / С.О. Єфремов // Єфремов С.О. Шевченкознавчі студії. — К.: Україна, 2008. — С. 28.

3. Ізбірник / Листи до різних осіб [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://litopys.org.ua/shevchenko/shev601.htm>. — Назва з домашньої сторінки Інтернету.

4. Енциклопедія життя і творчості Тараса Шевченка [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.t-shevchenko.name/>. — Назва з домашньої сторінки Інтернету.

4. «ТИ В МОЄМУ СЕРЦІ, УКРАЇНО, ДУМОЮ ШЕВЧЕНКА ГОМОНИШ...»

Надія Левицька
Олена Саухіна

Національний університет харчових технологій

Вступ. Любов до рідного краю починається з самого дитинства, із теплого батьківського слова, з дідової колиски, з материнської ласки. Де б ми не були, де б не мандрували, завжди хочемо повернутися до рідної землі. Люблю Україну за гостинність і красу земель, за тепло й любов, що вона дає, за спокій душі, за мелодії пісень, за мову солов'їну, за вербу й калину, за стежки з споришу, за велич Дніпра, за золотоверхі храми... Але яка ж тяжка доля випала нашій країні! Її топтали, палили, але вона витримала, мужньо боролася з ворогами, які зазіхали на наші землі.

«Я так її, я так люблю / Мою Україну убогу, / Що проклену святого бога, / За неї душу погублю!» [2]. Так писав Тарас Григорович Шевченко. Великий Кобзар на власному прикладі показав любов до рідного краю, сміливість, відданість рідній стороні.

Нема на світі України, / Немає другого Дніпра. А ви претесея на чужину / Шукати доброю добра [2].

Поет закликає співвітчизників вчитись цінувати рідну мову, національні традиції та культуру, засуджує пасивність своїх сучасників. Доля України для Тараса Григоровича була провідною в його поезіях. Кобзаря карали, висилали на заслання, не дозволяли жити на Україні, але йому це не завадило. По мірі можливості він приїжджав на Батьківщину.

Мета роботи. На основі розгляду цільних концептів образу України у творчості Тараса Шевченка установити дидактичну та етологічну спрямованість його творів, визначити їхню актуальність у сучасних реаліях.

Вклад основних результатів дослідження. Тарас Григорович Шевченко, з дитинства кріпак, став вільною людиною, коли йому виповнилося 24 роки. Здійснилась його давня мрія [1, с.10]. У 25 років, маючи можливість купатися в славі, Шевченко вибирає дорогу Ісуса Христа: цілком присвячує себе служінню Україні. Батьківщину Тарас Григорович відвідує тричі. Перша подорож Шевченка на Україну продовжувалася близько восьми місяців. Виїхавши з Петербурга у травні 1843 р., поет відвідав десятки міст і сіл України. Спілкувався з селянами, познайомився з численними представниками української інтелігенції й освіченими поміщиками. На Україні Шевченко багато малював, виконав ескізи до альбому офортів «Живописна Україна», який задумав як періодичне видання, присвячене історичному минулому й сучасному народному побуту України [1, с.270].

Навесні 1845 р. Шевченко після надання йому Радою Академії мистецтв звання некласного художника вдруге повертається на Україну. Знову багато подорожує, записує народні пісні, малює архітектурні й історичні пам'ятки, портрети й красиви. Під впливом побаченого, із жовтня по грудень 1845 р. поет переживає надзвичайне творче піднесення, пише один за одним твори «Єретик», «Сліпий», «Наймичка», «Кавказ», «І мертвим, і живим...», «Холодний Яр», «Заповіт» та інші, — славнозвісний період «трьох літ» [1, с.320]. Навесні 1846 р.

у Києві Шевченко знайомиться з М. Костомаровим, М. Гулаком, М. Савичем, О. Марковичем та іншими членами таємного Кирило-Мефодіївського товариства і вступає в цю організацію. У березні 1847 р. товариство було розгромлено; почалися арешти [3].

Ось він, вирок Шевченкові: «Художника Шевченко за сочинение возмутительных и в высшей мере дерзких стихотворений, как одаренного крепким телосложением, определить рядовым в Оренбургский Отдельный корпус, с правом выслуги, поручив начальству иметь строжайшее наблюдение, дабы от него, ни под каким видом, не могло выходить возмутительных и пасквильных сочинений». Затверджуючи це рішення III відділу, Микола I (у народі — «Палкін») власноручно збоку написав: «Под строжайший надзор и с запрещением писать и рисовать».

Востаннє на Україні поет побував влітку 1859 р. Зустрівся в Кирилівці з братами й сестрою. Мав намір оселитися на Україні. Шукав ділянку, щоб збудувати хату...

Висновки. Прогресивний світогляд поета, його глибока ідейна переконаність, як підкреслюють вітчизняні літературознавці, давали поетові не тільки ясність погляду, а й сповнювали його твори пристрасною борця, бо він, як справді народний поет, глибоко розумів, що ідейність — це крила його поезії, а безідейність — її смерть. Світоглядні концепти поезії Т. Г. Шевченка, на їхню думку, — це господарі його творчості, внутрішнє сонце поета, світло якого відчувається в кожному вірші. Навіть вибір епітетів не обходиться без нього.

Незважаючи ні на що, поет був вірний ідеї вільної України, він мріяв про те, щоб люди повстали й гордо несли ім'я українці. Ми маємо об'єднатися задля спільного майбутнього, як заповідав Кобзар:

... на оновленій землі / Врага не буде, супостата, / А буде син, і буде мати, / І будуть люди на землі [2].

ЛІТЕРАТУРА

1. Зайцев П. Життя Тараса Шевченка / П. Зайцев. — 2-ге вид. — К.: Обереги, 2004. — 480 с.

2. Шевченко Т.Г. Повне зібрання творів: у 7-ми т. / Тарас Шевченко. — К.: Либідь, 2005-2007.

3. Кирило-Мефодіївське товариство // Літературознавча енциклопедія / автор-укладач Ю.І. Ковалів. — Т. 1: Аба-Лямент. — К.: Видавничий центр «Академія», 2007. — С. 475-476.

5. ІСТОРІЯ УКРАЇНИ В ПОЕЗІЇ ТАРАСА ГРИГОРОВИЧА ШЕВЧЕНКА

Надія Левицька

Віроніка Хижняк

Національний університет харчових технологій

Вступ. В історії кожного народу є імена, які він свято береже у своїй пам'яті і з великою любов'ю та повагою передає з покоління в покоління. Беззаперечно у нашого народу — це постать Тараса Шевченка. Для кожного з нас це ім'я є святим. Не було у ньеньки України сина, який так ніжно і віддано любив свій

народ і так страждав за нього. Саме він зберіг і повернув народові його голос — українську мову [2, с.620-622].

Метою роботи є висвітлення ролі історії України в поезії Тараса Шевченка.

Виклад основних результатів дослідження. Ні у кого зараз не викликає сумніву те, що українці є повноцінною нацією з давньою історією, з оригінальною мовою, культурою загалом. На жаль деякі українці почувають себе людьми другого сорту, навіть порівнюючи себе з іншими народами. Т.Шевченко пробуджував національну гідність, самосвідомість, оспівував славу українську історію.

Описуючи повстання XVII ст., нагадав про предків козаків, яких боялися і поляки, і росіяни, про їх боротьбу за свої національні, соціальні права.[1, с.29-33]. Шевченко зобразив українське село з усією його поетичністю і водночас показав ті знущання, яких зазнавали селяни від «культурних» панів. І про все Батько нації розповів зрозумілою мовою не тільки для інтелігенції, а й для простого народу, пробудивши думку, чому українці повинні комусь коритися, чому вони живуть «на власній не своїй землі» [3, с.58-61]

«Свою Україну любіть» — ось та заповідь, що була для нього основною в житті, ось закон його існування, ось те, чого всього-на-всього він просив від нащадків.

Бо як нам добре відомо, для себе Великий Тарас вибрав шлях постійної боротьби за ідеали свободи ті рівності. Як же він терпів багато страждань, але назавжди, завжди залишався вірним своїй рідній землі. Його постійно хвилювало майбутнє, доля Батьківщини:

Та не однаково мені,
Як Україну злії люде
Присплять, лукаві, і в огні
Її, окрадену, збудять...
Ох, не однаково мені [5, с. 225]

Як ніхто інший, чекав великий Кобзар суду над гнобителями, що «людей у ярма запрягли», благав їх опам'ятатися, полюбити щирим серцем велику руйну, бо

Розкуються незабаром
Заковані люде,
Настане суд, заговорять
І Дніпро, і гори!
І потече сторіками

Кров у сине море [5, с.113].

У історичній поемі «Кавказ» він пише «Встане правда! Встане воля!» Скільки світла і тепла до життя звучить у вірші «Ісаїя», ць ньому висловлена віковична мрія про визволення людини-трудівника, якими словами він символізує оновлення світу і всенародну волю:

Незрячі прозрять, а кривії,
Мов сарна з гаю, помайнують [5, с.86].

Висновки. Творчість Т.Г. Шевченка відкрила новий, вищий етап у розвитку української культури. Нею був стверджений критичний реалізм в українській літературі, започаткований її революційно-демократичний напрям.

Загальнолюдське значення поезії Шевченка і в тому, що вона самому українському народові дала розуміння його долі, потреб і завдань перед обличчям майбутнього — з погляду загальнолюдської історії та боротьби, загальнолюдських завоювань розуму і духу; з висоти найпередовіших ідеалів і уявлень свого часу. Давши людству краще з українського, він водночас дав Україні краще із уселюдського — в самому рівні та якості своєї думки, свого слова [4, с.313–322]

Ми як сучасне, зокрема майбутнє, прислухаймось до голосу Тараса! Пам'ятаймо такі неповторні слова:

Свою Україну любіть,
Любіть її... во врем'я люте,
В останню тяжкую минуту
За неї Господа моліть!

ЛІТЕРАТУРА

1. Програма спецкурсів та спеціалізацій кафедр історії української літератури і шевченкознавства / Символ як філософський концепт у творчості Тараса Шевченка. Спецсеминар / проф. Задорожна Л.М. — С. 117.
2. Святкування 100-ліття з дня народження Тараса Шевченка і Університету св. Володимира 26 лютого — 19 травня 1914 року. — К., 2000. — С. 638.
3. Шептицька Т. Антималоросійське спрямування поезії Тараса Шевченка / Т. Шептицька // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Українознавство. — К., 2002. — №6. — С. 121.
4. Архетипи художньо-мовної творчості Шевченка // Тарас Шевченко і європейська культура. Збірник праць 33-ї Міжнародної наукової шевченківської конференції, 20–22 квітня 1999. — К.-Черкаси: Сіяч, 2000. — 356 с.
5. Шевченко Т.Г. Кобзар / Т.Г. Шевченко. — К.: МАУП, 2005. — 472 с.

6. ПРОБЛЕМА ГЕНДЕРНОГО НАСИЛЬСТВА У ТВОРЧОСТІ Т. ШЕВЧЕНКА

Людмила Приблуда

Національний університет харчових технологій

Вступ. Феміністичний дискурс протягом століття відтворює новий образ жінки. О. Забужко висловлює думку, що традиційна культура досить довго контролювала «природне життя жінки», не допускаючи її в інтелектуальний світ [3, с.11].

Метою роботи є висвітлення проблеми гендерного насильства у творчості Тараса Шевченка.

Вклад основних результатів дослідження. Для художньої системи творів Т. Шевченка актуальними є гендерні стереотипи. Н. Сьомак підкреслює, що з одного боку, Т. Шевченко постає перед нами як Кобзар, Пророк, сильний духом борець проти царської влади, а з другого боку, це — людина з фемінінними ознаками, що оплакує долі покриток, нещасних матерів — усіх жінок. З'являються риси чуйної, ніжної, скорботної людини, що протиставляються

відчайдушному борцеві. Творчий світ Кобзаря репрезентує протистояння жіночності й мужності.

У творчості поета Н. Сьомкіна умовно виділяє ряд сюжетно-тематичних схем, у яких фігурують жіночі образи:

1) зведення селянської дівчини («Причинна», «Катерина», «Наймичка», «Утоплена»);

2) нещастя дівчини-сироти («Думка», «Марина», «Утоплена»);

3) тема гармонійної краси жінки-матері («Слепая», «Сова», «Відьма»);

4) тема Божої Матері як втілення вищої справедливості («Марія», «Неофіти»).

Привертає увагу проблема самоствердження жінки, її духовної свободи, а також проблема жіночого вибору та волевиявлення, оскільки серед героїнь творів Т. Шевченка є такі, які самі обрали свою долю («Відьма», «Слепая»).

Окрему увагу автор приділяє постатям героїнь, зраджених, зведених у результаті несправедливості. «Покритництво», — стверджує Ю. Барабаш, — постає в Т. Шевченка в трьох аспектах:

1) у соціальному (аморальність колоніального кріпосництва, кріпосницької імперії в цілому);

2) в екзистенційному (свідчення глобальної недосконалості світобудови й людської природи);

3) у психологічному (вияв темних процесів у людському несвідомому, через що мотив покритки часто-густо переплітається з мотивами згвалтування, інцесту» («Слепая», «Відьма»)) [2, с. 80].

Особливості створених Т. Шевченком жіночих і чоловічих характерів постають із особливостей менталітету, національної історії та культури. Будучи наділені архетипними рисами, жіночі образи в ліриці поета наділені також авторськими конотаціями. Різноманіття чоловічих і жіночих образів присутнє як у межах одного типу, так і завдяки поєднанню у межах образу різнотипних рис. Почасти синтезувальним началом виступає сам автор, який постає і в чоловічих, і в жіночих гендерних ролях [2, с. 92].

Висновки. Отже, Т. Шевченко, моделюючи український світ як рід-сім'ю з культом Матері, протиставив його цивілізації в російсько-імперській формі: цивілізацію як узаконену владу чоловічого над жіночим символічно втілювала ситуація гвалту, в якій жіноча доля визначалася чоловічим насильством і перевагою. Т. Шевченко таким чином захищав фемінний український світ перед загрозою цивілізаційного поступу, перед жорстокістю чоловіка.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аніщук Н.В. Виникнення та сутність феномена гендерного насильства: історико-правовий екскурс / Н.В. Аніщук // Актуальні проблеми політики: зб. наук. пр. — 2007. — Вип. 30. — С. 456-460.

2. Гончар Ю. Сердечний рай (Гендерні аспекти художнього світу Тараса Шевченка) / Юлія Гончар. — Черкаси, 2009. — 184 с.

3. Забужко О. Шевченків міф України / О. Забужко. — К.: Факт. — 148 с.

4. Сьомак Н. Тема гендерного насильства у творчості Т.Г. Шевченка [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua>.

7. МОТИВИ КОЗАЦЬКИХ ЛІТОПИСІВ У ДОРОБКУ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Тетяна Тютюма

Маріупольський державний університет

Вступ. Одним з основних джерел найдавнішої та середньовічної історії України є літописи. Це один із різновидів наративних джерел у вигляді оповідей, в яких події викладаються, як правило, за хронологією. Українське письменство ХІХ ст. розвинулось із кращих надбань літературної спадщини предків. Пам'ятки давньої української літератури — літописи — ставали підґрунтям для написання вже нових літературних творів. Ідеї, мотиви, образи автори зчаста запозичують у старій літературі. Образи з давньої української культури знайшли своє відображення у творах українських письменників. Так, наприклад, Тарас Шевченко будує «Гайдамаки» на «Історії Русів», Пантелеймон Куліш створює «Чорну раду» на матеріалах літопису Граб'янки.

Мета роботи — установити місце та роль козацьких літописів у творенні поетичної картини світу Т.Г. Шевченка. Дослідження історичних матеріалів, зокрема козацьких літописів, у такому вимірі неодноразово поставало у центрі наукових пошуків вітчизняних літературознавців, серед яких О. Білецький, М. Возняк, М. Марченко, М. Рильський, І. Франко. Аналізуючи творчу спадщину письменника, слід зазначити, що джерелами низки творів Тараса Шевченка були саме козацькі літописи (Самовидця, Граб'янки, Самійла Величка).

Виклад основних результатів дослідження. Зацікавлення автором історією вплинуло на появу вірша «Чигирине, Чигирине» (1844). Цей твір має багато спільного з літописом Величка, де автор викладає свої враження від побаченого в Україні: «Він бачив на власні очі наслідки великої руїни, бачив зарослі землею румовища, численні безлюдні міста і замки, порожні вали, колись насипані працею людською, як гори й горби» [1, с.196]. «Всі вони правили тоді за пристановище і поселення диких звірів» [1, с.196]. Форти були зруйновані, «зарослі землею, запліснявілі, обсажені бур'яном і повні лише черв'яків, і зміїв й усякого гаддя, що там гніздиться» [1, с.196]. Поля й долини покриті мохом, очеретом і бур'яном, занедбано «ліси й великі сади, красні діброви й річки, стави й ... озера» [1, с.196]. Таке ж зображення картини можна зустріти й у Шевченковій поезії: «...заснула Вкраїна, / Бур'яном укрилась, цвіллю зацвіла, / В калюжі, в болоті серце прогноїла / І в дупло холодне гадюк напустила, / А дітям надію в степу оддала...» [2, с.194] Але фінал різний, бо на відміну від Величка автор сподівається на краще: «...встане / Правда на сім світі» [2, с.196].

Впливом козацьких літописів позначені такі твори Тараса Шевченка, як «Гайдамаки», «Тарасова ніч», «І мертвим, і живим...», «Великий льох» тощо. Пишучи «Гайдамаків», поет звертається до найрізноманітніших джерел — від народних до книжних. Показовим є зображення гайдамацького повстання під назвою Коліївщина. В літописі Граб'янки наступним чином зображено першу козацьку битву з ляхами: «А самі ж гетьмани з коронними військами з військовим обозом та піхотою повагом путівцями простували, на лихо біду не сподіваючись...хотіли Хмельницького одним ударом розбити та всю силу козацьку пострамити... і не знали, що й він готовий до бою» [1, с.890]. А у Т.Г. Шевченка ці події викладені так: «Поєднались, — дожидають / Великого

свята. / У темному гаю, в зеленій діброві, / На припоні коні отаву скубуть; / Осідлані коні, вороні готові. / Он кого, дивіться. / Лягли по долині, / Неначе побиті, ні слова не чуть. / Ото гайдамаки. / На гвалт України / Орли налетіли...» [2, с.86].

У «Тарасовій ночі», зображуючи козацьку битву з ляхами під Переяславом, митець із гірким сарказмом змальовує історичні події: «Обізвався Тарас Трясило / Віру рятовати,... / Вже не три дні, не три ночі / Б'ється пан Трясило. / Од Лимана до Трубайла / Трупом поле крилось. / Изнемігся козаченько, / Тяжко зажурився, / А поганий Конецпольський / Дуже звеселився. / Зібрав шляхту всю докупи / Та й ну частовати...» [2, с.46]. Т. Шевченко спирається на літопис Григорія Граб'янки, в якому ці історичні події зображуються наступним чином: «Обрали собі гетьмана Тараса і року 1628 під Переяславом вступили в битву з ляхами... козаки зібрали настанови і вирушили на Кумейки супроти ляхів, але під Кумейками коронний гетьман Конецпольський, до підступу вдавшись здолав козаків...» [1, с.886].

Висновки. Результати дослідження засвідчують, що козацькі літописи стали для Тараса Шевченка першоджерелом написання низки поезій, творення образів історичних постатей, які знайшли власну інтерпретацію у творчості митця. Геній Т. Шевченка полягав в умінні творити неперевершені, не бачені досі поетичні образи, які мали колосальну ідейну спрямованість і стояли недосяжно від первісних джерел. Митець зчаста використовував у своїй творчості наступні літописні елементи: використання героїчних імен (Б.Хмельницький, Сагайдачний, Конецпольський, молитву до Бога за долю України, стиль, мотив «слави козацької», який є характерним для всіх козацьких літописів і який трансформується у поезії Шевченка в мотив «туги за славою козацькою» («Минулось, пропало... / Згадай добре — серце в'яне / Чому не осталося? / Отож гляну та згадаю: / Було, як смеркає, / Защебече на калині — ніхто не минає...»), «Все сумує, — тільки слава сонцем засіяла») [2, с.23].

ЛІТЕРАТУРА

1. Збірник козацьких літописів: Густинський, Самійла Величка, Граб'янки / упоряд. та перекл.: В. Кречотень, В. Шевчук, Р. Іванченко. — К.: Дніпро, 2006. — 954 с.

2. Шевченко Т.Г. Кобзар / Т.Г. Шевченко. — К.: Дніпро, 1987. — 639 с.

8. ОБРАЗ ЖІНКИ В ІНТИМНІЙ ЛІРИЦІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА

Юлія Загородна

Маріупольський державний університет

Вступ. Тарас Григорович був поетом-ліриком і, як кожна людина, жив емоціями, які під досконалим пером Кобзаря знайшли своє місце у поезії. Завдяки такому втіленню емоцій ми дізнаємось про головні епізоди його життя, серед яких величезної ролі набуває любов. Глибше погляди поета на кохання дають зрозуміти нам праці таких видатних дослідників як: Іван Франко, Валерія Смілянська, Оксана Забужко, Григорій Грабович та інші.

Мета роботи полягає в опрацюванні інтимної лірики Тараса Шевченка, в якій він постає перед нами не як палкий захисник народу, а як поет кохання, і чи не найбільший у світі співець жінки, дівочої краси, найтонших порухів серця та ідилії мрійливого щастя.

Виклад основних результатів дослідження. Письменник по-справжньому захоплювався жінками, вважав їх «самым блестящим перлом в венце созданий» [3]. Його життя завжди супроводжували представниці прекрасної статі, починаючи з дитячих років.

Глибоким і тривалим захопленням була Ганна Закревська, яку особисто він називав Ганною-вродливою. Свої ніжні почуття він майстерно виразив у поезії: *«Усміхнися, моє серце, / Тихесенько-тихо, / Щоб ніхто і не побачив... / Та й більше нічого»* [1, с.580]. Ганна полюбляла фліртувати з чоловіками, навіть у присутності Шевченка, через що він рішуче закликав не повертатись до неї. Він дотримав слова, та прочитавши рядки вірша «Не журюсь я, а не спиться», можна зрозуміти, як краялося його серце і як нестерпно почував себе.

Найзапекліший і найболючіший відбиток у його і без того трагічній долі залишила жінка-кріпачка на ім'я Ликерія (Глікерія) Полусмакова. Коли б хтось хотів описати докладно цей Шевченків трагічний роман, то, справді, не знайшов би кращого заголовка, як «Поет і проза»... Це був навдивовижу трагічний роман, адже поет закохався до безтями, як тільки побачив (як Данте або Петрарка). Перед сватанням дівчини, він мав досить серйозну розмову з своїми друзями — інтелігентами, які досить негативно відносились до дівчини і його рішення. Вони були обурені не Шевченковим одруженням із кріпачкою, а тим, що обраницею серця була саме Ликера.

І вона все ж дала хоч і холодну, та жадану ним згоду. Шевченко вислав гроші на купівлю садиби над Дніпром, приспішивши реалізацію заповітної надії-мрії, вже стільки разів оспіваної в різних поезіях ще на засланні, а тепер, як йому здавалося, от-от близької до здійснення. Отже ясно, що він тепер викладав новій нареченій плани свого подружнього ідилічного життя — як будуть вони з тої вимріяної «хатиночки в гаю»: *«Удвох дивитися з гори, / На Дніпр широкий, на яри, / Та на лани золотополі...»* [1, с.726].

Про те, де має поставити «оту хатиночку в гаю», про те, що Ликера має там зогріти його «серце замучене», «поточене горем». Обіцяв їй за це свою довічну любов і батьківську опіку. Аджеж місяць перед тим, ще не звірившись ані самій Ликері, ані кому іншому із свого оточення із своїм до неї почуттям, він, описуючи щасливе подружнє життя якихось нам незнаних Філемона і Бавкіді, молився: *«Подай же й нам, всещедрий Боже, / Отак цвісти, отак рости, / Любов предвічную, сузубу / На той світ тихий принести»* [1, с. 877].

Життя Тараса Григоровича супроводжували й інші жінки, вони викликали в нього певні почуття, які поет занотовував на папері, а головне були для нього музами, серед яких були Марія Максимович («Якби така в мене була жінка, повинчався б та й умер»)[5], Агата Ускова («Ця найпрекрасніша жінка для мене є благодать Бога. Це одна-єдина істота, якою я захоплююсь, іноді навіть до поезії»)[3], Марко Вовчок, у вірші до якої називає її донею: *«Пророче наш! Моя ти доне! / Твоєю думу назову»* [1, с.815].

Але у його поетичній спадщині присутні і вірші не тільки до коханих жінок, а до жінок, які були закохані в нього, та без взаємності. Одна з таких була Варвара

Репніна, якій була присвячена російськомовна поема «Тризна»: *Для Вас я радостно сложил / Свои житейские оковы / Священно действовал я снова / И слезы в звуки перелил. / Ваш добрый ангел осенил / Меня бессмертными крилами / И тихостройными вещами / Мечты о рае пробудил.*

В інтимній ліриці Кобзаря присутні й інші поезії, які не мають адресатів, або ж вони не відомі, серед таких слід виокремити: «І станом гнучим, і красою...» (вважається, що вірш присвячений татарці Забаржаді, але точного підтвердження дослідники не мають), «N. N.» («Така, як ти, колись лілея...») (вірш присвячено дочці священика Крупицького).

Висновки. Для Т.Г. Шевченка кохання було надзвичайно важливим, він прагнув створити свій куточок раю серед житейського пекла. Поет мав свій ідеал жінки; протягом усього життя його серце було відкрите любові, завжди було переповнене цим почуттям, яке він досконало втілював у віршах та поемах, створюючи чудові зразки ліричної поезії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шевченко Т.Г. Кобзар / Т.Г. Шевченко. — Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2007. — 960 с.
2. Шевченкознавчі студії: зб. наук. праць. — Л.: Світ, 2005. — 288 с.
3. Листи Т. Шевченка до Бр. Залевського [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.t-shevchenko.name/uk/Corresp/1852-55/1854-10-09.html>
4. <http://www.t-shevchenko.name/uk/Studies/Zajcev/1859-61/LykerPolusmak.html> (Ликера)
5. Лист Шевченка до М. Максимович // <http://www.t-shevchenko.name/uk/Corresp/1859/1859-03-25.html> =

9. МОТИВИ БІБЛІЙНИХ ПРОРОЦТВ У ТВОРЧОСТІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА

Катерина Золотарьова

Маріупольський державний університет

Вступ. Біблія — священна книга християн, твір, який найчастіше перекладається у сучасному світі. «Книга книг» дає відповіді на питання, які завжди хвилювали людей, допомагає їм розв'язувати складні проблеми сьогодення. Біблія впливає на людську свідомість, віддзеркалюється у творчості митців, впливає на появу нових архітектурних, живописних, музичних та літературних творів.

Тарас Шевченко — центральна постать українського літературного процесу ХІХ ст. Він збагатив літературу новими темами й ідеями, став новатором у пошуках нових художніх форм та засобів. Митець звертався до Біблії здебільшого як до літературного твору, а не як до Святого Письма. Прикметно, що у Шевченка біблійні мотиви наявні саме в суспільно-політичній поезії. «Давидові псалми» (1847) — це один із перших переспівів біблійних текстів у творчості поета, а вже після заслання побачили світ наступні Шевченкові біблійні рецепції: «Подражаніє Іезекіілю», «Царі», «Осія. Глава 14», «Ісаія. Глава 35 (Подражаніє)».

Мета роботи полягає у визначенні та дослідженні біблійних мотивів у творчості Т.Г. Шевченка, розкритті багатства його біблійних ремінісценцій на прикладі поезій «Осія. Глава 14», «Ісаія. Глава 35 (Подражаніє)».

Виклад основних результатів дослідження. В останній період своєї творчості Тарас Шевченко часто звертається до Біблії як джерела творчого натхнення. Іван Франко слушно зауважував, що це був «незвичайний підйом релігійного духу» [2, с.302].

Творчу уяву Т. Шевченка полонить старозавітній єврейський пророк Ісаія, якому приписують авторство однієї з книг Біблії. Розділ 35 Ісаїї, вільний переспів якого зробив Шевченко, належить до найдавнішої частини книги його пророцтв, що датується другою половиною VIII ст до н. е. Відштовхнувшись від змальованих у Біблії картин пишної природи й одужання німецьких у майбутньому земному раю, Шевченко переосмислює й конкретизує її, створюючи таким чином натхнений гімн прийдешній перемозі розкутих від кайданів *«рабів німих»* [1, с.510] над своїми гнобителями. Автор відразу налаштовується на біблійний лад. Його поезія «Ісаія. Глава 35 (Подражаніє)» починається зі звертання у наказовій кличній формі до ниви, до землі. Явища природи персоніфіковані. Звертання асоціюється з молитвою, звучить молитовно: *«Радуйся, ниво непоплитая! / Радуйся, земле, не повитая / Квітчастим злаком! Розпунтись, / Рожевим крином процвіти!»* [1, с.509].

Шевченко надає поезії динамічності, ландшафтні орієнтири *пустиня-степ* змінено на *ниву-землю*, *троянду* на *лілею*. Вимальовуючи картину оновлення землі, поет використовує такі біблійні топоніми: *«І честь Кармілова і слава / Ліванова, а не лукава, / Тебе укріє дорогим, / Золототканім, хитрошитим, / Добром та волею підбитим, / Святим омофором своїм»* [1, с.509].

У поезії Тараса Шевченка постає центральна проблема — людина і природа в їхній гармонійній сполуді. Порівнюючи тексти митця із Біблією, знаходимо текстові подібності, аналогічні мотиви, але автор «подражанія» відходить від першоджерела, змінює образну систему. Вірш Т.Г. Шевченка «Ісаія. Глава 35 (Подражаніє)», як і його біблійний прототип, завершується поетичним образом шляхів у переносному розумінні цього слова — шляхів життя, життєвих доріг.

Поезію «Осії. Глава XIV (Подражаніє)» Шевченко написав незадовго до власної смерті. Саме в ньому, як стверджують літературні критики, митець, інтерпретуючи біблійний сюжет, попереджає українське панство про майбутню справедливу кару за знуцання над своїм народом, за зраду його національних інтересів [див. 3, 12]. Поет звертається до земляків, благає жити мудро, дбати про народну справу: *«Мій любий краю неповинний! / За що тебе Господь кара, / Карає тяжко? За Богдана, / Та за скаженого Петра...»* [1, с.533]. Тарас Шевченко надає біблійному тексту музичну риму і крилатий ритм і при тому майже не відступає від першоджерела.

Висновки. Знання Біблії, захоплення її красою та глибиною алегоричного змісту, поданого у високохудожній формі, дозволили Т.Г. Шевченкові збагатити свою творчість численними біблійними образами й темами, які під пером майстра наповнилися новим змістом. Як поет-революціонер, він закликав до боротьби свій народ, засуджував кріпосництво та тогочасну владу. Митець виступав не тільки поетом, а ще й пророком. Він утвердив в українській літературі новий жанр віршованого «подражанія» і на його основі створив

високохудожні пророцтва — «Ісаія. Глава 35 (Подражаніє)», «Подражаніє Іезекілю. Глава 19», «Осія. Глава XIV. Подражаніє». Біблія для Тараса Шевченка — наймудріша книга, джерело невичерпної наснаги.

ЛІТЕРАТУРА

- 1 Шевченко Т.Г. Кобзар / Т.Г. Шевченко. — К.: Дніпро, 1984. — 606 с.
2. Франко І. Я. Шевченкова «Марія» / І. Я. Франко // Збір. тв.: у 50 т. — Т. 39. — К.: Наук. думка, 1982 — С. 300-310.
3. Гуляк А.Б. Віддзеркалення релігійного світогляду Тараса Шевченка у художній системі «Кобзаря» / А.Б. Гуляк // Українська мова і література в сучасній школі. — 2012. — №3. — С. 9-15.

10. РОМАНТИЧНИЙ НАСТРІЙ У РАННІХ БАЛАДАХ Т.Г. ШЕВЧЕНКА (НА ПРИКЛАДІ БАЛАДИ «ПРИЧИННА»)

Марія Ляхова

Маріупольський державний університет

Вступ. Творчість Тараса Шевченка є цінною спадщиною української літератури. Жанрово і тематично поезії Шевченка дуже різноманітні. Його твори є справжнім скарбом і натхненням для деяких людей. Рання творчість Т. Шевченка має виразний романтичний характер. Починав поет з традиційного для романтиків жанру балади, подавши такий її зразок, як «Причинна».

Мета роботи полягає у виокремленні романтичних ознак у баладі Тараса Шевченка «Причинна», де поет звертає увагу на найістотніше в образі своєї землі та духовному естві українського народу.

Виклад основних результатів дослідження. В основі сюжету лежать народнопоетичні перекази про перетворення дівчини на причинну, бо «так ворожка поробила». Почуття дівчини до парубка сильне і яскраве, а біль від розлуки з ним усепроймаючий. Конфлікт між бажаним, прагненням до щастя й тими перешкодами, що стоять на шляху до нього («чужі люди»), призводить до трагічної розв'язки. Драматизм розповіді про долю дівчини-сироти, яку русалки залоскотали, підсилюється сценою самогубства парубка («зареготавсь, розігнався — та в дуб головою!»). Сила його почуття така сама безмірна, як і любов до нього коханої дівчини.

Природно, що у рядки на папері виливаються спогади про край, де залишилось серце автора, і перед нами постає оповита смутком, але яскрава і неповторна у своїй красі батьківщина.

Новим у баладі були ліричні відступи, у яких Т. Шевченко виявив своє ставлення до героїв твору, до зображуваних подій.

У баладі слід виділити прийом своєрідного фольклорного порівняння, яке ще називається паралелізмом. Повтори та порівняння роблять народні пісні більш стрункими за сюжетом, вони ніби підкоряються власній внутрішній логіці. Ті самі прийоми використовує і Кобзар у ранніх баладах.

Духовний і естетичний досвід поета, привнесений у структуру балади, забезпечує традиційним символічним образам повноцінне існування в

культурному часопросторі романтизму, їхню поліфункціональність у творенні новітньої картини світу. Слово-символ як проміжна ланка між означенням предмета та його осмисленням концентрує викликані в героя або читача асоціації в єдиний комплекс духовного сприйняття. Тому символ можна розглядати як образ макросвіту довкілля, зосереджений у мікросвіті художнього слова [1, с.180].

Поет звертається в баладі до національного світу, зображуючи побутові та етнографічні особливості, повір'я, образи-символи, що творять збірний образ України («червона калина», «зелений явір», «зелена діброва», «понад Дніпром високі могили», «верби високі») [0, с.117]. Дніпро як велична річка України і пісня як одна з її найбільших духовних святинь — це ті образи-символи, що є чи не найважливішими в баладі «Причинна», які організують її в єдине ціле.

Балада «Причинна» ґрунтується на контрасті, а одним із виявів його є пейзаж. Так, смерть дівчини відтінюється світлим життєствердним пейзажем: «Зашебетав соловейко — пішла луна гаєм»; «Червоніє за горою, плугатар співає». Пейзаж допомагає авторові передати внутрішні переживання героїв. Так, буря на Дніпрі грозової ночі («Реве та стогне Дніпр широкий...») співзвучна порухам роз'ятреної душі молоді дівчини, її тривогам [0, с.123].

Шевченко ні в чому не відходить від жанрових вимог: у драматично напруженому сюжеті має бути елемент фантастики. У баладі «Причинна» фантастика тісно пов'язана з народними віруваннями. Відомо багато народних пісень про русалок. Пісня, яку співає мати-русалка, безперечно, фольклорного походження: «Ух! Ух!...Солом'яний дух, дух!...Мене мати породила, Нехрещену положила» [0, с.130].

Висновки. Тарас Шевченко впевнено ступив на літературну стежину, яка потім стане широким шляхом. Шевченко дуже любив народну творчість і неодноразово звертався до народних мотивів у своїх віршах. Символ як універсальне загально-філософське поняття у художній системі (народнопоетичній, індивідуально-авторській), незважаючи на різне його походження й функціонування у цій системі, стає фактом відповідної словесно-художньої реальності, своєрідним конструктором поза яким не можна уявити конкретної мистецької даності як цілості. Усі ці особливості творчої манери дають нам право назвати баладу «Причинна» романтичним твором і зауважити, що її автор — справжній митець, художник слова.

ЛІТЕРАТУРА

1. Науменко Н.В. Символіка як стильова домінанта української новелістики кінця ХІХ — початку ХХ ст.: монографія / Н.В. Науменко. — К.: НУХТ, 2005. — 204 с.
2. Шевченко Т. Г. Кобзар / Тарас Шевченко. — К.: Дніпро, 1987. — 503 с.

11. ВТІЛЕННЯ ТРАГІЧНОГО ОБРАЗУ ЖІНКИ В ТВОРАХ ШЕВЧЕНКА

Діана Морозова

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Вступ. Багато творів написано на теми кохання, заклику до боротьби, зображення суті російського імперського режиму, відродження нації, соціального примирення, розбудову нового вільного та незалежного суспільства задля пробудження у читачів патріотичних почуттів відповідальності за рідну батьківщину, але, на мою думку, найяскравіше автор передає у своїх творах неповторний образ трагічності жіночої долі. Тарас Шевченко у своїх творах розкриває цю тему за допомогою особливих засобів зображення подій, завдяки яким читач повністю поринає у вир почуттів, які змушують затамовувати подих у зв'язку із непередбачуваним сюжетом та переживаннями за героїв.

Мета роботи. Розкриття теми трагічності жіночої долі в творах видатного співця прекрасного — Тараса Григоровича Шевченка на прикладі його власних життєвих подій та переживань, пов'язаних із жінками.

Виклад основних результатів дослідження. Твори видатного письменника надзвичайно славляться влучним розкриттям трагічного образу жінки в тогочасному суспільстві, адже кохання в житті Шевченка — чи не найболючіша сторінка в його долі, бо не мав він сімейного щастя, сповненого родинним теплом, до якого так прагнула його душа. Письменнику не вистачало хатинки, обсаженої садочком, люблячої дружини та діточок, які б наповнювали сенсом кожен прожитий день. Звичайно, протягом життя він закохувався багато разів. Тарас Шевченко також був коханим, але завжди якась незвідана сила ставала на перешкоді одруженню та створенню родини. Перше кохання, мабуть, найсильніше, обірвав пан Енгельгардт, забравши з собою Тараса-козачка у далекі мандри світом, а його кохану — Оксану Коваленко, у січні 1840 р. видавши заміж за кріпака К.М. Сороку [1]. Таким чином, коли Шевченко нарешті отримав волю і повернувся в рідну Кирилівку, вона вже була заміжною жінкою. Т.Г. Шевченко ж зберіг її образ на все життя і не раз відтворював його у своїх поезіях.

У багатогранній скарбниці творів письменника найвлучніше розкриває образ жінки-покритки поема «Наймичка» Тема скривдженої долі жінки, змушеної приховувати своє материнство, розкривається в новому аспекті: зображенні морально-психологічної драми головної героїні. Розкриваючи образ Ганни, ми бачимо, що вона уособлює безмірно глибоку натуру, сповнену неосяжною любов'ю до своєї дитини. Героїня, в хвилину розпачу залишивши дитину у чужих людей, спокутує свою провину до кінця життя. Дбаючи про його майбутнє, молода жінка підкинула немовля заможним бездітним людям. Але не для того, щоб забути свій гріх або щоб викреслити зі свого життя незаконнонароджену дитину, а для того, щоб наймичкою увійти в цей дім, день у день, рік у рік дбати, піклуватися про свого Марка. Турбота про майбутнє сина сягала так далеко, що Ганна відхилила пропозицію бути матір'ю на весіллі. Вона пішла на прощу в Київ молитися за щастя молодій сім'ї. Поет всім серцем співчуває і захищає у своїх творах жінку-покритку. Хоч народна мораль її

засуджує (є навіть термін «покритництво» як соціально-правовий концепт того часу), його серце сповнене глибокого жалю до цієї скривдженої жінки. Він наголошує, що її дитина — то плід великого почуття. І не її провина, що своє щире, безоглядне кохання вона подарувала негідній людині [2].

Не менш яскравим прикладом для розкриття окресленої теми є поема «Катерина». Поема розповідає про трагічну долю покритки й дитини-безбатченка в умовах тогочасного суспільства, у якому норми народної моралі були надто жорстокими. Нам залишається лише уявляти, що переживали матері, які народжували позашлюбних дітей: їх цуралися навіть рідні. Але Тарас Шевченко не тільки не цурався зганьблених жінок, а й ставав на їх захист. Образ жінки-кріпачки поетові був близький своїм трагізмом: багатостраждальною була доля його матері, яку «у могилу нужда та праця положила», і рідних сестер, у яких «у наймах коси побіліли».

Образ Катерини осяяний щирістю почуттів і надією на краще майбутнє. Не зважаючи на пережите, вона до останньої миті сподівалася на взаємне кохання. Але у відповіді обранця дівчина почула приниження й огиду: «Дура, отвяжися! Возьмите прочь безумную!». І після цих подій у героїні серце розривається на дрібні уламки. У розпачі Катерина скоює страшний гріх — накладає на себе руки, порушивши волю Всевишнього, а до того ж прирікає на вірну смерть свого сина. Навіть у такій ситуації Т.Г. Шевченко не засуджує свою героїню [3].

Висновки. Тема материнства та розкриття трагічного образу жінки у творах Тараса Шевченка втілилася в образах скривджених і нещасних жінок. Жіночий ідеал, омріяний поетом, на жаль, так і не став дійсністю. Образ матері змальований у поезії Шевченка доволі проникливо, тому що, як раніше вже зазначалося, одним із найзаповітніших його сподівань була мрія про власну родину, люблячу дружину, дітей та сімейний затишок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кохання в житті Тараса Григоровича Шевченка [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://kpel.kiev.ua/private/Susp_gum/Kovalchuk/p_z_5.htm.
2. Жінки в житті Тараса Шевченка [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://lib.vntu.edu.ua/page.html?item=127>.
3. Жіночі образи у творах Тараса Шевченка [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://osvita.ua>.

12. МИНУЛЕ, СУЧАСНЕ І МАЙБУТНЄ У ТВОРЧОСТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Ольга Костюченко

*Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Вступ. Як молода людина іде за мудрістю до поважних, освічених, знаних людей, так і державним діячам було б не соромно звернутися до творчої спадщини, духовних заповідей людини, яка стала символом безсмертя свого роду та народу, синонімом сумління, совістю нашої нації. Зрозуміло, що мова йде про великого пророка і генія — Тараса Григоровича Шевченка.

Мета роботи. Проаналізувати вплив поглядів великого поета Тараса Шевченка на сучасників та сьогоднішнього, довести актуальність його творчої спадщини для нинішнього розвитку Української держави.

Виклад основних результатів дослідження. Ким же був, є і буде для нас, українців, Тарас Шевченко? Якнайповніша відповідь на це питання, безперечно, пролунала у «Присвяті» Івана Франка: «Він був сином мужика, а став володарем у царстві Духа. Він був кріпаком, а став велетнем у царстві людської культури. Він був самоуком і показав нові, світлі й вільніші шляхи професорам і книжним ученим. Десять літ він томився під вагою російської солдатської муштри, а для волі Росії зробив більше, ніж десять переможних армій.

Доля його переслідувала в житті скільки могла, але вона не зуміла перетворити ні золото його душі на іржу, ані його любові до людей на ненависть і погорду народу. Доля не шкодувала йому страждань, але й не пожаліла втіх, що били із здорового джерела життя. «Найкращий і найцінніший скарб доля дала йому лише по смерті — невмирущу славу і всерозквітаючу радість, яку в мільйонах людських сердець все наново збуджуватимуть його твори» [1, с.255].

Для багатьох поколінь українців, — і не тільки, — Тарас Григорович Шевченко означає так багато, що само собою створюється ілюзія, ніби ми все про нього знаємо, все в ньому розуміємо, і він завжди з нами, в нас. Шевченко — як явище історії велике й вічне — невичерпний і нескінченний Волею історії він ототожнений з Україною, і разом з її буттям продовжується нею, вбираючи в себе нові дні і досвід з народу, віддзеркалюючись на нові болі й думи. Він росте і розвивається в часі, в історії, а нам ще йти до його осягнення. Ми на вічнім шляху до Шевченка.

Цього видатного письменника ми розуміємо настільки, наскільки розуміємо себе — свій час і Україну в ньому. Він сам приходиться у наш день. Ми щиро захоплюємося високим образом Кобзаря, його громадянською принциповістю і моральною чистотою, почуттям соціальної і національної справедливості, відданістю правді і свободі. Та чи можемо сповна уявити собі, що за цим стояло, скільки це вимагало душевних сил і боротьби, скільки це коштувало мук і болю, скільки для нього треба було прозріння думки і висоти духу?

Є поети, творчість яких збагачує мову, літературу свого народу чи його культурні традиції, але не більше. Є, зрештою, поети, твори яких стають активною громадською силою і впливають на хід розвитку суспільства. Як живі люди-борці. До таких і належать твори Шевченка.

Особа і творчість великого Кобзаря є для молоді своєрідним моральним кодексом. Пройдуть віки, одшумлять битви, забудуться війни, а Шевченко, син гіркого й суворого віку, залишиться в певному розумінні прекрасною людською нормою і зразком для поколінь. Чим? Передусім своїм незгасним, гуманістичним горінням. Можна уявити (навіть у історіософському художньому полотні, або творі «альтернативної історії» в стилі В Кожелянка), що у Шевченка заспівали б душа і серце, коли б він побачив нашу сучасну Україну незалежною. Але то велика радість, що Тарас Григорович народився саме в ті часи, коли Україна потребувала допомоги. І цю допомогу великий син українського народу надав, поставив на сторожі трудящої людини своє полум'яне слово, призивав до побудови нового, вільного життя.

Висновки. Тарас Шевченко — не тільки геній українського народу, а ще й пророк. Адже все, що передбачав Тарас Григорович, здійснилося — Україна стала незалежною соборною державою. Це заповіт нам, його «потомкам, живим і ненародженим». І зараз у молодій Українській державі є шанс стати насправді демократичною, правовою, соціальною, справедливою, але тільки за умови одночасного формування і становлення громадянського суспільства. Тільки громадяни з розвиненим почуттям гідності, самоповаги і поваги до інших, до їхніх прав і свобод, зможуть розбудувати вільну незалежну Українську державу. Тарас Григорович Шевченко назавжди залишиться в наших серцях великим творцем української державності. Поет пророкував незнищеність духу українців, вічність життя нації: «Наша дума, наша пісня не вмре, не загине...».

ЛІТЕРАТУРА

1. Франко І.Я. Зібрання творів у 50-ти томах / І. Я. Франко. — К.: Наукова думка, 1983. — Т. 39: Літературно-критичні праці. — 704 с.

13. ЗВІЛЬНЕННЯ СВИТОЧА УКРАЇНСЬКОЇ ДУХОВНОСТІ З НЕВОЛІ

Катерина Тулюля

*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки
і торгівлі»*

Вступ. Як відомо, в українського поета Тараса Григоровича Шевченка була тяжка доля. Через свою сміливість, прагнення до кращого майбутнього, закликів до боротьби із тогочасною владою почесний патріот власної країни був приречений на страждання. Його доля виявилася надзвичайно трагічною, а шлях — тернистим. Тарас Шевченко прожив усього 47 років, із них 24 у кріпацькій неволі, 10 — на засланні й лише 13 років — на волі, та й то на чужині.

Мета роботи. Висвітлення історії викупу поета з неволі та внесок у цю благородну справу російських й українських діячів.

Виклад основних результатів дослідження. У спостереженні за життям письменника виникає думка: що допомагало простій людині з народу не втратити власний світогляд під тиском тогочасних подій? Російська імперія намагалася зламати сильний, вольовий, стійкий характер письменника, але він вижив, не зламався, й всупереч усьому, доніс свої ідеї до народу та поклав початок зародженню української самосвідомості.

У загальних рисах історія викупу Тараса Шевченка з кріпацтва відома багатьом. Однак значення цієї події в його житті таке велике, що для шанувальників творчості Кобзаря цікава кожна її подробиця. Переїхавши до Петербурга 1831 р., поміщик Енгельгардт узяв із собою Шевченка, а щоб мати дворового маляра, віддав його в науку на чотири роки до живописця Ширяєва. Тут Шевченко влітку 1836 р. познайомився зі своїм земляком, художником І. Сошенком, завдяки зусиллям якого навесні 1838 р. молодого поета викуплено з кріпацтва.

На жаль, не всі деталі цієї події відомі, а ті, про які знаємо, не завжди однозначно тлумачаться. В автобіографії Тарас Шевченко про свій викуп оповідав так: «1837 року Сошенко представив мене конференц-секретареві

Академії мистецтв В.І. Григоровичу з проханням — звільнити мене од лихої моєї долі, Григорович передав це прохання В.А. Жуковському. Той попередньо сторгувався з моїм поміщиком і просив К.П. Брюллова намалювати з нього, Жуковського, портрет, щоб розіграти його в приватній лотереї. Великий Брюллов відразу погодився, і незабаром портрет Жуковського був у нього готовий. Жуковський за участі графа М.Ю. Вільгорського улаштував лотерею на 2500 карбованців асигнаціями, і такою ціною була куплена моя воля року 1838-го, квітня 22-го» [1].

Понад півтора століття минуло від дня вікопомного викупу Кобзаря. І хочеться добрим словом пом'янути тих інтелігентів духу, що не дали до кінця затягти зашморг його неволі. І.М. Сошенко познайомив його з відомим російським художником-живописцем К.П. Брюлловим, російським поетом В.А. Жуковським, видатним російським художником-новатором О.Г. Венеціановим. Саме з їх допомогою Т.Г. Шевченка в 1838 р. було викуплено у поміщика Енгельгардта з кріпацтва. Значну участь у викупі Т.Г. Шевченка взяли й інші відомі українці, серед них — письменник Є.П. Гребінка.

За викуп Тараса Шевченка із кріпацтва необхідно було сплатити пану Енгельгардту 2500 крб. Це була захмарна сума як на той час. Умова та техніка реалізації лотереї, організованої друзями поета, достеменно не відомі. Проте відомо, що поряд з портретом Жуковського, розігрувалися предмети порцеляни й коштовності. Оскільки лотерея із розіграшу портрета Жуковського не дала бажаної суми, друзі Шевченка — Брюллов, Жуковський, Венеціанов та придворна статс-дама Баранова започаткували складчину. Після проведення лотереї Брюллов ще 14 років працював над портретом і тільки після смерті художника він був викуплений російським підприємцем Третьяковим. У 1939 р. портрет Жуковського, завдяки якому було викуплено Шевченка з кріпацтва, потрапив в Україну до новоствореного музею геніального поета в Києві [2].

Хто відає, чи знав би світ про феномен Шевченка, якби не було дня підписання знаменитої відпускної? Одне безперечно: такого художника, як маємо, не мали б. Та й чи прокинувся б у безнадійно підневільній людині геніальний поет? Згадаймо щодо цього свідчення самого Кобзаря: *«Українська строга муза довго цуралася моїх уподобань, спотворених життям у школі, в панському передпокої, на заїжджих дворах і в міських квартирах; але подих волі повернув моїм почуттям чистоту перших років дитинства, проведених під убогою батьківською стріхою, і вона, спасибі їй, обняла і приголубила мене на чужині»* [3].

Висновки. Після подій, які відбулися в житті митця, ми сміливо можемо стверджувати, що душа Кобзаря — це невід'ємна частина кожного українця, небайдужого до свого минулого. Відтак викуп Тараса Григоровича Шевченка з неволі виявився знаменною подією в житті не лише його самого, але й українського та російського народів. Потрібно пам'ятати та шанувати героїв, які боролися за безхмарне сьогодні. Тож нині важливо кожному українцю вірити в силу духу рідного народу, возвеличувати та зберігати пам'ять про минуле.

ЛІТЕРАТУРА

1. Викуп Шевченка [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.http://shevchenkiv-kraj.com/peoples/about.../vyku.

2. Хто визволяв Тараса Шевченка з кріпацької неволі? [Електронний ресурс].
— Режим доступу: www.http.calendarium.com.ua.

3. Святиня. Науково-документальний літопис Тарасової гори. — К.: Родовід, 1998. — С. 187.

14. МЕТАФОРА ЯК ЗАСІБ ЗОБРАЖЕННЯ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ В ПОЕЗІЯХ Т. ШЕВЧЕНКА

Людмила Приблуда
Наталія Литвинчук

Національний університет харчових технологій

Вступ. Метафора є одним із засобів формування мовної картини світу та елементом відображення семантичної структури художнього світу письменника.

Метою роботи є розкриття функціонування метафори як зображення мовної картини світу у поезіях Тараса Шевченка.

Вклад основних результатів дослідження. Метафори Т. Шевченка поділяються на дві групи:

- 1) субституційні (виконують образотворчу функцію);
- 2) інтеракційні (завдяки яким виникають поняття).

Субституційна метафора лежить в основі розгорненої метафори і має свою класифікацію. Як засвідчує фактичний матеріал, перенесення може відбуватися на: 1) живе, пор.: *Остались шашелі: гризуть, Жеруть і тлять старого дуба...* [5, с. 324]; 2) з неживого на неживе, пор.: *Уродила рута... рута... Волі нашої отрута...* [5, с. 108]; 3) з неживого на живе: *І конфедерати посипались додолю, Груші гнилобокі...* [5, с. 43]; 4) з живого на живе, пор.: *Моя Україно, за що, мамо, гинеш?...* [5, с.108].

Цікавими є випадки використання персоніфікації (уособлення), в основі якої лежить перенесення назв людських рис на неживі предмети і явища (суб'єкт наділяється незвичайними ознаками), пор.: *Замовкли гармати, оніміли дзвони...* [5, с. 244]; *І серце мерзло і неклолось...* [5, с. 301]. Яскравим прикладом персоніфікації абстрактних понять у мовотворчості Т. Шевченка є триптих «Доля», «Муза», «Слава». На думку В. Демченко, такі персоніфікації то піднесено-вивишені, то занурені в інтимно-сповідальну стихію, то навмисне приземлені, але неодмінно включені в царину життя ліричного героя як дуже сильні засоби вираження його думок і почувань.

Своєрідною метафорою постає у художній творчості Т. Шевченка образ природи. Вона є метафоричним зображенням Бога, Добра, Краси. Пор.: *Між горами старий Дніпро красується, Любується на всю Україну...* [5, с. 235]. Натомість людське життя уособлює метафізичну проблему Зла і Неправди, напр.: *Чума з лопатою ходила, Та гробовища рила, рила, Та трупом, трупом начиняла...* [5, с. 248]; *За що ми голови складали в оці могили...* [с. 279].

Привертає увагу вживання традиційної метафори, в якій не відчувається, що вона є стилістичним засобом, напр.: *зійшло сонце, грає море, земля гнеться* та ін. В. Демченко підкреслює, що такі метафори сприймаються читачами як звичайні сполуки слів. Вони допомагають передати частину картини світу, в якій Т. Шевченко змальовує природу, надає їй людських якостей. Усе це робиться

дуже тонко, непомітно, так, що майже не можна відрізнити розмовну метафору від індивідуально-авторської.

Цікавими є випадки вживання інтеракційної метафори. У творчості Т. Шевченка такі метафори мають прозору семантику, напр.: *доля, муза, слава*. Зокрема, виразною інтеракційною метафорою є «*метафоричний сон*» («Сон» («У всякого своя доля»)), поема «Кавказ», послання «І мертвим, і живим...»).

Семантика метафор-субститутів прозора і не вимагає додаткових пояснень. Інтеракційна метафора має великий інтерпретаційний спектр. Кожна з цих інтерпретацій більшою чи меншою мірою суб'єктивна. Семантика інтеракційної метафори часто невичерпна. За допомогою цих метафор митець змушує замислитись, наштотує на певні асоціації, які можуть викликати в мисленні адресата відповідні образи і допоможуть краще зрозуміти зміст поезії.

Висновки. Отже, для відображення свого світосприйняття Т. Шевченко використовував субституційні та інтеракційні метафори. Особливе місце в його поезії належить персоніфікації. Саме персоніфіковані образи допомагають Кобзареві розкрити розкрити свою картину світу. Мовна картина світу митця наближена до традиційної, загальнонародної, про що свідчать усталені образи та символи в поетичних метафорах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н. Д. Языковая метафора (синтаксис и лексика) / Н.Д. Арутюнова // Лингвистика и поэтика. — М.: Наука, 1979. — С. 147 — 173.
2. Барабаш Ю. Коли забуду тебе, Єрусалиме. — Х., 2001. — С.132-135
3. Блэк Макс. Метафора. // Теория метафоры: Сборник: Пер. с англ., фр., нем., исп., польск. яз. / Общ. ред. Н. Д. Арутюновой и М. А. Журиной. — М.: Прогресс, 1990. — С. 153-172.
4. Демченко В. Метафора як засіб відображення мовної картини світу в поезіях Т. Г. Шевченка [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology.
5. Кобзар. — Х.: Школа, 2006. — 352 с.

15. ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ БАЛАД ТАРАСА ШЕВЧЕНКА ТА ОЛЕКСАНДРА ПУШКІНА

Людмила Приблуда
Аліна Бабій

Національний університет харчових технологій

Вступ. О. Пушкін став Т. Шевченка першим враженням від російської культури і є втіленням ідеї “святого мистецтва”. Т. Шевченко вчився у нього, знаходив підкріплення своєму тяжінню до народної творчості.

Мета роботи полягає у дослідженні та виявленні рис подібності двох геніїв, не забуваючи про ті межі, що визначені між ними різними періодами історії та літератури.

Виклад основних результатів дослідження. У творчості Т. Шевченка можна виділити вісім типових балад: «Причинна», «Гополя», «Утоплена», «Лілея»,

«Русалка», «Чого ти ходиш на могилу...», «Коло гаю в чистім полі», «У тієї Катерини». У цих творах національний феномен базується на вираженій національній самосвідомості, національному характерові, на народній мові і творчості, в яких матеріально реалізуються витоки народного духу. У центр романтичного твору поставлена самоцінна особистість. За Гегелем, зміст романтичного криється в абсолютному внутрішньому житті, а форма — в духовній суб'єктивності, яка опановує свою самостійність і свободу [2, с. 233]. Особистість знаходиться в пошуках свого раю, свого щастя, але виступають сили, які не дають знайти спокою та благополуччя.

Привертає увагу прийом звернення до минулого, які використовували обидва поети. У баладі О. Пушкіна «Русалка» подано відомості про життя героя до кризового моменту в його долі. У начерку «Там у леска за ближню долиною» автор простежив долю двох закоханих від початку кохання і до смерті героїні. Балади «Лілея» Т. Шевченка і «Гусар» О. Пушкіна схожі використанням монологу головного героя, який розкриває суть трагічного конфлікту, на основі якого будується твір.

Балади О. Пушкіна позначені послабленням драматизму. Навіть у гостросюжетних історичних баладах циклу «Песни западных славян» розповідь має об'єктивно-пізнавальну властивість. У тогочасній літературі існувала тенденція наблизити баладу до літератури, реалістичної в своїй основі, і у своїх баладах О.Пушкін використовує реалістично-побутові деталі («Жених», «Утопленик»). Наприклад, поет називає новгородські тканини, популярні в той час, елементи обряду (сваха пригосають пирогами) і т. п.

Особливістю Шевченкових балад є те, що вони включають в себе основні структури і символи постовогоміфу України. О. Забужко, на основі досліджень Г. Грабовича, пише, що Т. Шевченко вибудовує концепцію національного гріха і прокляття, яке спричинене непримиренністю двох начал — чоловічого і жіночого та масовою безвольністю [3, с. 127]. О. Білецький зауважував, що у творчості О. Пушкіна образ матері є другорядним, лише в романсі «Под вечер осенью ненастной» звучить мотив покритства.

Висновки. Отже, О. Пушкін є для Т. Шевченка значним враженням від російської культури. Поет став для українського митця втіленням «святого мистецтва». Т.Шевченко вчився у нього, знаходив підкріплення своєму тяжінню до народної творчості. Т. Шевченко пристосовує балади до національного ґрунту України, потреб часу, збагачує функціональну роль жанру.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білецький О. Пушкін і Україна // Білецький О. Зібр.пр.: У 5-ти т. — Т.4: Російська література та російсько-українські зв'язки/ Гудзій М. і ін. — К: Наукова думка, 1966 — С.182-267.

2. Гегель Г.В.Ф. Естетика: В 4-х т. — Т.2: Лекции по эстетике. — М.: Искусство, 1969. — 326 с.

3. Забужко О. Шевченків міф України: спроба філософського аналізу. — К.: Абрис, 1997. — 142 с.

4. Курилова Ю.Р., Янацьєва В.О. Особливості балад Т. Шевченка та О. Пушкіна / Ю. Р. Курилова, В. О. Янацьєва // Вісник Запорізького державного університету. — Філологічні науки. —№ 1. — 1999. — С. 1-3.

16. ОФОРТИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Ірина Хоменко

Національний університет харчових технологій

Вступ. Тарас Шевченко — велетень духу, митець могутньої творчої слави, непримиренний борець проти будь-якого гноблення людини людиною. Силоче поле слова виявилось настільки потужним, що й донині подекуди затьмарює феномен Шевченка-художника — великого майстра різця та пензля. Малярська спадщина Т. Шевченка стала основою розвитку реалістичного образотворчого мистецтва в Україні. За життя художник майстерно володів різними жанрами і різною технікою, проте найбільше був поцінований як майстер гравюри. Т. Шевченко був видатним майстром офорту у вітчизняному мистецтві. Техніка офорта завжди приваблювала митця своїм демократизмом, доступністю, орієнтованістю на широкий загал глядачів. Мистецький хист Т. Шевченка — святиня, якою пишається український народ.

Мета роботи. Розкрити графічний аспект художньої творчості Тараса Шевченка, а також навести підтвердження того, що окрім своїх літературних надбань він відкрив для українського мистецтва нову сторінку можливостей офортної техніки, у якій сам досяг вершин майстерності виконання.

Виклад основних результатів дослідження. «З усіх витончених мистецтв мені тепер найбільше подобається гравюра. Бути хорошим гравером означає бути розповсюджувачем прекрасного і повчального в суспільстві. Означає — бути розповсюджувачем світла істини. Означає — бути корисним людям», — напише Тарас Шевченко, працюючи у 40-х рр. XIX ст. над відомими офортами із серії «Живописна Україна» [2, с. 25].

Однією з перлин української національної графіки є альбом офортів Т. Шевченка під назвою «Живописна Україна». Офорт — це гравюра на міді або цинку з малюнком, протравленим кислотами, а також друкарський відбиток з такої гравюри. У 1844 р. вийшли лише перші два випуски видання, які містили офорти: «Дари в Чигрині 1649 р.», «Старости», «Судня рада», «Казка», «У Києві» та «Видубицький монастир у Києві».

На офорті «Старости» зображено сватання у простій селянській хаті. Наречена пов'язала сватам рушники через плечі і подає своєму зарученому на тарілці вишиту хустку. Т. Шевченко показує високу мораль устоїв українців. Офорт етнографічний, у ньому все, починаючи від типажу і закінчуючи найдрібнішими деталями побутової обстановки, передане з точною достовірністю і сповнене яскравою національною своєрідністю. Відтворено атмосферу гармонії тихого, задушевного щастя. Дрібними точними штрихами художник передає вирази облич, складки одягу, побут селянської хатини, обриси ікон на сволиці, чим створює відчуття життєвості, національний колорит. У роботі домінує твердження доброї волі [3, с. 95]. «Живописна Україна» Т. Г. Шевченка — важлива віха в історії української тогочасної естампної графіки. Перебуваючи у Петербурзі, Т. Шевченко, окрім «Живописної України», створює офорти на сюжети власних малюнків: «Українські дівчата», «Старець на кладовищі», «Мангишлацький сад», «Сама собі в своїй господі», «Натурщиця».

У цілому творчість Т. Шевченка виразно автобіографічна. Офортні автопортрети також найбільш показові у творчості поета. Серед них блискуче

вкарбувалися в душу глядача автопортрет зі свічкою 1860 р. та Шевченкового зображення (27 січня 1860 р.) [3, с. 27].

Працюючи над офортами, Т. Шевченко ніби знайомить світову спільноту з життям і побутом українського народу, з його минулим, з чарівною красою української природи. Роботи митця доносять до нас глибокі образи українського життя. Кожне дерево, кожна людська постать вимальовуються з усіма особливостями, кожна подія оживає перед очима глядача.

Висновки. Отже, за три роки впертої праці у творенні офортів Т. Шевченко справедливо дістав славу першого офортиста Росії і одного з видатних офортистів світу. Художники та друзі називали Т. Шевченка «російським Рембрандтом», а імператорська Академія мистецтв змушена була присвоїти Т. Шевченкові почесне звання академіка гравюри [1, с. 56].

ЛІТЕРАТУРА

1. Касян В. І. Мистецтво Тараса Шевченка. — К.: Знання, 1963.
2. Тарас Шевченко. Зібрання творів: У 6 т. — К., 2003. — Т. 5. — С. 9-187.
3. Тарас Шевченко. Повне зібрання творів в десяти томах. — К., 1961. — Т. 7: Живопис, графіка 1830-1847. — Кн. 1.
4. Яцок В. Віч-на-віч із Шевченком. Іконографія 1838-1861 рр. — К.: Балтія Друк, 2004.

17. ТАРАСОВА ЛЮБОВ

Анастасія Івасенко

Національний університет харчових технологій

Вступ. Гортаючи сторінки життя Тараса Шевченка ми бачимо, як палко він кохав. Кохання — це незвичайне, всіма оспіване почуття. Почуття, яке підносить душу до неба і втоптує її в болото. Кохання, яке спонукає до життя і через яке хочеться померти. Через кохання звичайної людини розкривається її душа, а через кохання митця, генія — пізнається атмосфера його часу, таємниця його творчості.

Метою роботи є дослідження теми кохання у творчості Тараса Шевченка.

Виклад основних результатів дослідження. Уперше незбагненні почуття пробудила в хлоп'ячій, незахищеній душі сусідська дівчина Оксана Коваленко. Хата Коваленків стояла поблизу садиби Шевченків, і малий Тарас ріс у дружбі з Оксаною. Пізніше він напише:

Ми в купочці колись росли,
Маленькими собі любились,
А матері на нас дивились,
Та говорили, що колись
Одружимо їх.

Та цьому дитячому коханню не судилося жити. Через своє кріпацьке становище Т. Шевченко змушений стати козачком пана Енгельгардта, покинути своє село і свою Оксану.

А в 1841 р. Т. Шевченко присвятив Оксані поему «Мар'яна-Черниця» — «На пам'ять того, що давно минуло». Першу свою музу, Оксану, Тарас Шевченко згадував у поезіях: «Три літа», «Мені 13 минало», «Ми в купочці колись росли».

Її образ ліг в основу «Катерини», «Наймички», «Капітанші». Риси Оксани шукав митець пізніше в усіх жінках.

Можливо, саме за схожість з Оксаною покохав Т. Шевченко полячку красуню модистку Ядвігу Гусіковську. Вона була на два роки старша від Тараса, по-сестринськи жаліла його, приносила книги, навчила розмовляти по-польськи. Будучи закоханою в поезію Адама Міцкевича, вона прищепила любов до поезії 15-річному юнакові Тарасу, який теж почав писати вірші польською мовою.

У своєму щоденнику він зробить запис: «Я кохав її і був щасливий, коли вона приходила. Але водночас саме через неї я відчув різницю між, хоч і бідною, але вільною людиною та рабом. І досі боляче це згадувати... Ми часто гуляли по місту. Вона ділилася зі мною своїми думками, мріями. І одного разу за те, що я затримався на такій прогулянці, за наказом пана мене відшмагали батогом. Боліло не так тіло, як душа...».

Ці стосунки залишились незавершеними. У Вільно почалося польське повстання і виїжджаючи до Петербурга, Енгельгардт, забрав кріпака Шевченка з собою.

Пройшло немало часу, поки Т. Шевченка викупили з кріпацтва. Уже будучи студентом Академії художеств у Петербурзі, він переживає 3-ю свою закоханість. Це була 15-річна дівчина-натурниця, німкеня, Амалія Клоберг, яку вивів він під ім'ям Паша у повісті «Художник». Познайомився молодий митець з Амалією завдяки Сошенко. Амалія була донькою хазяйки, у якої Сошенко жив на квартирі, а сам він по-дружбі взяв до себе Шевченка. У листі до друга він пише так: «Вона мені надзвичайно подобається, але подобається, як щось дуже близьке, рідне. Подобається, як найніжніша сестра рідна».

Висновки. Отже, гортаючи сторінки життя Тараса Шевченка ми бачимо, як палко він кохав. Через кохання звичайної людини розкривається її душа, а через кохання митця, генія — пізнається атмосфера його часу, таємниця його творчості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко О. Д. Історія України: Посібник. — К.: Видавничий центр «Академія», 2002.
2. Культурологія: теорія та історія культури: Навч. пос. / За ред. І.І. Тюрменко. — К.: Центр учбової літератури, 2010.
3. Чуб Д.В. Живий Шевченко. — Австралія, Мельборн: Ластівка, 1987.

18. БОГ У ТВОРЧОМУ ЖИТТІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА

Христина Риштун

Національний університет харчових технологій

Вступ. Дослідження полягає у визначенні ролі Бога в житті Тарса Григоровича Шевченка.

Мета роботи. Тарас Шевченко — народний поет України, мученик за правду, за свій поневолений український народ. Ким був цей народний поет? Співцем людської долі? Чи був він правдиво віруючим християнином, чи, навпаки, відступником від Христа і Його святої Церкви, тобто безбожною людиною,

відлученим від правдивої Христової Церкви — єретиком? Саме пошук відповіді на це питання і є метою нашого дослідження.

Виклад основних результатів дослідження. Тарас Шевченко народився і зростав у християнській сім'ї, був охрещений. Від християнської віри не відрікався, що засвідчує лист до А. Лизогуба від 16 липня 1852 р. («Не пишу Вам нічого про самого себе, бо нема доброго матеріалу для розповіді, а описувати мою погану долю гріх, бо це все одно що нарікати на Бога. Нехай собі тягнеться моє невеселе життя, як мені Бог послав»).

Знавець творчої спадщини українського генія Євген Сверстюк, порушуючи питання про атеїзм Т. Шевченка, зауважує загальну релігійність серед тодішньої освіченої інтелігенції і незрозуміння такого питання простими людьми, які в «той час, може, й не припускали, що справді є такі люди, які в Бога не вірять, хіба що якісь недолюдки або зовсім пропащі». І далі слушно констатує: «Глибока релігійність входила вже в саме поняття народний поет, бо яким же українським народним поетом міг бути поет без Бога?».

Про що б не розповідав, що б не описував поет, до якої б теми він не звертався, Т. Шевченко не залишає Бога, йде поруч із ним, але найголовніше — має Бога в душі і серці. Бог для Тараса Шевченка — велика і найцінніша духовна сила. Без неї не можна ні жити, ні творити, ні боротися. Скільки, наприклад, разів герой твору «Єретик» Іван Гус звертається до Бога, відчуває в ньому силу, без котрої не обійтися ні йому, ні народові! В одному місці читаємо: «Боже! Боже! Великая сила».

Заслання відірвало Тараса Шевченка від рідного народу, милої і дорогої України, позбавило права щоразу спілкуватися з друзями, всім народом, ділити спільно і радість, і горе. Час у неволі йде надто повільно. Читач не може не співчувати поетові, котрий запитує:

Боже милий! Чи довго бути ще мені В оцій незамкнутій тюрмі?

Одне з найважливіших місць у творчості Т. Шевченка займає духовність. На початку своєї літературної діяльності, у пізніші роки і перед смертю поет не втратив віри в Бога, завжди звертався до нього за підтримкою. Так робили і герої його творів. Тарас Шевченко — великий син України, гордість і слава наша. Творчість поета — згусток добра і правди. Він був сіячем на духовній ниві нашого народу. Митець вірив, що є сила, котрій треба поклонитися, бо вона, духовність, у найсвятішому її розумінні, врятує людство від морального і духовного спустошення, виродження, збідніння. Цією силою є Бог.

Творчість Тараса Шевченка, зрошена любов'ю до Бога, є нашим національним золотим скарбом, святим фондом духовності. Нам і берегти це духовне багатство, щоразу звертатися до нього в дні радощів і в годину смутку. Будемо робити так, як робив Кобзар: носити Бога в душі і серці, вірити в його силу, доброту і могутність.

Висновки. Отже, для Тараса Шевченка Бог і Україна є рівнозначними святинями. Кожний народ на тому чи іншому етапі свого історичного розвитку народжує такого велетня своєї духовності, який, уособлюючи національну гідність, виконує в його житті роль Пророка. Таким для українців є Тарас Шевченко. Назвавши його «національним Пророком», П. Куліш визначив значущість Кобзаря для українців.

Т. Шевченко — син свого народу, який втілює у своєму світобаченні і світоставленні всю своєрідність його духовності. «Час Шевченкового життя, — пише митрополит Іларіон (Огієнко), — був такий, що велика побожність українського народу ще не розбилася, — вона виразно була видна в усьому житті. Люди були богомільні, побожні, добре знали про церкву та Господа. Люди жили міцно з Богом і в серці, і в устах. Бог був у всьому житті народу! Шевченко повно пішов за своїм народом і його світогляд широко релігійний» (Огієнко Іван (митрополит Іларіон)).

Хто ж пошле нам спасеніє,
Верне добру долю?
Колись Бог нам верне волю,
Розіб'є неволю
Восхвалимо тебе, Боже,
Хваленієм всяким... (Т. Шевченко (Псалом 52)).

ЛІТЕРАТУРА

1. http://risu.org.ua/ua/index/monitoring/religious_digest/41167.

19. ТАРАС ШЕВЧЕНКО ЯК ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ

Антоніна Лобас

Національний університет харчових технологій

Вступ. Тарас Шевченко — видатний український поет, прозаїк, драматург, художник, політичний і громадський діяч. Він був людиною універсальних обдарувань та інтересів. Все його життя і творчість були присвячені українському народу. Поет мріяв про ті часи, коли його країна буде незалежною суверенною державою, коли в Україні шануватимуться мова, культура та історія народу, а люди будуть щасливими. Піднесена поезія Кобзаря, сповнена вірою, синівською любов'ю до своєї Батьківщини. Уся його творчість присвячена свободі й розвитку українського народу, які можливі лише у «своїй хаті» — власній національній державі, де — «своя правда, і сила, і воля».

Мета роботи. Дослідити та проаналізувати постать Тараса Григоровича Шевченка як талановитої людини та громадського діяча.

Виклад основних результатів дослідження. Із середини XIX ст. Т. Шевченко входить у нашу історію та культуру як історичний та політичний діяч. Про себе він сказав: «Історія мого життя є частиною історії мого народу». Саме Кобзар вивів українську культуру на вищий щабель розвитку, сміливо підкреслив її національну самобутність. В умовах української бездержавності Правдивому Слову поет надавав особливого значення. Він писав: «...возвеличу малих отих рабів німих! Я на сторожі коло них поставлю слово...». Перша його книга «Кобзар» (1840 р.) засвідчила воскресіння нації в драматичний період національної історії і мала величезний вплив на піднесення української національної свідомості.

Слово «Україна» — одне з найуживаніших у поезії Т. Шевченка. Почуття саможертвної любові до Відчизни висловлено з такою силою, що до них важко відшукати аналогію [1, с. 56-60]. Зокрема, про це свідчить надрукована в 1845 р.

героїчно-романтична поема «Гайдамаки», цикл поезій «Три літа» (центральною твором якого є «Сон») (1843-1845), поема «Кавказ», послання «І мертвим і живим...», поезії «Чигирине, Чигирине», «Великий льох», «Стоїть в селі Суботіві» та ін., в яких Т. Шевченко гостро виступив проти соціально-національного гноблення українського народу [5, с. 125].

Велику вагу мали й мають Шевченкові вислови, що торкаються долі рідної землі, минулого України й надії на краще наше майбутнє. І тут, на чужині, слова його поезії стають молитвою. Особливо виразні вони в поемі «Послання», «Хто матір забуває, того Бог карає», «В своїй хаті своя правда, і сила, і воля», «Нема на світі України, немає другого Дніпра», «Що ми, чії сини, яких батьків, ким, за що закуті». Або з інших поем: «...немає нічого в Бога, як Дніпро, та наша славная Вкраїна» («І виріс я на чужині»), «Кохайтеся, та не з москалями» («Катерина»), «Встане Україна, і розвіє тьму недолі» («Суботів») [3, с. 120-134].

У 1846 р. в Києві Т. Шевченко знайомиться з М. Костомаровим, М. Гулаком, М. Савичем, О. Марковичем та іншими членами таємного Кирило-Мефодіївського товариства (засноване в грудні 1845 — січні 1846 рр.), яке розробило першу політичну програму для українства. Поет стає членом цієї організації. Протягом 14 місяців існування «браття» збиралися кілька разів на тривалі філософські й політичні дискусії та підготували ряд положень своєї програми [4]. Найважливіші з них, сформульованих Костомаровим, містились у творі під назвою «Закон Божий (Книга Буття українського народу)», який був написаний у дусі романтизму та ідеалізму того часу, пройнятий шануванням християнських цінностей і панслов'янськими елементами. Цей твір закликав до перебудови суспільства на засадах справедливості, рівності, свободи, братерства. Серед пропонованих у ньому конкретних заходів були скасування кріпацтва, ліквідація юридичних відмінностей між станами, доступність освіти для мас. Національне питання, що з усією очевидністю привернуло найбільшу увагу товариства, ставилося в широкий контекст панславізму: «Всі слов'янські народи мають право вільно розвивати свої культури і, що найважливіше, вони повинні утворити слов'янську федерацію з демократичними інститутами, аналогічними тим, що є у Сполучених Штатах». Функціонування Кирило-Мефодіївського товариства було першою спробою інтелігенції перейти від культурницького до політичного етапу національного розвитку. Однак із часом товариство привернуло увагу царського уряду і зазнало ліквідації, оскільки уряд побачив у ньому потенційну небезпеку зростаючої національної свідомості українців. Ліквідація товариства дала сигнал до наступу антиукраїнської політики і ознаменувала початок довгої безупинної боротьби української інтелігенції з російським царатом.

Висновки. Ім'я Тараса Шевченка відоме в усьому світі: у багатьох країнах йому встановлені пам'ятники, його твори перекладені майже на всі мови світу, його ім'ям в Україні названі навчальні заклади, театри, площі, вулиці, міста. Національна опера України, Київський національний університет, центральний бульвар міста Києва носять ім'я видатного сина українського народу — Тараса Шевченка, поета, який віддав усі свої сили боротьбі за визволення рідної України від соціального і національного гніту [2, с. 5-23]. Уся творчість великого Кобзаря зігріта гарячою любов'ю до Батьківщини, пройнята священною ненавистю до ворогів і гнобителів народу. Його думи, його пісні, його полум'яний гнів, його

боротьба за світлу долю трудового люду були думами, піснями, гнівом і боротьбою мільйонів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондар М. Образ України в поезії Т. Г. Шевченка / М. Бондар // Вісник АН України. — № 6. — 1993. — С. 56-60.
2. Кирилюк Є. Войовничий характер Шевченківського реалізму // Зб. праць XV наук. Шевченківської конференції / Є. Кирилюк // — Одеса, 1968. — С. 5 — 23.
3. Пільчук І. І. Народнопоетична основа образу України в ліриці Шевченка // Зб. праць ювілейної десятої наукової Шевченківської конференції / І.І. Пільчук // — Канів, 1961. — С. 120-134.
4. Неділько Г. Я. Тарас Шевченко: життя і творчість. — К., 1988. — 245 с.
5. Лепкий Б. Про життя і твори Тараса Шевченка. — К., 1994. — 125 с.

20. ЖИВИЙ ШЕВЧЕНКО

Анастасія Івасенко

Національний університет харчових технологій

Вступ. Серед плеяди видатних діячів української культури Тарасові Григоровичу Шевченку належить особливе місце. Своєю полум'яною поетичною і мистецькою творчістю він виражав споконвічні вільнолюбні прагнення нашого народу. Тарас Шевченко як художник займає одне з найпочесніших місць в українському образотворчому мистецтві. Він прекрасно володів всіма відомими тоді засобами графічного зображення.

Метою роботи дослідження особливостей художньої творчості Тараса Шевченка.

Виклад основних матеріалів дослідження. Маляр Сошенко, що грав не останню роль у визволенні з кріпацтва Т. Шевченка, який тоді жив на горищі у маляра Ширяєва, згадує: «Довідавшись про моє бажання познайомитись із ним, Тарас наступного ж дня, у неділю, відшукав моє мешкання у четвертій лінії Васильєвського острова і з'явився до мене в такому вигляді: на ньому був засмальцьований тиковий халат, сорочка й штани з товстого селянського полотна були замазані у фарбу, босий, розхристаний, без шапки. Він був похмурий і соромливий. З першого ж дня нашого знайомства я помітив у ньому сильне бажання учитися малювати».

Одночасно той же Сошенко зазначає, що, здобувши волю, Шевченко швидко міняє свій зовнішній вигляд, зокрема одяг. Він починає гарно вдягатися, навіть з претензією на елегантність. Через свого вчителя, маляра Брюллова, здобуває широке знайомство, буває на вечорах; його скрізь радо приймають і запрошують.

Проте, як згадує фольклорист і поет Чужбинський, Т. Шевченко в час перебування в Україні (1845–1847) про своє убрання дбав мало. Страшенно не любив фракa, а тому рідко кого відвідував, незважаючи на часті запрошення. Та іноді траплялось, що він мусив відвідувати і так звані аристократичні дома, де його приймали з повагою. В такому товаристві він тримав себе вільно і з тактом. Прийшовши додому з такого вечора, Шевченко, скидаючи фрак, бурчав собі під ніс: «Ні, не люблю я у такій беседі — ні чарки горілки, ні шматка хліба!».

Зате Шевченко дуже любив простоту родинного побуту, де його приймали не пишно, але щиро. Там він був надзвичайно веселим і балакучим: любив розповідати сміховинні пригоди з незрівнянним комізмом.

У їжі він віддавав перевагу українським стравам: любив борщ із сушеними карасями, з свіжою капустою, пшоняну кашу, зварену на раковій юшці з кропом, та запечений дніпровий лящ. Маючи такі страви, він раював.

Про зовнішність Шевченка в час зустрічі з ним на Лубенщині 1846 р. Чужбинський пише так: «...Я не знав, що він, хворий, в кількох верстах від мене лежить в Переяславському повіті. І ось якось зовсім несподівано заїхав до мене в Ісківці перед масляною: блідий, з голеною головою, в чорній оксамитовій шапочці».

О. Моргун у статті про перебування Т. Шевченка на Миргородщині у пана Лук'яновича та у Павла Шершевицького, де поет написав деякі твори, доповнює постать нашого Кобзаря новими рисами.

Це було, як пише Моргун, наприкінці вересня 1845 р. у селі Маріїнському. Сюди до пана Лук'яновича заїхав Павло Шершевицький. Вони збиралися наступного дня їхати на полювання. Аж ось чути — гавкають собаки; щось під'їхало до ганку. Лук'янович пішов вітати гостя. Повернувшись до кабінету, каже: «Знаєш, хто приїхав? Шевченко...».

Лук'янович чекав на прибуття Шевченка, який уже з серпня гостював у нього і малював портрети його родини. Т. Шевченко на той час набув великої популярності серед української інтелігенції. Можна сподіватися, що особливий інтерес до Т. Шевченка був серед жіноцтва, оскільки ходили чутки про те, як пристрасно закохалась у нього княжна Рєпніна, правнучка гетьмана Розумовського. Але Шершевицький ще тоді не знав про ці події, про особисту вдачу і властивості Шевченка; чув тільки про його походження, про історію визволення з кріпаччини і що Шевченко добрий маляр, «народний» поет, тому чекав побачити маловиховану людину, може, в чумарці та мазаних дьогтем чоботях і гадав: напевно, соромно почуватиме він себе в панських хоробах.

Прибравшись з дороги, увійшов до кабінету Шевченка. На зовнішній вигляд середнього росту, русявий, в модному сурдуті столичного кравця, з високо пов'язаною краваткою. Вільно й привітно вітав Шевченко господаря і його гостя... Почалися розмови, згадували спільних знайомих; з того бесіда перейшла на історію України, літературу, поезію. Дивувався Шершавицький великим знання і розумові Шевченка, порівняно з яким поблідли знання і таланти його приятеля Лук'яновича.

Висновки. Отже, Тарас Шевченко як художник займає одне з найпочесніших місць в українському образотворчому мистецтві. Він прекрасно володів всіма відомими тоді засобами графічного зображення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко О. Д. Історія України: Посібник.— К.: Видавничий центр «Академія», 2002.
2. Культурологія: теорія та історія культури: Навч. пос. /За ред. І. І. Тюрменко.— К.: Центр учбової літератури, 2010.
3. Чуб Д.В. Живий Шевченко. — Австралія, Мельборн: Ластівка, 1987.

21. СКРИНЬКА З ВІРШАМИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Дарія Пацан

Національний університет харчових технологій

Вступ. Тарас Шевченко — видатний український поет, прозаїк, драматург, художник, політичний і громадський діяч. Він був людиною універсальних обдарувань та інтересів. Все його життя і творчість були присвячені українському народу. Поет мріяв про ті часи, коли його країна буде незалежною суверенною державою, коли в Україні шануватимуться мова, культура та історія народу, а люди будуть щасливими.

Метою роботи є дослідження художніх особливостей поезії Тараса Шевченка.

Виклад основних результатів дослідження. Про початки Шевченкової творчості зустрічаємо згадку у його власному листі до редакції «Народного читення», де він пише: «Про перші літературні твори скажу, що вони почалися... у Літньому саду, у ясні безмісячні ночі. Українська сувора муза довго цуралась мого смаку, спотвореного життям у школі, у панських передпокої, на заїжджих дворах і в міських квартирах, але коли подих волі повернув моїм почуттям чистоту перших літ дитинства, проведених під убогою батьківською стріхою, вона, спасибі їй, обняла і приголубила на чужині... З перших слабих спроб, написаних у Літньому саду, надрукована лише «Причинна»...

Правдоподібно, його перші літературні спроби датуються 1837 роком і почалися ще на горішці в Ширяєва, але перші спроби не збереглися.

Приблизно про ті роки, про перші кроки творчості читаємо також у спогадах пана Мартоса, з якого молодий Тарас малював портрет. В один із сеансів Мартос помітив на підлозі аркуші списаного паперу. Піднявши один з них, списаний олівцем, дрібним і чітким письмом, він прочитав на ньому:

Червоною гадюкою

Несе Альта вісті,

Щоб летіли круки з поля

Ляшків-панів їсти.

Це був уривок із «Тарасової ночі».

Що це таке? — спитав Мартос Тараса Григоровича.

Та це, як нападе на мене нудьга, я й починаю бруднити папір.

Так це ваш твір?

Та моє.

І багато у вас такого?

Чимало.

Де ж воно?

Під ліжком у скриньці.

Покажіть.

І Шевченко витяг із-під ліжка лубову скриньку, наповнену аркушами паперу. Мартос почав розбирати, але не міг добрати ладу і сказав:

Дайте мені ці папери додому, я їх прочитаю.

Та вони не стоять того, щоб трудитися над ними.

Ні, варті! Тут є щось хороше...

Хіба? А чи ви не жартуєте?

Ні.

Ну, візьміть, тільки, зробіть ласку, нікому не показуйте і не кажіть про них
Добре, добре! — відповів Мартос.

Забравши папери, він пішов до Гребінки. Там впорядкували папери і прочитали. Наступного сеансу Мартос нічого не сказав Шевченкові про папери, чекаючи, чи не спитає він сам, але Тарас уперто мовчав. Тоді Мартос сказав:

Знаєте що, Тарасе Григоровичу, ваші вірші дуже, дуже гарні. Хочете — надрукую?

Ні, ні! Не хочу, не хочу! Єй-Богу, не хочу! Гляди, ще поб'ють за них.

Євгеніві Гребінці як поетові Шевченко, правдоподібно, першому розповів і прочитав свої літературні спроби. А може, й сам Гребінка запитав Тараса після того, як Мартос розповів йому про вірші і показав дещо. Бо вже в 1838 році Є. Гребінка писав до Квітки-Основ'яненка з Петербурга: «...А ще тут є у мене один земляк Шевченко, що то за завзятий писати вірші, то нехай йому сей та той. Як напише, тільки цмокни та вдар руками об поли...»

Прочитавши твори Квітки-Основ'яненка, зокрема його «Марусю», Шевченко був захоплений ними і перший ще до виходу «Кобзаря» озвався до Квітки, пославши присвячене йому своє посланіє «До Основ'яненка», підписавшись під ним псевдонімом Перебендя. Цей твір справив на Квітку величезне враження: «Волосся у мене на голові, що його вже й небагацько, та й те настовбурчилося, а біля серця так щось і щемить і в очах зеленіє...», — писав Квітка Шевченкові.

Спершу Квітка в листах називає Шевченка паничем, а пізніше — «батьком» що свідчить про те, що Шевченкову творчість і впливи ставив вище за свої.

Як ставився сам Шевченко до Квітки, видно також з іншого листа:

«...Любіть мене, як я вас люблю, не бачивши вас зроду. Вас не бачив, а вашу душу, ваше серце так бачу, як може ніхто на всім світі. Ваша «Маруся» так мені вас розказала, що я вас навиліт знаю...»

Т. Шевченко мріяв зустрітися з автором «Марусі», про що читаємо в тому ж листі: «Частенько сиджу собі один в чужій хаті та й думаю: гора з горою не сходиться, а чоловік з чоловіком спіткнеться. Що то, якби благословив милосердний Бог нам з Вами зустрінутися. Ото б побалакали». Це писав Шевченко в 1841 році, а 20 серпня 1843-го року перший український повістяр уже помер...

Висновки. Отже, Т. Шевченко виступив як поет-новатор, приніс із собою в українську літературу «слово нове», новий світ поезії, неповторні образи, картини й барви, небачене раніше багатство й широчінь тем, ідей, мотивів, жанрових форм, вивів українську літературу на шлях реалізму й народності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко О. Д. Історія України: Посібник. — К.: Видавничий центр «Академія», 2002.

2. Культурологія: теорія та історія культури: Навч. пос. / За ред. І.І. Тюрменко. — К.: Центр учбової літератури, 2010.

3. Чуб Д. В. Живий Шевченко. — Австралія, Мельборн: Ластівка, 1987.

22. ТАРАС ГРИГОРОВИЧ ШЕВЧЕНКО — ХУДОЖНИК НЕ ТІЛЬКИ СЛОВА, А Й ПЕНЗЛЯ

Яна Сиволобова

Національний університет харчових технологій

Вступ. Тарас Григорович Шевченко — людина з великої літери. Він — борець за справедливість, який став символом українського народу. Великий Кобзар належить до митців, які збагатили скарбницю духовної культури. Всі знають Тараса Шевченка як майстра слова та як видатного українського письменника. Проте більшість не знають його, як талановитого та майстерного художника.

Метою роботи є розкриття художнього генія Тараса Шевченка.

Виклад основних результатів дослідження. У шкільній програмі хоч і вивчається біографія та творчість Т. Шевченка, проте значна увага приділяється саме вивченню Т. Шевченка як поета. Тому не кожний навіть знає найвідомішу картину майстра — «Катерина». Хоча, на нашу думку, цю картину повинен знати кожен, як поезію «Заповіт». Адже не тільки писемність, а й художня творчість відіграє надзвичайно важливу роль у житті видатного майстра.

Ось одна історія з життя Тараса Шевченка у той час, коли він служив у пана Енгельгардта козачком, пов'язана з живописом. Коли господаря не було вдома, Тарас потай змальовував картини, що висіли на стінах. Одного разу він захопився й опам'ятався аж тоді, коли пан схопив його за вухо. Вранці Т. Шевченка висікли на конюшні за те, що він палив панські свічки. Тарас хотів після цього вбити пана [5, с. 364].

Наголосимо на тому, що саме завдяки живопису Т. Шевченко став вільною людиною. У Петербурзі Т. Шевченко у вільний час змальовував скульптури в Літньому саду, де його відкрив український художник І. Сошенко. Вислухавши життєву історію Тараса, Сошенко впав у відчай. Кріпакові допомогти було майже неможливо. Спочатку Шевченком заопікувалася українська художницька громада, в тому числі й славнозвісний тоді Венеціанов (за походженням грек родом із Ніжина), а потім і В. Григорович і, нарешті, еліта петербурзької інтелігенції — Карл Брюллов, Василь Жуковський, Михайло Велгурський... Портрет Жуковського, намальований Брюлловим, на лотереї викупила царська сім'я. Це сталося ранньої весни 1838 року [5, с. 364].

Дуже важливим є те, що талант художника проявився у Тараса Шевченка значно раніше, ніж талант поета. Якщо перші літературні спроби припадають на 1836–1837 рр., то найбільш ранній малюнок, що дійшов до нас і відомий під назвою «Погруддя жінки» або «Жіноча голівка», датований самим автором ще 1830 р. Саме з цієї юнацької роботи і розпочалась творчість видатного художника [1].

З його біографії ми знаємо, що з 1838 по 1845 р. Т. Шевченко навчався в Петербурзькій Академії мистецтв, виявивши неабиякі здібності у живописі маслом, аквареллю, малюнку олівцем. Коли його ім'я вже здобуло певної слави, меценат Григорій Тарновський купує його картину «Катерина», поклавши початок своїй українській колекції [2].

Подорожуючи Україною, Т. Шевченко не тільки поетичним пером, а й рукою художника відтворював життя простого люду. «Хутір на Україні», «Селянський двір», «Селянська сім'я», «Судна рада в селі» — ось неповний перелік сюжетів, які привернули увагу художника під час його подорожей [4, с. 65].

Малюнки Т. Шевченка мають чимале значення для його біографії. Є малюнки, узяті з побутової обстановки, що оточувала поета, з хронологічними датами. Окрім автобіографічного значення, малюнки Т. Шевченка мають значення історичне. У свій час поет, за дорученням київської археографічної комісії, змальовував пам'ятники старизни в Переяславі, Суботові, Густині, Почаєві, Вербках, Полтаві. Тут знаходяться малюнки будиночка Котляревського, розвалин Густинського монастиря до виправлення, місця поховання Курбського та ін. На сьогодні історичну цінність мають багато жанрових малюнків. Є ще одна сторона в малюнках Т. Шевченка, дуже цікава — етнографічна. Якщо розібрати малюнки Т. Шевченка з фольклорними цілями, то у результаті вийде коштовна етнографічна колекція. Так, для ознайомлення із спорудами можуть згодитися старовинна будівля в українському селі, комора в Потоці, батьківська хатина; для ознайомлення з костюмами — ярмарок, дівчина, яка розглядає рушник, жінка в намисті, що виходить з хатини, «Коло каші» (чотири селяни їдять під вербою кашу з казанчика), «Знахар» в костюмі, характерному для селян Київської губернії, «старости» в цікавий момент подачі нареченою рушників і багато що ін. [3].

Тарас Шевченко, як художник, завжди цікавився особливостями одягу, змальовував його крій, оздоблення, характерні деталі. Не випадково у своїх художніх творах він намагався звернути увагу глядача то на вишиту сорочку в портреті В. Кочубея, то на пишний прозорий рукав блузи, оздобленої білою вишивкою в портреті М. Максимович. Любовно виписує він і орнамент червоної вишивки на сорочці матері в акварелі «Марія» [6, с. 33].

Живописна спадщина нараховує близько 1200 робіт, серед яких є автопортрети та портрети, а також картини, намальовані маслом, олівцем, аквареллю; сепії, офорти.

Висновки. Отже, на нашу думку, якщо Т. Г. Шевченко присвятив себе живопису, то його знали б, як українського Леонардо да Вінчі. Проте, без сумніву, його картини тісно переплітаються з його поетичною творчістю. Деякі картини можуть послугувати ілюстрацією до його віршів.

Талант Т. Шевченка не мав меж: він — геніальний поет, який увійшов в історію світової літератури. А також Т. Шевченко — великий український художник, живописець, майстер малюнка, акварелі та сепії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Войцехівська І., Абліцов В., Божко О. та ін. — Історія України в особах XIX — XX ст. — К.: Україна, 1995. — 479 с.

2. Історія декоративного мистецтва України. У 5 т. Т. 3 / НАН України. ІМФЕ ім. М. Т. Рильського; Наук. ред. Т. Кара-Васильєва. — К., 2009. — 516 с.

3. Попович М. В. — Нарис історії культури України. —К.: «Артек», 1998. — 728 с.

4. [www.taras-shevchenko.in.ua](http://taras-shevchenko.in.ua). — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://taras-shevchenko.in.ua/shevchenko_hudognik.html— Назва з екрану.

5. www.yaremche.org. — [Електронний ресурс]. — Сайт Яремче; Стаття Всеволода Кисілевського. — Режим доступу: <http://yaremche.org/news/956>.

6. www.tarashevchenko.at.ua. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://tarashevchenko.at.ua>.

23. МОВНІ ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКСПРЕСИВНОСТІ ТА ЕМОЦІЙНОСТІ У ЩОДЕННИКОВИХ ТЕКСТАХ НА СИНТАКСИЧНОМУ РІВНІ (НА МАТЕРІАЛІ «ДНЕВНИКА» Т. ШЕВЧЕНКА)

Юлія Любцова

Національний університет харчових технологій

Вступ. У статті розглянуто мовні засоби вираження найпоширеніших конструкцій експресивного синтаксису, вжитих у малодосліджених щоденникових текстах великого українського поета Тараса Григоровича Шевченка.

Метою роботи є дослідження особливостей синтаксичної організації щоденникових текстів Т. Шевченка в емоційно-експресивному аспекті.

Виклад основних результатів досліджень. Мовленнєва експресія — ознака тексту (у тому числі і щоденникового), що передає смисл зі збільшеною інтенсивністю, виражає внутрішній стан мовця.

Розглянемо деякі синтаксичні конструкції, які Т. Шевченко широко використовує у своєму щоденнику.

У «Дневнике» використовуються вставні конструкції, які виконують такі функції:

а) містять суб'єктивне ставлення автора до сказаного:

- *Молодой, свежий, румяный толстяк (я, не знаю почему, особенно верую в доброкачественность подобного объёма и колорита людей)* (щоденниковий запис від 2 липня 1857 р.);

б) логічного оформлення речення:

- *Та же самая мучительная холодная дрожь пробежала по моему существу...* (Одним словом, я превратился в ничто) (щоденниковий запис від 25 червня 1857 р.);

в) пояснення, уточнення, конкретизації:

- *Дождь (весьма редкое явление) помешал мне возвращаться на огород, и я остался обедать у Мостковского* (щоденниковий запис від 16 червня 1857 р.)

Окличні і питальні конструкції. За їх допомогою автор передає:

а) свій емоційний стан:

- *На сердце страшная тоска, а я себя шуточками спотешаю!* (щоденниковий запис від 29 червня 1857 р.);

б) різноманітні емоційні оцінки:

- *Милое уединение! Ничего не может быть в жизни слаще, очаровательнее уединения. Особенно перед лицом улыбающейся цветущей матери природы* (щоденниковий запис від 17 червня 1857 р.);

Автор дуже часто використовує повтори, які завжди доповнюють висловлювання експресивним відтінком, акцентуючи або інтенсифікуючи його певний смисл:

- *Ветер всё тот же. Тоска та же самая* (щоденниковий запис від 10 липня 1857 р.).

Висновки. У цьому матеріалі ми розглянули найпоширеніші конструкції експресивного синтаксису, які допомагають підійти до розуміння поглядів, симпатій відомого українського поета, його світосприйняття, творчої манери, способу життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арнольд И. В. Интерпретация художественного текста: типы выдвижения и проблемы экспрессивности // Экспрессивные средства английского языка: Сб. научных работ / Ред. И. В. Арнольд. — Л.: ЛГПИ, 1975. — С. 15.

2. Шаховский В. И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка. — Воронеж: Изд-во Воронежск. ун-та, 1987. — С.123.

3. Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В. Н. Ярцева. — М.: Советская энциклопедия, 1990. — С. 81.

4. Солганик Г. Я. Синтаксическая стилистика. — М.: Высшая школа, 1973. — С. 103.

5. Маслова В. А. Лингвистический анализ экспрессивности художественного текста. — Минск, 1997. — С. 66.

24. УНІКАЛЬНИЙ ВНЕСОК ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В МИСТЕЦТВО УКРАЇНИ

Ірина Муравська

Національний університет харчових технологій

Вступ. Тарас Григорович Шевченко — центральна постать формування українського літературного процесу. Т. Шевченко не лише вправний володар слова, художник, який залишив унікальну спадщину шедеврів образотворчого мистецтва своїй Батьківщині.

Мета роботи. Показати внесок Т. Шевченка в мистецтво України, а також проаналізувати його творчість та виділити причини змін художніх жанрів у різні періоди таорчості.

Виклад основних результатів дослідження. Досягнення Тараса Шевченка в малярському і графічному портреті були значними. Він виконав близько 150 творів портретного жанру, половину з яких створив до заслання. У них відчувається романтична піднесеність людини, що наприкінці XVIII і в першій половині XIX ст. переважала у творчості багатьох європейських мистців.

Спочатку Т. Шевченка вабила не так олійна, як акварельна форма цього жанру. Він уподобав акварельну, маючи в ній певні навички, а можливо, й перші здобутки [1]. У ряді портретів простежується його прагнення підкреслити гармонійну сутність людини, виділити її моральну, інтелектуальну й фізичну досконалість. Для нього людина — творіння Бога. Особиста нота у цих творах дуже помітна. Вона відчувається в ретельному «вимальовуванні» вдачі й настрою шовковистими розмивками акварелі, ніжними напливами олійних фарб. Шевченко прагне поєднати у романтичному переживанні імпозантну зовнішність

героїв з їхньою внутрішньою змістовністю. Миттеві почуття, зафіксовані поворотом голови, поглядом, — це не випадкові імпульси, а прояви характерів.

Романтична наснаженість портретних образів помітно видозмінюється в умовах заслання. Перехід на монохромні графічні засоби (сепія, олівець) надав творам Т. Шевченка рис стриманості й навіть суворості. Але заслання не згасило в авторові схвильовано-піднесеного сприйняття людини, не применшило людинолюбної вдачі. Портрети, створені у цей період, визначаються глибоким психологізмом. Акцентуються вже не так ліричні переживання, як дещо суворіші настрої героїв. Усе чіткіше окреслюється потяг митця до жанрового трактування портретного образу. Одним із виявів цих шукань є сепія «Молитва за померлими» (1856–1857), в якій змальовано дівчину в момент тривоги, глибокої зосередженості, аж до містичного переживання [2].

Доакадемічні малюнки Т. Шевченка на історичну тематику відбивають не просто зацікавленість ефектними сюжетами, а певну вибірковість і тенденційність («Смерть Лукреції», «Смерть Віргинії», «Смерть Сократа», «Смерть Олега, князя древлянського» та ін.). Він трактує смерть відомих персонажів історії як наслідок підступу й тиранії. Літературними сюжетами, історичними джерелами нав'язані багато рисунків, зокрема, «Арешт Пугачова», «Умираючий гладіатор», «Диоген».

У картині «Катерина», створеній за мотивами однойменної поеми, Т. Шевченко одним із перших в українському мистецтві висловив протест проти безправного становища жінки. «Катерина» має риси традиційної української народної картини з її оповідністю, драматичним змістом, повчальним висновком. Ця подібність простежується і в окремих формально-виражальних засобах — пейзажному мотиві, атрибутах побуту, компонованні постаті селянина, схожого на козака Мамаю, у дзвінкому соковитому колориті. З особливою любов'ю змальована Катерина — проста й довірлива селянка. На її обличчі вираз глибокого жалю, терплячості, затамованих сліз [3].

Висновки. Великий син українського народу, геніальний поет, мислитель, Тарас Григорович Шевченко, як художник займає одне із найпочесніших місць в українському образотворчому мистецтві. Т. Шевченко був одним із перших художників, які проклали новий реалістичний напрям, основоположник критичного реалізму в українському мистецтві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дорошенко К. «Слово про Великого Кобзаря». — Київ, 1965.
2. Унікальний внесок Тараса Шевченка в образотворче мистецтво. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.kda.org.ua/statti/1145-unikalnyi-vnesok-tarasa-shevchenka-v-obrazotvorche-mystetstvo.html>.
3. Слово про живописця Тараса Шевченка. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.lib.zt.ua/word_aboutPainter.html.

25. ЖІНКИ В ЖИТТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Ганна Купрієнко

Національний університет харчових технологій

Вступ. Сучасну українську культуру важко уявити без творчої спадщини Кобзаря — великого українського поета Тараса Григоровича Шевченка. Саме він перетворив українську літературу на явище всесвітньої літератури. У його творчості найвиразніше проявилось те, що потім стало важливим, провідним для передових українських письменників другої половини XIX — початку XX століть — народність і реалізм.

Метою роботи є висвітлення теми кохання у творчості Тараса Шевченка.

Виклад основних результатів дослідження. *Перший цвіт серця.* У творі «Мені тринадцятий минало...» поет не називає імені дівчини, але, безперечно, це була Оксана Коваленко. Саме їй Шевченко присвятив поему «Мар'яна-чорниця». До тринадцятого року життя Великого Кобзаря належить зворушливий епізод: він пас ягнята за селом, і його душу раптом огорнуло почуття невимовного щастя. Раптом прийшло розуміння свого сирітства, самотності, бездомності та «хлинули сльози, тяжкі сльози». Цей плач почула дівчинка, що недалеко «плоскінь вибирала», і поцілунком стерла гіркі Тарасові сльози. Одного разу Т. Шевченко запитав брата про долю Оксани. Відповідь вразила Кобзаря. Той розповів йому: «Помандрувала ота Оксаночка в поход за москалями, та й пропала. Вернулась, правда, через год, та що з того! З байстрам вернулась, острижена. Було вночі сидить під тинном, мов зозуля, Та кукає, або кричить, або тихесенько співає, Та ніби коси розплітає. А потім знов кудись пішла; Ніхто не знає, де поділась. Занапастила, одуріла».

Страшним пророцтвом долі, дитячої любові Т. Шевченка став образ зведеної москалем Катерини з першої його поеми і образ збожеволілої Оксани з поеми «Слепая». Згинула Оксана, перший цвіт його серця, і забрала із собою часточку поетової душі.

Художник і його музи. Потім була закоханість модного, але ще кріпосного художника у вільну Дуню Гусиківську, в натурницю Амалію Клоберг. В 1857 р. у «Щоденнику» він записав: «Уві сні бачив церкву святої Анни в Вільні та люблю Дуню, чорнобриву Гусіковську, що молилась у тій церкві».

«Ганна вродлива». Ганна мала величезний успіх у колі численних гостей та прихильників. Щиро захоплювався нею і Тарас Шевченко, який тоді ж любовно писав її портрет. З нього на нас дивиться великими темно-голубими очима справді «Ганна вродлива», як називав її поет в одному зі своїх листів. Мабуть, глибоко в серце поета проник її пильний погляд, якщо про нього Шевченко проніс згадку ледве чи не через усе життя. Саме Ганні Закревській в 1848 р. і на засланні присвятив поет одну з найніжніших своїх поезій — «Г. З.», в якій із щирим захопленням звертався до Г. Закревської. На далекому Косаралі у хвилини душевної самотності, подумки розмовляючи з коханою жінкою, він висловив довірливо інтимні слова вдячної пам'яті, захоплення і щирого жалю, — бо ж «немає гірше, як в неволі про волю згадувать», і про тих найдорожчих, які залишилися так далеко. Афанасьєв-Чужбинський зазначає у своїх спогадах:

«Запросила вона якось його (Шевченка) вранці — прочитати їй одну поему й сказала, що бажала б сама насолодитися читанням. Тарас Григорович виконав її бажання. Йшов він до неї з якимось трепетом. Але яка ж чекала на нього картина. У затишній вітальні красуня сиділа на канапі в оточенні студента-гусара й товстезного генерала — трьох завзятих своїх залицяльників, і майстерно маневрувала по-своєму, одурюючи всіх трьох, потішаючи їх по черзі надією та вкидаючи в розпач. Поет зніяковів, і як чарівна господиня не атакувала його люб'язністю — він пішов з твердим наміром ніколи не відвідувати красуні і додержав свого слова...»

З ім'ям Ганни Закревської пов'язано також поезію «Якби зострілися ми знову...», написану в другій половині 1848 р., у якій є натяк на те, що

...не правдивим,
А сном лукавим розійшлось,
Слізьми-водою розлилось
Колишнєє святєє диво!

Нерозділене кохання. Закохане серце Варвари Репніної, дочки російського державного діяча, відчуло великий поетичний талант Т. Шевченка. Княжна першою назвала його генієм нехтуючи людськими забобонами, сміливо простягла руку через соціальну безодню між нею і поетом. Чи соціальна нерівність, чи відсутність справжнього почуття з боку поета стали на шляху до поєднання його долі з долею В. Репніної? Ця таємниця назавжди схована в їхніх серцях. Але вже той факт, що Т. Шевченко подарував їй свій автопортрет, присвятив поему російською мовою «Тризна», є свідченням глибокої симпатії до цієї неординарної жінки. Згодом вона стала близьким другом, сестрою і сумлінням поета.

Узимку 1854-1855 рр. Т. Шевченкові знов блиснула зірка кохання й закотилася. Йдеться про дружину коменданта Новопетровської фортеці, матір трьох дітей Агату Ускову. Поет захопився нею безтямно, відчайдушно. А скільки і яких високих мрій було виткано в душі! Агата Ускова довго здавалася йому вершиною досконалості. Тарас був у них як у рідній сім'ї. Товариство відзначало, що в портреті Агати Шевченко благородно використав божественні рембрандтівські світлотіні, передав в очах ніжність і материнство і просто опоетизував. А розчарування? Розчарування відбилося, зокрема, в прозових творах Т. Шевченка. Агафія в «Матроси, або Прогулянки із задоволенням і не без моралі» і Агафія Ємельянівна в «Художнику» — це вона, Агата Ускова.

Катерина Піунова. 20 вересня 1857 р. поет прибув до Нижнього Новгорода, де познайомився з 16-літньою Катериною. Це був прекрасний роман Поета і Актриси. Але актриса уклала роман із театром...

Марія Максимович. Новий повітряний замок кохання — вона одружена! Т. Шевченко говорив про неї так: «Якби така в мене була жінка — повинчався б та й умер».

Останнє Кохання. Вперше він побачив її в травні 1859-го, коли приятель, критик Микола Макаров, брат його старого друга Опанаса Марковича, затягнув його на літературну вечірку до своєї сестри Варвари Карташевської. Тоді у Петербурзі в моді було все українське. От і подавала їм дівчина Карташевських, одягнена у все українське. Він запропонував їй одружитися і виїхати в Україну. Вірив, що саме поруч з нею вдасться пережити всі негоди і знайти щастя у

«хатині тихій і веселій». Адже неодмінною умовою «благодаті» він вважав сімейну ідилію у власній хатині. Але не судилося стати Ликері Шевченковою долею. Згодом вона виходить за перукаря Яковлева. Серце поета переповноють біль, розпач, безнадія від усвідомлення страшної, всепоглинаючої самотності.

Висновки. Отже, любовні поезії Т. Шевченка сумні, а подекуди й трагічні, як і його доля. Та навіки залишився з нами той, «хто зробив своє велике діло, хто не зазнав щастя живим і кого ждало інше щастя вже по смерті, тяжко зароблене щастя, безсмертне слово во віки і віки...».

ЛІТЕРАТУРА

1. Блиндар Ю. Жінки Кобзаря / Ю. Блиндар // Культура і життя. — 2002. — 6 березня.
2. Автобіографія. Дневник / Т. Г. Шевченко. — К.: Дніпро, 1988. — 343 с.
3. Канівець В. Поет і княжна; Віщі сні Прометей; Тарас і Ликера: драматичні твори / В. Канівець // Канівець В. Поет і княжна. — К., 2003. — С. 3-184.
4. Бондар М. «Дівча любе, чорнобриве...» / М. Бондар // Слово і час. — 1999. — № 3. — С. 11-15.
5. Біографія Т. Г. Шевченка за спогадами сучасників / Упоряд. В.Х. Косіян та ін. — К.: Вид. Академії наук Української РСР, 1958. — 440 с.

26. ТАЄМНИЦІ ПИСЬМЕННИЦЬКОЇ ПРАЦІ: ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ЩОДЕННИКОВОЇ СПАДЩИНИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Наталія Зерніна
Андрій Савчук

Національний університет харчових технологій

Вступ. Творча спадщина Т.Г.Шевченка понад півтора століття є об'єктом пильної зацікавленості дослідників. Вибір Щоденника як предмета дослідження обумовлений тим, що, незважаючи на зростання уваги до нього (а за кількістю цитувань Щоденник може бути віднесений до прецедентних текстів), визначення його ролі й місця у творчості Шевченка, як і в історії літератури, залишається проблематичним.

Мета роботи. Здійснити аналіз європейської щоденникової традиції та схарактеризувати її вплив на оригінальну творчість поета; проаналізувати текст Щоденника; дослідити психологічну функцію Щоденника.

Виклад основних результатів дослідження. Історія створення й публікації Щоденника подає обґрунтування появи цього твору як продовження Шевченком європейської традиції. Подано фактологічний матеріал, який підтверджує думку про те, що поет був широко обізнаний із європейською літературою, яка була джерелом його духовного розвитку та освіти.

Шевченко називає свій Щоденник по-різному, найчастіше — «журнал».

У тексті знаходять відображення багато постатей: одним із них дається характеристика, з іншими — пов'язані конкретні епізоди, роздуми з приводу тих чи інших творів мистецтва тощо. Є фрагменти, де присутні подружні пари, й не

останню роль відіграють жінки. Привертають увагу на сторінках цього твору міфологічні й античні імена та імена історичних осіб. Отже, Щоденник демонструє цілу галерею постатей, які дають уявлення про рівень культури й освіченості Шевченка, його оточення, про особисті знайомства поета, його стосунки з друзями. Цей твір — біографічний документ. І це один із аспектів його вивчення.

Характерна особливість — умовний поділ тексту на чотири частини, залежно від місця, де Шевченко його писав: 1) Новопетровське; 2) Астрахань і Волга; 3) Нижній Новгород; 4) Москва і Петербург. Кожна з них має власну стилістику, ритм розповіді, власну природу і структуру розповідних елементів.

Перша частина Щоденника, яку поет писав у період бездіяльності й очікуванні на визволення, — літературно найповніша.

Друга частина — подорожній нотатник, із коментарями й роздумами, з влучними спостереженнями за містами, краєвидами й людьми та метафоричними перевтіленнями цих спостережень. Ця частина нагадує літературні «подорожні нариси», що були популярні у XVIII і першій половині XIX ст.

Третя частина наближена до звичайного фактографічного щоденника, з більшою увагою до щоденних подій, із менш розгорненими розповідями, з коротшими записами, крім описаного «роману» з актрисою К. Піуною. Записи періоду перебування Шевченка у Москві, а потім у Петербурзі стають лаконічними, обмеженими. Прозі цієї частини бракує нарративного розвитку. Отже, записи обернено пропорційні до різноманітності щоденних подій; і коли поет поринає у життя Петербурга, а особливо, коли з'являється можливість займатися акватинтою, Щоденник раптом обривається.

З'ясовано важливе питання: Журнал мав іншу мету, ніж звичайна фіксація подій. Автор запевняє, що найголовніше завдання Щоденника — розвіяти нестерпну нудьгу. Але тут приховано важливіше — тамування спраги до писання. Справжнє застосування Щоденника — не для записування, а саме для писання.

Журнал Шевченка є прикладом щоденника, де виразно виявлені всі комунікативні ролі наратора: 1) діяча; 2) носія психологічного стану; 3) хронікера; 4) мовця-адресанта. Компоненти представлені в різний спосіб, їхня питома вага неоднакова, неоднакові їхні сполучення та переплетіння. Щоденник відображає багатоаспектну діяльність, і жоден із виділених її складників не є нейтралізований і навіть не спрощений.

Висновки. Шевченків Щоденник — універсальне джерело для досліджень, підсумок думок і сподівань, суспільно-політичних оцінок і мистецького кредо поета. Цей твір — документ великого історико-літературного й художнього значення. Передусім, це визначний етап у розвитку щоденникового жанру, оскільки Шевченко продовжив європейську традицію, збагатив і увиразнив лексичні, фразеологічні та стилістичні засоби мовлення. В ньому — гострий розум, тонкі почуття, яскрава уява і глибока ерудиція, філософські висновки і блискучий стиль мови. Це видатне історико-літературне явище, а також живий голос Шевченка, психологічний портрет митця і людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Момот, Н. М. Щоденник Шевченка як творчо-психологічний жанровий феномен: автореф. дис. ... канд. філол. наук (10.01.01) / Неля Момот. — Режим доступу: <http://referatu.net.ua/referats/7569/166570>

2. Бистрова О. Щоденник поета. Літературно-філософські мотиви Шевченка / О. Бистрова // Слово і час. — 1998. — № 3. — С. 32–35.

3. Момот Н. Шевченків щоденник: жанрова гетерогенність як стратегія тексту / Н. Момот // Слово і час. — 2005. — № 3. — С. 20–28.

27. ТЕМА БАТЬКІВЩИНИ У ТВОРЧОСТІ ШЕВЧЕНКА

Тетяна Павлова

Національний університет харчових технологій

Вступ. Творчість великого Кобзаря неосяжна та різноманітна, а сам він був основоположником нової української літератури. Слово його було ознакою національного відродження, утвердження української нації, її надією на кращі часи. Служінню рідній Україні Шевченко присвятив своє палке слово, щире серце, навіть своє життя. Вся його творчість пройнята палкою любов'ю до Батьківщини, до рідного народу. Не одне покоління вчилось у Тараса любити рідний край, служити йому, боротися за свою свободу.

Мета роботи. Висвітлити значення творчості Шевченка в українській літературі, ставлення його до батьківщини.

Виклад основних результатів дослідження. Літературні проблеми для Тараса Шевченка не були відчуженою, «панською» справою, він ще хлопчиком списував «у бур'янах» Сковороду та «три царіє со дари...», також Шевченко був органічно пов'язаний зі споконвічними традиціями книжного українського слова. На думку дослідників літератури європейського, зокрема українського, романтизму, існує площина безпосереднього перетину поетичних світів Байрона й Шевченка. Так, естетичний ідеал Байрона, що осягнув ідею народності через знайомство з життям екзотичних для нього регіонів Східної Європи, сформувався на матеріалі не тільки внутрішньо, а й безпосередньо близькому Шевченкові — досить згадати поему «Мазепа». Ця тема ще чекає на дослідників.

Тема батьківщини, зокрема, виступає в українській ментальності як прояв споконвічного національного архетипу, і дії героя набувають змістовності та навіть сакралізуються лише тоді, коли герой діє не в ім'я ствердження свавільного «я», «буйства», а в ім'я народу. М. Борецький слушно зазначає: «Український романтизм розвивався в руслі національно-визвольного руху. Він був звернений до героїчного минулого українського народу, до його національно-визвольних змагань. Він поетизував Запорізьку Січ, гетьманів, народних вождів, минуле України, її народ, що виборював долю. Історія України та її народ — основні теми українського романтизму».

Власне кажучи, у поняття боротьби за національно-визвольну ідею і Байрон, і Шевченко вкладали певний ідеалізуючий момент. У Шевченка, зокрема, йшлося про майбутнє, про перспективу остаточного вивільнення народу з тенет рабства і темноти:

... на оновленій землі
Врага не буде, супостата,
А буде син, і буде мати,
І будуть люде на землі [1, с.539].

Шевченкові небайдужі були ті національні суперечності в минулому й сучасності, які призводили до приниження українства. Саме тому романтизація кривавої помсти була для Шевченка єдиним способом привернути увагу до українського страждання, підкреслити ту безодню лиха, у яку було кинуте цілий великий народ зі славним минулим. Для поета власна доля, особисте щастя було у долі і щасті рідного краю. Перебуваючи у казематах Петропавлівської фортеці, очікуючи на вирок, поет турбується не про своє майбутнє, він пише про свою любов до України:

Мені однаково, чи буду
Я жить в Україні чи ні.
Чи хто згадає, чи забуде
Мене в снігу на чужині
Однаковісінько мені [1, 240].

Справжній патріотизм включає і любов до рідної мови. Тому поет так любив рідне слово, що було його зброєю в нерівній боротьбі з ворогами народу. Любячи рідну мову, розвиваючи, творячи її, Шевченко плекав надію на краще для свого народу, своєї культури, свого суспільства.

Висновки. У служінні Батьківщині, народу поет вбачає сенс життя. Він гнівно засуджує тих, хто живе тільки для себе, хто за облудливими словами про любов до простого люду ховає своє хижацьке єство. Шевченко закликає порвати кайдани, повалити самодержавство, визволити народ із неволі. У своїх творах він зображує трагічне становище покріпаченого селянства («Сон», «Якби ви знали, паничі», «І виріс я на чужині», «І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм...» та ін.).

Великий поет мріяв про всенародне повстання, яке повалить самодержавний лад. І бачив у своїй уяві нове суспільство, у якому житимуть вільні і щасливі люди. Любов і віра у світле майбуття українського народу допомагали Шевченкові вистояти, перенести злигодні й поневіряння. Минуло багато часу, але поезії великого Кобзаря й зараз дивують, зачаровують сучасників, вчать відданості країні й безмірної синівської любові до матері-України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шевченко Т.Г. Кобзар / Т.Г. Шевченко. — К.: Рад. шк., 1986. — 2-ге видання. — 608 с.

2. Київська міська бібліотека. «Любов до рідного краю в творах Т. Шевченка»
// Режим доступу:
<http://lib.misto.kiev.ua/UKR/TVIR/SHEVCHENKO/shevchenko12.txt>

28. ТАРАС ШЕВЧЕНКО — ПОЕТ МОЄЇ ДУШІ

Віталіна Полева

Національний університет харчових технологій

Вступ. У нашому суспільстві є безліч бездоганих поетів і кожний із нас обирає найкращого творця від якого завмирає серце почувши його рядки з вірша або поезії. Для мене поет моєї душі — це Шевченко. Це тому, що він — унікальний. Його немає з ким порівняти у письменстві інших народів. Не тому,

що він кращий за інших. Йдеться про особливий генотип культури нашої країни. Саме Т.Г.Шевченко залишив один з найбільших слідів у світовій культурі. Ювілей Тараса Шевченка став святом всього українського людства. І саме він, зібрав нас тут, у цьому дружньому колі, еднаючи всіх нас почуттям пошани й любові до геніального сина українського народу, до великого поета-революціонера.

Мета роботи. Зацікавити молодих людей у творчості бездоганного творця та залучити їх до такої ж цікавої та захоплюючої праці.

Виклад основних результатів дослідження. Доля не шкодувала для цієї людини найжорстокіших випробувань і страждань. Прожив Шевченко лише 47 років, з них 25 — у кріпосному рабстві, 10 — у тюрмах та на засланні. А решту постійно перебуваючи під недремним жандармським оком, воюючи із нестатками. Йому було тяжко, але він вистояв, цим він доводить свою мужність силу волі.

Неспокій, який відбився у поетичному доробку Шевченка, спонукає сучасних науковців твердити про незвичайну стильову палітру його творчості — від романтизму аж до сюрреалізму [1, 2, 4]. Як відомо, романтизм став імпульсом для бурхливого розвитку ліро-епічної поеми, якій в перші десятиріччя була властива «розірваність» побудови через чергування епічної розповіді з численними ліричними авторськими відступами («Катерина», «Гамалія» Т. Шевченка). Згодом у поемі ХІХ ст. посилюється філософське начало, і одним із найбільш концептуальних доказів тому є «Гайдамаки».

«Твір пристрасний, болючий і водночас у формально-технічному плані витончений, позначений такою характерною... візіонерського типу експромтністю, приглянувшись до якої... можна побачити, що смисли, які розгортаються у тому енергійно-нестримному темпоритмі, є настільки глибокими, що дай нам, Боже, і в наш час піднятися до їх істинності». Так Григорій Клочек схарактеризував поезію «Холодний Яр», і заразом ці слова доречно прикласти й до «Гайдамаків»: адже, на думку науковця, Кобзар добре розумів, *«коли і як треба ошляхетнювати окремі моменти нашої минувшини з метою надати їм національно-виховного потенціалу»* [3, с.11].

Своїми формозмістовими концептами поема засвідчує ключову рису українського романтизму, яка вирізняє його з-поміж творів романтизму європейського: Шевченкові гайдамаки, прості селяни, навіть наймити, вперше в національній літературі постають не фоном для вождів, а героями, що самі впливають на хід історії [4, с.71]. Цим твором поет висловив тверду впевненість у безсмертності українського народу, у його кращому майбутньому, а саме ці чинники і зумовлюють не лише актуальність поеми, а й потребу нового її прочитання. Ця робота ще чекає на своїх дослідників.

Та навіть побіжне прочитання «Гайдамаків» та спроба пропустити їх крізь призму свого світогляду та рецептивного досвіду дозволяє говорити про те, що поетичні твори, ключовою в яких є історична тема, можуть варіюватися за жанром — від віршованих новел, легенд, пісень до розлогих епічних та ліро-епічних полотен; за версифікаційною системою — від стилізацій фольклорних жанрів (народних дум, історичних та обрядових пісень) до оновленого вільного віршування. Особливо прикметним це явище стає тоді, коли всі зазначені формальні та стильові концепти поєднуються в одному творі, у нашому разі — в

«Гайдамаках» Тараса Шевченка, який унаслідок цього стає відкритим до музичних, передусім оперних (та й рок-оперних) інтерпретацій.

Висновки. Вже більше ста п'ятдесяти років пройшло, відколи перестало битися благородне, мужнє серце геніального поета-революціонера Тараса Григоровича Шевченка. Але світлий образ великого Кобзаря — безсмертний, як і сам народ, що породив його. Вічно нетлінна творчість геніального сина України жива подихом життя, биттям гарячого людського серця. Безсмертна могутня сила його таланту, проникливість і глибина його думки, мужність і ніжність його лірики, гострота і пристрасність його слова, мужність і пісенність його віршів, самовіддана любов його до своєї Батьківщини, до свого народу. Шевченко для свідомості українців — не просто література. Він — наш всесвіт. Явище Шевченка — виправдання України перед людством, підтвердження нашої національної повноцінності. Слово, яке не співвідноситься з його Словом,— нічого не варте. До Шевченка треба доростати всім життям. Шевченко був справжнім творцем Української землі. Пам'ятаймо про це!

ЛІТЕРАТУРА

1. Большаков Л. Повість про вічне життя / Л. Большаков. — К.: Дніпро, 1990. — 380 с.
2. Тарас Шевченко. Живопис. Графіка: Альбом. — К.: Мистецтво, 1986. — 176 с. ; іл.
3. Ключек Г.Д. Емоціональний інтелект Тараса Шевченка / Григорій Ключек // Літературна Україна. — № 8 (5537). — 20 лютого 2014 р. — С. 10-11.
4. Смілянська В. «...святим огненным словом» / В.Л. Смілянська. — К.: Дніпро, 1990. — 290 с.

29. ТАРАС ГРИГОРОВИЧ ШЕВЧЕНКО: ЛІРИКА ПЕРІОДУ ЗАСЛАННЯ

Сергій Шевчук
Павло Черненко

Національний університет харчових технологій

Вступ. П'ятого квітня 1847 р. підступний донос на Шевченка, як учасника Кирило-Мефодіївського товариства, призвів до арешту. 6 квітня 1847 р. Шевченка під конвоєм було відправлено до Петербурга і ув'язнено в казематі Третього відділу. Саме там поет написав цикл віршів «В казематі», куди входить хрестоматійний «Садок вишневий коло хати». Після допитів Шевченка почали розглядати окремо від членів Кирило-Мефодіївського товариства, вважаючи поета найнебезпечнішим злочинцем, твори якого могли «взбудити малороссиян к восстанию». Ще в казематі Шевченко усвідомлював: на нього чекає жорстока розправа. Написана тоді поезія «В неволі тяжко...» сповнена передчуття «злої долі». Непокоїла думка, що доведеться каратися далеко від рідного народу, батьківщини.

Мета роботи — визначити основні формальні та змістові риси поезії періоду заслання як чинники утворення бінарної опозиції «воля — неволя».

Виклад основних результатів дослідження. Як виявилось, і в далекому Оренбурзі було немало людей, які знали Шевченка й високо цінували його твори.

Ширилася звістка й протилежного характеру: в солдати віддано важливого політичного «злочинця». У демократичних колах її сприймали з цікавістю і співчуттям.

Найбільше в цей час Шевченко дорожив дружбою братів Федора та Михайла Лазаревських [1]. У їх особі він знайшов не тільки щирих шанувальників і цінителів своєї поезії, а й незрадливих у біді друзів. Окрім клопотання про полегшення солдатського життя поета, брати Лазаревські надавали йому і матеріальну допомогу, по змозі постачали йому книжки, журнали. Певний час через Федора Шевченко одержував кореспонденцію. Глибокий слід у його душі залишили зустрічі з Михайлом в Орську.

Творчість була для нього не тільки духовною потребою, а й формою протесту проти царського свавілля. Записуючи рядок за рядком, він підтверджував свої ж слова: «Караюсь, мучуся... але не каюсь!.. » Одна за одною виникають «захалавні книжечки» — таємні рукописні збірочки «невольничої поезії» Т. Шевченка. На третьому році заслання поет переписав свою «невольничу поезію» у нові маленькі саморобні книжечки, яких набралось двадцять сім. З'єднані разом, вони склали знамениту «Малу книжку» — перше чистове зведення віршів і поем 1847 — початку 1850 років [3, с.220].

За доносом одного з офіцерів-«землячків», поета відправили в одну з рот у віддалене Новопетровське укріплення під якнайсуворіший нагляд це був найтяжчий часи Шевченкового заслання, період найбільшої ізоляваності поета від світу, коли обірвалися навіть листовні зв'язки з нечисленними друзями на волі, встановлені у попередні роки.

Форт Новопетровський, де наш поет карався з жовтня р. 1850 серпня р. 1857, був для його тією тюрмою, що вкінці добила здоров'я і задушила його. Тим-то не буде зайвим хоч короткими словами розповісти історію оцієї страшної живої могили [4, с.253].

Тільки 1853 року, він потай відновив літературну творчість, але звернувся до нового для себе жанру — повісті. В одному з листів 1858 року Т. Шевченко зазначав, що повістей у нього «десятків коло двох набереться», нині відомі тексти лише дев'яти: «Наймичка», «Варнак», «Княгиня», «Музикант», «Несчастный», «Капитанша», «Близнець», «Художник», «Прогулка с удовольствием и не без морали».

Кожна хоч трохи освічена і розвинена людина відає велику вагу листування з кривними і з приятелями [2]. Листи з рідного краю, рідною мовою, прислані на чужину, мають невимовно велику, могутню вагу; вони не тільки наливають у серце утіхи й радощів.

Так дивився на листування і Шевченко; про се свідчать нам усі його листи, найпаче до Лизогуба, Репніної, до Козачковського, до Бодяньського і ін. Те ж саме бачимо і в творах його, писаних на засланні, наприклад [3, с.285]: «Хіба самому написать / Таки посланіе до себе, / Да все дочиста розказать, / Усе, що треба і не треба? / А то не діждешся його, / Того посланія святого, / Святої правди ні від кого...»

Або друге: «І знов мені не принесла / Нічого почта з України...»

Сумуючи, що нема листів від колишніх приятелів, поет пише: «Вони [приятелі] з холери повмирили, / А то б хоч клаптик переслали / Того паперу... // Ой із журби та із жалю, / Щоб не бачить, як читають / Листи тії, — погуляю...»

Висновки. Ні арешти і жорсткі переслідування, ні вогні і темні каземати III відділення, ні заслання і солдатчина — ніякі утиски не змогли зігнути поета-революціонера Тараса Шевченка. Не раз він говорив, що ніколи не зійде з назавжди обраного шляху — шляху народного співця: *«Нікому я не продамся, / В найми не наймуся»*.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ковалевський І.Р. Тарасова доля / І.Р. Ковалевський. — К.: Дніпро, 1998. — 85 с.
2. Літературознавча енциклопедія / авт.-упоряд. Ю. І. Ковалів. — Т. 1. — К.: ВЦ «Академія», 2007. — 624 с.
3. Шевченко Т.Г. Біографія / Т.Г. Шевченко. — К.: Наук. думка, 1984. — 560 с.
4. Кониський О. Я. Тарас Шевченко-Грушівський: хроніка його життя. — / упоряд., підгот., тексти, передм., приміт., покажч. В. Л. Смілянська. — К.: Дніпро, 1991. — 702 с.

30. ЗАПОВІТ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА МАЙБУТНІЙ УКРАЇНІ

Ірина Кордак

Національний університет харчових технологій

Вступ. Щороку відзначають українці на своїй землі і в зарубіжжі річницю від дня народження великого сина України, геніального поета і художника Тараса Шевченка. Ми називаємо його ще апостолом правди і свободи, нескореним борцем за волю України. Поет пов'язав свою долю з долею України, яка постала перед ним поневоленою, сплюндрованою завойовниками з усіх сторін. Він виступив зі своїм полум'яним словом на її захист від поневолювачів, закликав до боротьби, залишив своїм «живим і ненародженим землякам» важливі дороговкази [1, с.2]. Отже, до 200-ліття Тараса Шевченка доречно поміркувати про його візіонерство, прозирання майбутнього України, і ширше — про українську мрію поета як у її загальнонаціональному, так і в індивідуально-приватному вимірі. Сила Шевченкової уяви, як відомо, в часи дитинства стимулювалася такими чинниками, як схильність до самотності, потасмність, зосередженість на житті свого внутрішнього «Я», виняткова емоційна вразливість [3]. Ще в дитячі роки Тарас чув перекази про заховані гайдамацькі скарби, чув легенду про Звенигору, з вершини якої у час небезпеки лунав тривожний дзвін, — і згодом, у 1843 р., мистецька фантазія поета трансформувала ці історії в надзвичайно містку метафору, символ скарбу, якого дошукуються вороги України, — проте розшукати не можуть (містерія «Великий льох») [4].

Мета роботи. Установити головні константи візіонерського світогляду Тараса Шевченка, явлені у суспільно-політичному та культурному житті сучасної України.

Вклад основних результатів дослідження. Наукове вивчення життя, творчості та багатогранної діяльності Тараса Шевченка, а також його місця в історії Східної Європи та в світовому літературному процесі — предмет окремої

науки: шевченкознавства. Вивчення спадщини Т. Шевченка — проблема невичерпна та багатобічна, і тому Шевченкознавство, як міждисциплінарна галузь наукового знання, відзначається різними напрямками досліджень (біографічний, літературознавчий, текстологічний, мовознавчий, мистецтвознавчий, естетичний, психологічний, педагогічний, релігійно-етичний, філософський, суспільно-політичний тощо). Ім'ям Тараса Шевченка названо ряд географічних об'єктів (населених пунктів, вулиць), навчальних закладів та інших організацій України. Зокрема, в Києві чотири вулиці Шевченка (для точної ідентифікації доводиться вказувати район або індекс) та бульвар Тараса Шевченка, який разом з проспектом Перемоги становить одну з найголовніших артерій міста. Ім'я Тараса Шевченка також мають вищі навчальні заклади — Київський та Луганський національні університети, Чернігівський педагогічний університет, Кременецький обласний гуманітарно-педагогічний інститут та головний університет Наддністрянської Республіки; театри — Національна опера, Тернопільський, Волинський та Харківський драматичні театри, Дніпропетровський український музичний драматичний театр, Криворізький театр драми та музичної комедії, Черкаський та Чернігівський музично-драматичні театри, а також численні кінотеатри, гора пік Шевченка, Форт-Шевченко; з 1964 по 1991 місто Актау мало назву Шевченко.

В Україні та за її межами є багато пам'ятників Шевченку. Одним із найкращих вважається монумент у Харкові, великі пам'ятники Кобзареві встановлені також у Києві, Дніпропетровську, Донецьку, Львові та інших містах. За кордоном пам'ятники Шевченку встановлено у Росії, США, Канаді, Польщі, Чехії, Білорусі, Грузії, Угорщині, Парагваї, Узбекистані, Франції, Австралії. Це говорить про те, що Тарас Шевченко перестав бути поетом однієї доби, — він наш повсякчасний провідник [5]. Він виступав у той час проти поневолювачів, проти ворогів нашого народу серед своїх земляків. Його гнівні слова й сьогодні спрямовані проти українофобів на нашій землі, які діють скрізь: і у органах вищої влади, і в органах самоврядування, і в багатьох партіях, прикриваючись інтересами народу.

Висновки. Шевченко бажав кращої долі для цього окривдженого люду. Він був певний, що його співучий, прекрасний душею народ заслуговує на це. Поетичний талент Шевченка творив і передавав у духовну скарбницю рідного краю світлі мрії про прийдешній день України — такі несхожі на те, що бачив Кобзар навколо себе. Майбутнє рідного краю насамперед уявлялося йому вільним від соціального та національного ярма. Мріючи про майбутнє України, Т. Шевченко бачив її освіченою, розвинутою, рівною серед інших країн. А ще — вірною історичній пам'яті, а отже, і пам'яті тих, хто частку свого серця і своєї праці доклав до того, щоб доля України склалася щасливо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Збірник пам'яті Тараса Шевченка (1814–1914) [Електронний ресурс] / Київ, 1915. — Режим доступу: http://chtyvo.org.ua/authors/Zbirnyk_statei/Zbirnyk_ramiaty_Tarasa_Shevchenka_1814-1914/

2. Антонович Д.В. Шевченко-маляр / Д. В. Антонович. — К.: Україна, 2004. — 272 с.

3. Рильський М.Т. Поетика Шевченка / М. Т. Рильський. — К.: Вид-во АН УРСР, 1961. — 24 с.

4. Смілянська В.Л. «...Святим огненным словом» / В.Л. Смілянська. — К.: Наук. думка, 1990. — 263 с.

5. Гуржій І.О. Тарас Шевченко про героїчне минуле України / І.О. Гуржій. — К.: Наук. думка, 1964. — 46 с.

31. ДНІПРО В ПОЕТИЧНІЙ ТВОРЧОСТІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА

Юлія Синявська

Національний університет харчових технологій

Вступ. Поетична творчість Т. Шевченка — явище не тільки творчо багате, а й багатовимірне. «Кобзар» для більшості з нас — це буквар, пісенник, підручник з історії, енциклопедія українського життя і духовна Конституція. Це книга всього народу, який за нею вчився боронити свою свободу, будувати майбутнє. Тому тією чи іншою мірою твори Т. Шевченка від часу появи в літературі й до сьогодні ставали об'єктом уваги у працях українських, російських та світових дослідників.

Мета роботи. З'ясувати семантику частотного у Шевченковому доробку концепту «Дніпро» у його топонімічному та метафоричному вимірі. Для досягнення цієї мети застосовано теоретичні методи; методи літературознавчого та лінгвістичного аналізу.

Виклад основних результатів дослідження. Узагальнений образ України деталізовано у багатьох інших конкретних образах, серед яких на чільному місці — Дніпро-Славутич, правічний символ нашої Батьківщини. У «Кобзарі» [див. 1] образ Дніпра подибуємо у 8 творах, а посилання на саме слово найбільше — 27 разів. У ранньому періоді творчості образ Дніпра зустрічається у 8 творах, а посилання на саме слово найбільше — 27 разів.

Прикметно, що у першому творі баладі «Причинна» перші слова присвячені саме головній річці України, яка живе у нашій свідомості як головний струмінь життя нації: «Рече та стогне Дніпр широкий, / Сердитий вітер завива, / Додолю верби гне високі, / Горами хвилю підійма...» [1]. Саме природною стихією у персоніфікованому образі далеко від рідного краю (в Петербурзі) юний поет уявляв Україну. Образ Дніпра тут такий великий і естетично вражаючий, що ці рядки стали гімном українців, позивними Українського радіо.

У поемі «Катерина» Дніпро є місцем дії. Саме за Києвом та за Дніпром Катерина зустрілася із чумаками. Однак її сльози промовисті: героїня покидає рідну батьківщину, яка саме в образі Дніпра залишиться з нею в далекій стороні. Якщо за Б. Степанишиним, Катерина — «своєрідний символ України» [2, с.181], то Дніпро, понад яким «обідраною сиротою... плаче» героїня, є глибоким доповненням образу України.

У свою золоту пору творчості (1843-1847) Т. Шевченко не покидав образ Дніпра і 18 разів змалював його у 7 творах II періоду. У поезії «Чигирине, Чигирине...», поемі «Сон», містерії «Великий льох», посланні «І мертвим, і

живим...», поезії «Заповіт» Дніпро постає як узагальнений образ України: «Нема на світі України, / Немає другого Дніпра...» [1].

Невольничча поезія Т. Шевченка була нав'язана мотивом смутку й самотності. «Душевними ліками» для нього були образи України, зокрема Дніпра. «У «Г.З.» поет немов знову переживає пережите. Тому у вірші два часові плани: теперішній — відображення даного ліричного «моменту», тогочасного стану душі поета — і минулий — спогад про Ганну. У формі запитань до коханої жінки поет пригадує і дороги для себе риси обличчя, і пам'ятне їм обом місце, де вони вперше зустрілися» [3, с.83-84]. Звичайно цим місцем зустрічі був маєток Т. Волховської, але поет на засланні, і тому у спогади приходять рідні місця Батьківщини, які автор ототожнює із образом Дніпра: «Доле! Доле! / Моя ти співана воле! / Хоч глянь на мене з-за Дніпра, / Хоч усміхнися з-за ... » [1].

У творчості періоду заслання (1847-1857) Т. Шевченко у 10 творах звертається до образу Дніпра 22 рази. Дніпро у думки поета лине узагальненим образом України, її красою і величчю, природною стихією, але найбільше спливає його мрією повернутися на Україну: «Хоча серце замучене, / Поточене горем, / Принести і положити / На Дніпрових горах...» [1].

Образ Дніпра залишається на чільному місці і в творчості Т. Шевченка після заслання (1857-1861). Із 12 творів у чотирьох образ Дніпра залишається мрією поета: «Я тільки хаточку в тім раї / Блавав, і досі ще благаю, / Щоб хоч умерти на Дніпрі, / Хоч на малесенькій горі» [1]. На жаль, ця мрія так і залишилася нездійсненою: на береги любого Дніпра поет повернувся вже після смерті. Думки-мрії про батьківщину приходять із-за далекого Дніпра як символу узагальненого образу України: «Здається — кращого немає / Нічого в Бога, як Дніпро / Та наша славная країна...» [1].

У образі Дніпра Шевченко завжди узагальнював красу і велич України. Саме такий образ виведений поетом у поемі «Невольник»: «Чайки і байдаки спускали, / Гарматами риштували, / З Дніпрового гирла широкого випливали, / Серед ночі темної, / На морі синьому / За островом Тендером потопали, / Пропадали...» [1].

Висновки. Шевченко творить образ Дніпра за допомогою художніх засобів: персоніфікації, епітетів, вводить саме слово Дніпро у порівняння. Інколи навіть вдається до алегорії: «брат мій», «сирота», «сивий наш козак». Характеризує ріку епітетами «широкий», «дужий», «старий», «синій», «далекий», «святий», «крутоберегий». Його персоніфікований образ Дніпра наділений всіма властивостями дій людини. За допомогою художніх засобів Т. Шевченко творить образ святої ріки нашого життя, щоб пробуджувати у нас національну гідність та свідомість.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шевченко Т. Г. Кобзар / Тарас Шевченко. — К.: Вид. центр «Просвіта», 2004. — 688 с.
2. Степанишин Б. І. Українська література: підруч. для 9 кл./ Борис Степанишин. — 7-ме вид. — К.: Освіта, 2001. — 336 с.
3. Івакін Ю. О. Поезія Шевченка періоду заслання / Юрій Івакін. — К.: Наук. думка, 1984. — 240 с.

32. ТАРАС ШЕВЧЕНКО — ХУДОЖНИК СЛОВА ТА ПЕНЗЛЯ

Інна Щербатюк

Національний університет харчових технологій

Вступ. Тарас Шевченко відомий у світі передусім як митець слова. Однак це аж ніяк не применшує його слави художника. Та найперше його постать можна окреслити як борця, який став символом української нації. У його творчості поезія і живопис тісно пов'язані між собою. Свого часу Леонардо да Вінчі стверджував, що «малярство — це німа поезія, а поезія — промовисте малярство». Природа щедро наділила кріпацького сина не лише поетичним даром, а й талантом художника, які ніколи не зраджували йому, навіть у години страждань і тяжкої неволі. Для Шевченка живопис став потребою, вираженням його творчого духу.

Мета роботи. Розкриття постаті Тараса Григоровича Шевченка не тільки як талановитого поета, а й геніального художника; підтвердження його найчестнішого місця в українському образотворчому мистецтві.

Виклад основних результатів дослідження. Поет від Бога, творчість якого увібрала в себе дух, характер і прагнення народу, Шевченко залишив у спадок безсмертного «Кобзаря». Проте цього для мистецького самовираження йому було замало.

Прагнучи оволодіти мистецтвом живопису ще з малих літ, він звертався до шляхетних дяків-живописців. Талант художника проявився рано, значно раніше, ніж талант поета. Якщо перші літературні спроби припадають на 1836-1837 роки, то найбільш ранній малюнок, що дійшов до нас і відомий під назвою «Погруддя жінки» або «Жіноча голівка», датований самим автором ще 1830 році. З цієї юнацької роботи і розпочалась його творчість [3].

Живопис посідає неабияке місце в житті Тараса Шевченка. Художник ставився до образотворчого мистецтва з глибокою щирістю, воно приносило йому розраду в гіркі хвилини його життя. Прекрасно виконані малюнки окреслюють художні смаки та прагнення Шевченка, і є немовби паралеллю до його віршів, служачи ілюстраціями до життя поета [2]. Значну частину творчого доробку майстра складають офорти [1].

Шевченко був одним із перших художників, які прокладали новий реалістичний напрям, основоположник критичного реалізму в українському мистецтві. Загальновідомо, що він був одним із зачинателів і першим видатним майстром офорту у вітчизняному мистецтві. Саме він прекрасно володів всіма відомими тоді засобами графічного зображення. Він поглибив і розвинув засоби офорту, вперше в Російській імперії поєднав техніку офорту і акватинти. За ці досягнення сучасники називали його «російським Рембрандтом» [4]. З ім'ям Тараса Шевченка пов'язаний ренесанс української гравюри, він був першим академіком гравірування в Російській імперії, видатним офортисом XIX століття, основоположником новітнього гравірувального мистецтва.

До останніх днів свого життя Шевченко займається офортами. Із фотографій виконує портрети видатних діячів культури: скульпторів Ф. Толстого і П. Клодта, художника Ф. Бруні та архітектора й мистецтвознавця І. Горностаєва..

Художня спадщина Тараса Григоровича величезна — збереглося 835 творів, картин, портретів, гравюр на різні теми, написані протягом різних періодів життя великого Кобзаря. Ще понад 270 художніх творів, на жаль, вважаються втраченими [1].

Висновки. Ми постійно відкриваємо велич і багатогранність таланту Шевченка, ще раз переконуємося, що завдяки великій праці він зумів передати у словесних і живописних творах свою палку любов до народу України і тривогу за її долю.

Бувши плоть від плоті і кров від крові свого багатостраждального народу, люблячи його і належачи йому всім своїм єством, Шевченко відкидав у ньому те, що було виховане століттями національного розтління і соціального рабства. Взявши від народу все краще і животворне, він йому сторицею і віддав. Для Шевченка-художника характерний широкий діапазон творчого вираження: портрети, жанрові композиції, краєвиди, малюнки на біблійні, історичні, літературні сюжети, книжкові ілюстрації та чимало іншого, що залишилось у вигляді численних начерків, ескізів та замальовок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шевченко-художник. Бібліографічний покажчик (1839 — 2012): у 2-х т. / упоряд.: Н. І. Орлова, Л. І. Буряк, Б. А. Короленко. — Т. 1. — К.: ДП НВЦ «Пріоритети», 2013. — 434 с.

2. Антонович, Д. В. Шевченко-маляр / Д. В. Антонович. — К.: Україна, 2004. — 272 с.

3. Зайцев, П. І. Життя Тараса Шевченка / П. І. Зайцев ; упор., комент. та іл. Ю. Іванченко ; передм. В. Шевчука ; худ. І. Динник. — К.: Мистецтво, 1994. — 352 с.

4. Яременко, В. П. «Камінь, яким знехтували будівничі, став наріжним...»: Мотивування вибору Тарасом Шевченком для виготовлення офорту твору Рембрандта "Притча про виноградаря і ділоробів" [Електронний ресурс] / Василь Яременко // Шевченкознавчі студії: зб. наук. праць. — К.: ВПЦ «Київський університет», 2009. — Вип. 12. — Режим доступу: <http://kiev.convdocs.org/docs/1211/index-629-1.html?page=18>

33. ТАРАС ШЕВЧЕНКО І НАРОДНА КУЛЬТУРА

Катерина Чава

Національний університет харчових технологій

Вступ. Серед багатьох діячів української культури, які навечно увійшли до світової скарбниці духовних цінностей, Т. Г. Шевченко посідає особливе місце. Геніальний поет і видатний живописець, мислитель, філософ, фольклорист. Протягом багатьох віків своєї історії український народ створив неперевершену культурну традицію, скарби літописів, багатий фольклор із величним епосом козацьких дум, красою ліричних пісень, створив образну, співочу мову, ніби призначену для поетів. Творчість Т. Г. Шевченка своїм корінням сягає фольклорної стихії. Проникнення в глибини народного життя, відображення

народних поглядів і прагнень, боротьба народу за вільне щасливе життя притаманне народності творів Т. Г. Шевченка.

Мета роботи. Оцінити роль творчості Т. Шевченка серед народної культури; близькість поета до народних інтересів; аналіз поглядів поета на реальні ситуації, які спіткали народ за його життя.

Виклад основних результатів дослідження. Джерела творчості митця — це тогочасна дійсність, фольклор та літературні традиції. Саме народна пісня була матір'ю Шевченкової поезії та одним із основних джерел «Кобзаря». Творчість Т. Шевченка нерозривно пов'язана з народною творчістю. Він виріс із українського фольклору, сміливо черпав з усної творчості ідеї, образи, сюжети, ритміку. Т. Шевченко не просто «використовував» елементи народної творчості, що було властиве його попередникам і сучасникам-романтикам, а майтерно вплітав їх у власні думи. Поезія автора «Кобзаря» була надзвичайно близькою до народної пісні і водночас відмінною від неї, що відзначав І. Франко. Виходець із кріпацької сім'ї, Т. Шевченко ніколи не розривав зв'язку з народом, до кінця життя залишався йому вірним [2, с. 211].

Т. Шевченко зробив велетенський внесок у пробудження і формування національної свідомості українського народу, у розвиток української та світової культури. Уся творчість Шевченкового генія стала тим живим феноменом, який далі розвивається вже у свідомості українського суспільства. Дуже актуально сьогодні звучать безсмертні слова великого Кобзаря: «Свою Україну любіть, любіть її... во время люте, В останню тяжкую минуту За неї Господа моліть». Поет стверджував ідею справедливості. Він був великим серед великих. Велет духу, залізної волі і високих ідей. Жоден народ не мав такого народного поета, як Тарас Шевченко. Лише він зумів відтворити наші глибоконародні почуття. І загальнолюдські, визвольні, світові [3, с. 368].

Т. Шевченко — уособлення душі нашого народу. Він будив народ, виховував нові й нові покоління громадян, якщо вони переймаються, наснажуються його творчістю. Але чи переймаються? Чи беруть це керівництво до дії, до вчинку?! Це запитання до батьків, вихователів, учителів у школі, інститутах, ЗМІ, радіо, телебачення. Творчість Т. Г. Шевченка відкрила новий етап у розвитку української культури. Нею був стверджений критичний реалізм в українській культурі. Великий вплив мала творчість Т. Шевченка на літератури слов'янських народів (болгарського, чеського, польського та ін.). Шевченкова поезія стала етапом і в розвитку української літературної мови.

Висновки. Вже більше ста років пройшло як перестало битися благородне, мужнє серце геніального поета революціонера Тараса Григоровича Шевченка. Але світлий образ великого Кобзаря безсмертний, як і сам народ, що породив його. Вічно неглінна творчість геніального сина України жива подихом життя, биттям гарячого людського серця. Безсмертні могутня сила його таланту, проникливість і глибина його думки, мужність і ніжність його лірики, гострота і пристрасність його слова, мужність і пісенність його віршів, самовіддана любов його до своєї батьківщини, до свого народу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грабович Г. Шевченко як міфотворець. Поет як міфотворець. Семантика символів у творчості. — К., 1998. — 211 с.

2. Культурологія: теорія та історія культури: Навчальний посібник / За ред. І. І. Тюрменко, О. Д. Горбула. — Київ: Центр навчальної літератури, 2004. — 368 с.

3. Українська культура в європейському контексті. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу:

http://pidruchniki.ws/15840720/kulturologiya/ukrayinska_kultura_v_yevropeyskomu_konteksti_-_bogutskiy_yup.

34. ЯКІ ВОНИ, «ШЕВЧЕНКІВСЬКІ» ЖІНКИ?

Марія Кононенко

Національний університет харчових технологій

Вступ. Сучасну українську культуру важко уявити без творчої спадщини великого українського Кобзаря. Хоч він найбільше нам відомий як поет, не слід забувати, що Т. Шевченко створив також чудові прозові, драматичні й художні твори. Через усю творчість Т. Шевченка червоною ниткою пролягла любов до України та її багатостраждального народу.

Метою роботи є висвітлення теми жіночої долі у творчості Т. Г. Шевченка.

Виклад основних результатів дослідження. Однією з центральних тем у його художніх творах є тема тяжкої долі української жінки. Поряд із величними постатями героїчних борців, народних месників, історичних діячів визвольного руху у творчості Т. Шевченка проходить прекрасний своєю моральною силою і чистотою образ трудящої жінки-матері, сестри, дівчини, коханої. М. Рильський писав, що такого полум'яного культу материнства, такого апофеозу жіночого кохання і жіночої муки не знайти, мабуть, ні в одного з поетів світу. Нещасний в особистому житті, Т. Шевченко найвищу і найчистішу красу світу бачив у жінці, в матері. Коли цю святиню топчуть, знущаються з неї ожирілі пани і підпанки, чесна людина, а тим більше поет-трибун, мовчати не може. Тому Т. Шевченко на весь голос заговорив про жінку.

Для поета доля дівчат і жінок була не просто однією з тем його творчості, а й власним болем. Доля жінки-кріпачки для нього — насамперед доля його рідної матері, без якої він ріс, котру передчасно «у могилу нужда та праця положила», це його рідні сестри: Катря, Ярина та Марія, оті «голубки молодії», в яких у наймах коси побіліли. Пізніше сам Т. Шевченко став вільним, але одружитися так і не встиг, так що своїх дітей і дружини у нього не було. Він мріяв поселитися в Україні, одружитися з Ликерією Полусмаковою, але обставини склалися інакше.

Для Т. Шевченка жіноча недоля була згустком болю, що запікся в його серці. Це, зрештою, його перша трепетна юнача любов — Оксана Коваленко. Жіноча доля для нього не тільки була соціальною, але й особистою трагедією. Йому боліла доля всіх нещасних жінок, що «німі на панщину ідуть і діточок своїх ведуть». Шевченко гнівно виступав проти жіночого безправ'я. Він ніби зібрав воєдино у своєму зболеному серці страждання поневолених жінок усіх епох і схвилювано розповів про них цілому світові.

Важливе місце у творчості великого Кобзаря посіла доля дівчини-покритки. Одним із перших таких жіночих образів у Т. Шевченка є Катерина з одноіменної

поєми, праобразом якої була його кохана Оксана Коваленко. Перші героїні Т. Шевченка — нещасні, сплюндровані жінки: Катерина, Оксана, Марина, Ганна. Згадаймо «Причину», «Тополлю», «Лілею» — це все жінки без щастя і долі. Правда, серед них пізніше з'явиться і бунтарка, яка підпалить панський маєток і помститься за свою ганьбу. Але таких було мало. Більшість дівчат Шевченкового часу ставали жертвами поміщицької розпусти, часто накладали на себе руки. Згадаймо назви його творів про жінок: «Наймичка», «Відьма», «Сова», «Слепая», «Мар'яна-черниця». Ці назви не випадкові. Саме наймичками, відьмами, совами, сліпими, черницями були жінки в тодішньому суспільстві.

Образи Шевченкових дівчат та жінок не лише багатостраждальні, а й високоморальні. Т. Шевченко підносить жінку-кріпачку, жінку-матір на найвищий п'єдестал чистоти, глибини почуттів, моральної краси і материнської величі. Вони — знедолені і безправні, але скільки душевної краси у наймички-Ганни, що заради щастя сина відмовляється від можливості називатися його матір'ю. Також Оксана з поеми «Слепая», Катерина і Марія з однойменних поем, Сова і багато інших, чийх імен яких ми не знаємо. Однією зі сторінок шевченківських віршів — це також удовине горе, коли єдиного сина забирають у солдати. Шевченкові героїні вміють не тільки терпіти страждання, а й мститися своїм поневолювачам: Оксана, божеволіючи, підпалює палати свого кривдника; Марина вбиває ножем пана, який знівечив її молодість; відьма горить гнівом, ненавистю до розпусника-пана.

Висновки. Отже, Т. Шевченко бачив у жінці передусім духовну красу, обожнював материнство, ушляхував вірність і щирість. Мати з дитиною завжди була для Шевченка найсвітлішим образом, уособленням краси, ніжності і благородства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Соціальне становище сільської жінки в Україні. — К.: Академпрес, 1998. — 134 с.
2. Електронний ресурс. — Режим доступу: ua-philologija.blogspot.com/2012/01/blog-post_3957.html.
3. Шевченко Т. Г. Кобзар. — 3-є вид. — К.: Радянська школа, 1987. — 608 с.

35. ЦЕРКОВНОСЛОВ'ЯНІЗМИ У ТВОРЧОСТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Ірина Кожухівська

Національний університет харчових технологій

Вступ. Творчість Т. Шевченка — особливе явище як в історії української літератури, духовної культури взагалі, так і літературної мови. Максимально залучаючи до неї багатство народної мови, поет увів у мовно-літературну практику новотвори, церковнослов'янізми, інтернаціоналізми.

Метою роботи є розкриття функцій церковнослов'янської лексики у творчості Тараса Шевченка.

Вклад основних результатів дослідження. Старослов'янізмами називаються слова, запозичені зі старослов'янської мови, що є найдавнішою формою слов'янського книжного мовлення, запровадженого в IX столітті

Кирилом та Мефодієм з метою зробити зрозумілими всім слов'янам переклади текстів грецьких книг. Оскільки розроблялася старослов'янська мова з метою перекладу книг релігійного змісту, її ще називають церковнослов'янською, а слова, запозичені з неї, — церковнослов'янізмами або слов'янізмами.

У літературі XVIII — XIX століть старослов'янізми найчастіше використовувалися з метою надання мові урочистого, піднесеного звучання, яке старослов'янізм забезпечувало, з одного боку, їхнє церковне, а, отже, «високе» в емоційному і смислово-відношенні забарвлення, з іншого боку — архаїзованість їхнього звучання, яка створювала більш-менш різкий контраст між ними та їхніми відповідниками в побутовому мовленні.

Любов Т. Шевченка до слов'янізмів, безперечно, пов'язана з Біблією, з її особливим місцем і роллю в його духовному світі й творчості. «Ось через усе це, — писав І. Огієнко, — в Шевченковій мові дуже сильна церковнослов'янська мова, сильна, бо вона глибоко істотна йому; він її широко знав, добре розумів і любив її» [1, с. 50].

Використанню Т. Шевченком церковнослов'янізмів передувала тривала фольклорна традиція. Джерелом поетичного узагальнення історичного досвіду боротьби зі злом стали для Т. Шевченка «Давидові псалми». Він досить часто не переповідає змісту псалмів, а використовує їх як відправний пункт для політичної інвективе. Українізуючи текст, він зберігає в ньому окремі слова і цілі церковнослов'янські звороти. На с. 7 «Букваря» повністю подається 132-й псалом у перекладі Т. Шевченка. Звичайно, відомі народові з церковної відправи слова поет лишає без перекладу, зокрема: *миро добровонне, тварям земнородним, братів благих та інші*, в окремих лишається й локальний колорит: *роси Єрмонської, гори Сіонської* [2, с. 38].

Біблеїзми досить часто трапляються у віршах Т. Шевченка, пов'язаних тією чи іншою мірою з біблійною тематикою або образами:

Трудящим людям, *всеблагий*,
На їх *окраденій* землі
Свою ти силу *ниспошли*.
А чистих серцем? Коло їх
Постав ти ангели свої,
Щоб чистоту їх *соблюли*.
Злоначинающих спини,
У пута кут її не куй,
В склепи глибокі не муруй.
А добро *зиждуцим* рукам
І покажи, і поможи,
Святу силу *ниспошли*.
А всім нам вкупі на землі
*Єдино*мсліє подай
І братолюбіє пошли [3, с. 98].

Поет широко використовує релігійну лексику для змалювання нового життя: *радуїться, вбогодухі, незрячі прозрят, німим отверзуться уста, Бог воздає злодіям за злеє, неофіти* та інші [3, с. 150-153].

Висновки. Широке звернення до церковно-слов'янської мови пояснюється не тільки любов'ю, а й тим, що вона служила поетові джерелом і матеріалом для вибудови високого стилю.

Завдяки творчості Т.Шевченка українська мова постала як одна з найрозвиненіших та найбагатших літературних мов світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сфремов С.О. Шевченкознавчі студії. — К.: Україна, 2008. — 172с.
2. Великий рід великої людини. Науково-популярний нарис. — К.: ТОВ «Елібре», 2008. — 160 с.
3. Шевченко Т.Г. Усі твори в одному томі. — К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2007. — 824 с.
4. Неділько Г.Я. Тарас Шевченко. Життя і творчість. — К.: Рад. шк., 1988. — 247 с.

36. ОБРАЗ БОЖОЇ МАТЕРІ У ПОЕТИЧНІЙ СПАДЩИНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Анастасія Ярош

Національний університет харчових технологій

Вступ. Поетичне слово Тараса Григоровича Шевченка багатогранне і філософськи багатосмісловне. Творчість була для нього не тільки духовною потребою, а й формою протесту проти царського свавілля. Записуючи рядок за рядком, він підтверджував свої ж слова: «Караюсь, мучуся... але не каюсь!..».

Мета роботи полягає у розкритті образу Божої Матері у творчості Тараса Шевченка.

Вклад основних результатів дослідження. Жінка-мати у Т. Шевченка — символ добра, справедливості, краси. Така позиція помітна у створених образах жінки та звертанніях до неї у ліричних та ліро-епічних творах. Найчастіше спосіб звертання до жінки у Т. Шевченка нагадує молитву, що має Біблійну основу — звертання до Матері Божої. Як засіб виразності та акцентуації автор традиційно обирає церковнослов'янські лексеми і формули для означення власного ставлення до образу жінки.

Як зазначав у 1936 році відомий український літературний критик Микола Гнатишак у «Кобзарі» Т. Шевченка згадується Мати Божа 25 разів. Для уникнення повторів у молитовних звертанніях автор засобами метафори змінює образ. Іменник «мати» та іменники — власні імена — Марія, Мати Божа, Богородиця, представлені словами-номінативами, замінюються лексичними одиницями із семантикою, що вказує на ознаку та якість даного образу [2, с. 112].

Частими у конфесійній літературі є композити, основні шаблони творення яких були перенесені в українську мову з церковнослов'янської. Т.Шевченко паралельно використовує у звертанніях два композити — великомучениця і многострадальниця. Обидві лексеми сформувалися на церковнослов'янській основі. Варто зазначити, що композит великомученик — це назва, яку дала церква тим християнам, що, за переказами, зазнали великих тортур за віру. У композиті многострадальниця сама лексема може бути використаною як на означення святих осіб, так і земних грішників: Моя єдина сестра!

Многострадальниця святая!, де використовує як форму звертання композит многострадальниця до реальної особи й водночас поєднує його з прикметником святая [1, с. 270].

У переносному значенні автор уживає інший композит, звертаючись до грішниці у формі великомученице: Великомученице куме!; А ти, великомученице! Базталанная! Де ділась краса твоя... таке спрощення значення абсолютно не сумісне із християнською позицією, у якій лексема великомученик не може уживатися на позначення простих грішників. Використання даного церковнослов'янізму є стилістичним способом гіперболізації образу [1, с. 239].

Поряд із формами власне українського кличного відмінка у звертаннях (душе моя; доле моя; муко моя) виступають церковнослов'янізми, що є означеннями відповідно до форми звертання (душа — скорбная; душа — убогая; мука — люта; доля — молодая). Використання художніх означень церковнослов'янського походження стає виразником внутрішніх переживань поета, способом вираження божественного начала в людині.

Висновки. Отже, Шевченківський пошук формування української літературної мови виявився у прагненні на рівні символів кодифікувати знання про світ, Бога, людину. Таким чином, використані Т. Шевченком церковнослов'янізми — це яскраві приклади стилістичної урочистості, патетики або гіркої іронії, викриття недоліків суспільства та особистості зокрема, спроба переосмислити буденні реалії до рівня духовного начала, спосіб примирити ворогуючі сторони. Поет мислить тими високими категоріями, що пов'язують земний світ із вищим світом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шевченко Т.Г. Усі твори в одному томі. — К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2007. — 824 с.
2. Неділько Г.Я. Тарас Шевченко. Життя і творчість. — К.: Рад. шк., 1988. — 247 с.

37. ДЕФОРМОВАНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ В УКРАЇНІ

Діана Климчук

Національний університет харчових технологій

Вступ. Тарас Шевченко є основоположником нової української літературної мови. В основі його творів лежить народна українська мова (розмовно-побутова і фольклорно-пісенна), яку поет підніс до рівня літературної. Саме Тарас Шевченко розкрив багатство словника української мови, її лексико-фразеологічний склад, семантичні та стилістичні особливості, удосконалив граматичну будову та стилістичні засоби.

Мета роботи – показати рівень деформованості української мови в сучасних умовах. На прикладі Т.Шевченка показати, якою може бути наша рідна мова, як він розкрив багатство української мови, удосконалив граматичну будову та стилістичні засоби.

Вклад основних результатів. Дехто вважає мову лише засобом порозуміння між людьми. Насправді ж цим не вичерпується її значення. У мові

закодує нація всю свою історію, багатовіковий досвід, здобутки культури, духовну самобутність. Для українців рідна мова – це мова нашої нації, мова предків, яка зв'язує нас між собою і з попередніми поколіннями, їхнім духовним надбанням. Тому знати, берегти і примножувати рідну мову – це обов'язок кожної людини. Народ, який не усвідомлює значення рідної мови, її ролі в розвитку особистості, не плакає її, не може розраховувати на гідне місце у суцвітті народів [1, с. 234]. Занепад рідної мови є наслідком духовного зубожіння народу. Звичайно, такий великий народ як ми, українці, не може допустити цього, якщо вважає себе цивілізованою нацією. Ставлення до рідної мови є свідченням національної свідомості і рівня культури народу, його цивілізованості.

Наш національний скарб не змогли знищити ні репресії, ні чужоземний гніт. Попри все, ми зберегли свою духовну спадщину, пронесли її крізь роки війн, голодоморів, заборон. Ми свято вірили, що настане час, коли Україна здобуде незалежність, а разом з нею розквітнуть українська мова, культура та висока духовність. Та нині чомусь не плакаємо свою мову, не бережемо її, а засмічуємо русизмами та вульгарним бандитським жаргоном. І тон тут задає армія найвищих урядовців, депутатів, які безжально калічать і спотворюють нашу мову. Значну частину ефірного простору русифіковано та заповнено російською попсою [2, с. 3].

В умовах важкого окупаційного ідеологічного спадку, що досі тяжіє над багатьма людьми, маємо ще один украй негативний чинник. Замість пропагування рідної мови, її збереження та захисту, більшість нинішніх можновладців демонстративно нав'язують українцям чужі мову, культуру, звичаї та обряди, неукраїнський світогляд. І наслідки цього для суспільства є вкрай негативними.

Нині наша мова засмічена та нечиста. Одним з головних чинників проникнення бруду є, як зазначає Софія Андрусів, бандитський фольклор, який доносить до нас радіо й телебачення. Бандитський фольклор і лайка заповнили Україну [3, с. 10]. Це розмиває традиційні, національні та християнські цінності, зникає дух українства. Отже, вживання російської нецензурної лексики робить рідну мову чужою. Можливо, якби міліція, громадськість були обачнішими та небайдужими, шанували себе і власну культуру, то все було б по-іншому.

Нинішню мовну ситуацію України, як наголошує Лариса Масенко, характеризує конфлікт між двома літературними мовами – українською та російською. Асиміляція значної частини українського населення, що спричинила ослаблення національної самосвідомості українців, витіснення української мови російською у східних, південних і частково центральних областях України, передусім у великих промислових центрах, становить одну з головних перешкод у побудові національної держави, незалежної від колишньої імперської метрополії [4, с. 6]. Деформованість мовної ситуації України полягає в тому, що співвідношення українськомовної та російськомовної частин населення не відповідає співвідношенню українців і росіян на її території. Внаслідок відсутності фронтального соціологічного дослідження території України більш-менш точний кількісний розподіл населення за мовною ознакою невідомий. Загальну картину ускладнює також наявність носіїв змішаного українсько-російського мовлення, так званого суржику [4, с. 5].

Незважаючи на зазначені перешкоди, українська мова не втратила достатньо сильної креативної енергії. Нині, в умовах творчої свободи, почався активний процес формування соціально диференційованої культури на базі української мови, особливо інтенсивний в західних і центральних регіонах, а також у Києві, хоча цікаві явища у сфері елітарної української культури спостерігаються і в містах Східної України. Однак, в умовах жорсткої конкуренції з російською масовою культурою, культура українська, що перебуває в стадії формування, потребує підтримки з боку своєї держави, що ще раз підтверджує гостру необхідність ефективної мовної політики.

Висновки. Отже, престиж мови залежить не від неї самої, а від її носіїв. На жаль, не всі українці усвідомлюють це. Тому українська мова в нашій державі стане престижною тоді, коли ми не будемо її соромитися, коли оволодіємо усім багатством її, навчимося гарно, виразно, правильно говорити українською і будемо пишатися, що ми, українці, маємо таку чудову мову. А інші нації будуть відчувати задоволення від того, що володіють цією мовою, будуть шанувати і тих, хто її створив.

Громадяни нашої держави, як і всякої іншої, мають мовні обов'язки, що полягають у захисті та збереженні рідної мови. Захист рідної мови — найприродніший і найпростіший, найлегший і найнеобхідніший спосіб національного відродження і самоутвердження. Володіння рідною мовою — це не заслуга, а обов'язок справжніх патріотів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Скуратівський Л. В. та ін. Українська мова: Збірник текстів для переказів. — Київ: Форум, 2001. — 240 с.
2. Парубій Х. Мода чи занепад? — Львівська газета. — 2013. — С.3.
3. Андрусів С. Українська мова — важкохвора людина Освіта і управління — Т. 7, Ш. — 2010. — С. 7-16.
4. Масенко Л. Мовна ситуація України. — Мовознавство. — 2009. — С.5-6.

38. ЛІТЕРАТУРОЗНАВЦІ ПРО ТВОРЧІСТЬ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Юлія Чернобай
Юлія Микитенко

Національний університет харчових технологій

Вступ. Великий український письменник, людина з незвичайною, тяжкою долею, з світовою славою поета-правдолюбця — це Тарас Шевченко. Здається, жодна книжка і жодний автор в історії нашої літератури не викликали такого розголосу, стільки боротьби й літературознавчих праць, як твори Тараса Шевченка та його діяльність. Від виходу першого видання «Кобзаря» 1840-го року і до сьогодні надруковано стільки статей про його геніальну творчість та її вплив на інших письменників, стільки розвідок, спогадів, рецензій, відгуків як у самій Україні, так і поза її межами, що їх немає змоги навіть перерахувати. Протягом останнього десятиріччя наші науковці в Україні і у вільному світі

збрали багато маловідомого матеріалу і видали багато праць на цю тему [1, с. 118].

Мета роботи — дослідити та показати, що літературознавці пишуть про творчість Тараса Шевченка.

Виклад основних результатів дослідження. Письменник й історик Микола Костомаров згадує про свою зустріч з Шевченком у Києві, де Тарас Григорович прочитав йому свої недруковані вірші. «Мене обдало страхом, — пише Костомаров, я побачив, що Шевченкова муза роздирала завісу народнього життя... Сильний зір, міцні нерви треба мати, щоб не осліпнути або не знепритомніти від раптового світла істини. Горе відчайдушному поетові! Він забуває, що він людина...» [2, с.88]. А Іван Франко, що написав багато статей і розвідок про Тараса Шевченка, так висловлювався про нього: «Я не знаю в світовій літературі поета, який би став таким послідовним, таким гарячим, таким свідомим оборонцем за права жінки на повне людське життя». Літературознавець Павлин Свенцицький, пишучи про літературу XIX-го століття і порівнюючи, хто більше відбив життя і душу свого народу, зазначає: «Хто не чував про Шевченка? Хто не знає чудових його творів? Великі поети: Байрон, Гете, Словацький — великий поет Шевченко! З тими поетами до ряду він став, перевищив їх, величний! Всі ті поети в творах своїх власну лиш проявляють індивідуальність. За Англію не промовив Байрон; не виявлена Гете Німеччина; всієї Польщі не добачимо в Словацькім; а спогляньмо, чи є найменша проява життя України, щоб не відбилась вона, мов у чистому дзеркалі, в Тарасових поезіях? Вона живе своїм поетом, пишається в ньому, в поезіях його вона вся! Поміж 15-ма мільйонами не подибуємо душі живої, щоб не спорушилась в грудях на відгомін Кобзарєвої пісні. Байрона розуміють два мільйони англійців, Гете — мільйон німців, Словацького півмільйона поляків, Шевченка слухає, розуміє, з ним співає п'ятнадцять мільйонів! Тим він і великий, тим і вищий понад усіх поетів» [3, с. 32] «Він був селянський син і став князем в царстві духа. Він був кріпак і став великою силою в громаді людських культур. Він був простак і відкрив професорам і вченим новіші і свободніші степені ... Доля переслідувала його ціле життя, та не покрила іржею золота його душі, не обернула його любові до людства в ненависть, ані його віри — в розпуку. Доля не щадила йому страждань, але не стримала його радості ... » — це були пророчі слова нашого другого велетня літератури І. Я. Франка[5]. Але одна справа, коли Тараса Шевченка високо оцінює своя преса, свої фахівці літератури, а інша — коли про нього говорять видатні знавці літератури іншого світу. Австрійський письменник, дослідник творчості Шевченка, Карл Еміль Фрагіцоз, у своїй праці про Шевченка ще в 1878 році писав: «В особі Шевченка замучено найбільшого співця українського народу, геніяльного поета. Його талант не міг повністю розвинути, та вже одне те, що міг написати поет, забезпечує йому безсмертну славу». А про біографію Шевченка він пише: «Його біографія читається, як роман, в якому герой, замість вийти з темряви до світла, потрапляє з ночі в ніч». [4, с. 96] Дуже прихильно й високо оцінювали творчість Шевченка та його значення й чеські знавці. Еммануел Варва писав у журналі: «Краса української мови, якою писані вірші Шевченка, просто чудова і передати її неможливо ... Такий поет, як Шевченко, де б не спіткала його смертна година в простому слов'яцькому світі — в Сербії, Болгарії або Чехії — всюди був би як свій, бо на

Слов'янщині нема для нього чужої країни». А Мілан Яріш вважає нашого поета «одним з найбільших соціальних поетів, яких знав 19-й вік». Чехи вдячні Шевченкові за поему «Сретик», де він змалював героїчну постать Яна Гуса, а також: за його присвяту цієї поеми видатному чеському діячеві професору Празького університету, сучасникові Шевченка, Павлові Шафарикові. Відомо також, як Шафарик був зворушений до сліз, прочитавши цю поему. Велику увагу й високу оцінку Шевченкової творчості дають поляки. Польський поет Леонард Совінський ще в 1861 році написав книжку «Тарас Шевченко», яку видрукував у Вільні того ж року, додавши й переклад «Гайдамаків». Це була перша ширша розвідка про нашого поета, в якій він підкреслював «Велика це людина — Тарас Шевченко, велика вже сама собою, ще вища величию дум мільйонів, що знайшли свій вияв у натхненній його пісні...». З великим теплом і пошаною до Шевченка ставились наші найближчі брати білоруси, яким творчість нашого поета була близька, зрозуміла і співзвучна. Янка Купала, що був перекладачем творів нашого Кобзаря білоруською мовою, писав: «На нашій білоруській землі Тарасова пісня звучить на повний голос. Наші поети вчать на її образах, люблять її і шанують. Вони дали нашому народові можливість пізнати її силу і красу в білоруській мові» [4, с. 74]. Вплив творчості Шевченка на багатьох чужинців був такий, що вони відразу почали навіть вивчати українську мову. Серед них і згадуваний шведський професор Єнсен, і японець Комаце Суюсукі, який писав, що вивчив українську мову, щоб мати змогу читати Шевченка в оригіналі.

Висновки. Не дивно, що саме Тарас Шевченко у більшості людей асоціюється з Україною. Адже саме ця людина є генієм нашого народу, нашим світочем, нашим наставником. У кожному українському місті є вулиця, проспект, чи парк названий його ім'ям. А пам'ятники Шевченку вже давно існують за межами України. Творчість генія невичерпна, глибока і багатогранна. І скільки б разів ми не зверталися до неї, вона щоразу відкриває нам нові обрії, збагачує новими почуттями, будить нові думки. Саме такою є творчість вірного сина українського народу Т.Г.Шевченка. Такі зворушливі відгуки про мову й літературу цілого нашого народу, який репрезентує Тарас Шевченко, зобов'язують і нас посилити цікавість як до творчості поета так і до нашої рідної мови, й до питання популяризації нашого поета та його ідей серед інших народів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зеров М. Українське письменство XIX ст. // Зеров. Твори: В 2 т. — К.: Дніпро, 1990. — Т.2. — С.4 — 245.
2. Костомаров М. І. Спогади про двох малярів // Спогади про Тараса Шевченка. — К., 1982. — С 135.
3. Павлин Свенцицький (1841-1876). Вік 19-ий у діях літератури української, 1871. Цит. з Світова велич Шевченка, ор. сіт., ст. 123
4. В.Бородін, В.Смілянська. «Світова велич Шевченка», том 3, — К. 1964., — ст. 101.
5. Інтернет-ресурс: <http://shevchenko-museum.com.ua/default/static/view/53>.